خلق

سمینار بین المللی مطالعات
کوشانی ، کابل
۲۴ — ۳۰ عقرب
۱۳۵۷

کوشانیان

کتابشناسی توصیفی

ابراهیم ستوده
ضیاء مدرسی

عقرب ۱۳۵۷

سلسله انتشارات
کتابخانه (۱۱)

کوشانیان

کتابشناسی توصیفی

جلد اول

تهیه ،تنظیم وتوصیف

محمدابراهیم ستوده　　احمد ضیاء مدرسی

کابل

عقرب ۱۳۵۷

فهرست مطالب

موضوع	صفحه
۱ــمقدمه از رئیس پوهنتون	الف
۲ــمقدمهٔحبیبی	ه
۳ــ پیشگفتار	ز
۴ــ متن:	
بخش نخست ــ مجلات ،جراید و روز نامه ها	۱
بخش دوم ــ کتابها و رساله ها	۱۳۶
بخش سوم ــ فهرست ها: عناوین،نام ها	۲۰۷

مقدمه

از رئیس پوهنتون کابل

پرتو پرفروغ انقلاب ظفرآفرین خلقی در افغانستان ، به رهبری حزب دموکراتیک خلق افغانستان (پیش آهنگ طبقهٔ کارگر کشور) تحت رهنمائی های مستقیم فرزند صدیق خلق کشور، نورمحمدتره کی ، منشی عمومی کمیتهٔ مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، رئیس شورای انقلابی وصدراعظم جمهوری دموکراتیک افغانستان ، باقیام مسلحانه توسط اردوی خلقی ودلیر ، سیاهی های نابرابری ، ظلم،

استبداد واعمال ضد انسانی را زایل ساخت وبـه خلقهای ستمـدیده وبلا کشیدهٔ افغانستان فرصت میسر گشت تابه اعمارجامعهٔ نوین انسانی بدون طبقات برملاك هـای اصول بـرابـری و بـرادری وامحای کلی ارتجاع ، فیودالیزم و امپریالیسم در حال جد وجهدباشند .

این تلاشهای پیگیردرهمهٔ ساحات سیاسی ، اقتصادی، اجتماعی وفرهنگی درکشور مشهود است ، ودرشگوفانی افغانستان همهٔ خلقهای این دیار با ایمان قوی وعزم راسخ وارادهٔ پولادیـن بـه اساس مشی دولت جمهوری دموکراتیك افغانستان، به پیش پویان اند، وازرهبری واد مرد انقلابی ومعلم پرافتخارخلقهای افغانستان ، نورمحمدتره کی ، برخوردار میباشند . به اثر ارشادات خـردمندانـهٔ رهبرکبیر انقلاب زنجیر شکن ثـور ۱۳۵۷ افغانستان است کـه در زمینه های فرهنگ وکلتورافغانستانتوجه‌مبذول گردیده‌وبریکی‌ازصفحات‌زرین‌تاریخ‌کشور روشنی انداخته می شود ، وآن عصر درخشان ، دورهٔ کوشانیان بوده که تجلیلی ازآن بعمل میاید .

کوشانیان از آسیای مـرکـزی بـرخواستند ، درکوشانشهر (افغانستان امروزی وصفحات شمالی هند) به تأسیس دولت مقتدر

وبلند آوازهٔ کوشانی پرداختند ، تا قلب هند فتوحات کردند وساحـهٔ ثقافت وفرهنگ این‌مرزوبوم‌راتاحوزهٔ تارم رسانیدند . عصر کوشانیان در دورهٔ تاریخ قدیم افغانستان پردرخشش بـوده و دولت خلقی مـا باتدویر سمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی در کابل، برجهات‌مختلف این فرهنگ باستانی بـه کمك دانشمندان داخلی وخارجی روشنی بیشتری خواهند افگند .

پوهنتون کابل به اغتنام فرصت وبـرای سهم گیری علمي در شگوفانی فرهنگ وثقافت درکشور وبمناسبت تجلیل و انعقاد سمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی در افغانستان ،که قرار است از ۲۴ الی ۳۰ عقرب ۱۳۵۷ از طـرف وزارت اطلاعـات وکلتور جمهو ری د مو کراتیك افغانستان در کابل دایرگردد ،به‌گردآوری‌منابع و مأخذ موجود درکتابخانه های افغانستان راجع به کوشانیـان دست زد وکتابشناسی های توصیفی در دو مجلد جداگانه، یکی بـزبانهای پشتو ودری ودیگری بزبان انگلیسی ترتیب وتنظیم نمود کـه مجلـد حاضر یکی از آنهاست .

تهیه وتنظیم همچو مجموعهٔ به عهدهٔ کتابداران مسلکی و متخصصین کتابداری کتابخانهٔ پوهنتون‌گذاشته شد تا به شکل علمی

وفنی وبه اساس معیار های بین‌المالی بیلیوگرافی توصیفی را آماده نمایند ودر مطبعهٔ مدیریت عمومی نشرات پوهنتون بچاپ برسانند .

این کتابشناسی ها به همت محمد ابراهیم ستوده آمرعمومی کتابخانهٔ پوهنتون کابل ، ومعاونشان احمد ضیاء مدرسی بصورت کتابشناسی توصیفی تهیه وتنظیم گردیده که مؤفقیت های مزید شان را پوهنتون کابل هرچه بیشتر آرزو دارد ، ونیز پوهنتون کابل برای کارکنان مدیریت عمومی نشرات ، بخصوص مدیریت طباعتی ، که دریك مدت کم چنین کتاب های فنی را بزیورچاپ آراسته ساختند ، توفیق بیشتر می خواهد .

دیپلوم انجنیر عزیزالرحمن سعیدی
رئیس پوهنتون کابل
۲۲ عقرب ۱۳۵۷

کتابشناسی کوشانیان

دورهٔ کوشانیان که درحدود ده قرن درتاریخ افغانستان دوام داشت اثرهای عمیقی درهنروسیاست وفکر ودین وتشکل اتنوگرافی وساختمان اجتماعی وادبیات این سرزمین وتمام آسیای میانه باقی گذاشته است ، وبنابرین مطالعه وکاوش وپژوهش این دورهٔ مهم تاریخ از ناحیت های متعدد ، برای هموطنان ما و تمام پژوهشگران تاریخ اهمیتی بسزا دارد .

چون دربرج عقرب سال جاری یك انجمن بین المللی دربارهٔ این دوره درکابل فراهم می آید، وبدین مناسبت برخی کتابها واطلاعات لازمه ازطرف موسسهٔ مطالعات کوشانی درکابل انتشار می یابد ، محمد ابراهیم ستوده آمر کتابخانهٔ پوهنتون کابل و احمدضیاء مدرسی متعهد شدند که رساله یی را دربارهٔ معرفی مقالات وکتب ورساله هایی بروش توصیفی و تشریحی ترتیب دهند ، تا راهنمای آثاری باشد که در مطبوعات افغانستان نشریافته ویادر کتابخانه های اینجا بدست می آید واین رساله برای دوگروه پژوهشگران سودمند خواهد بود :

اول: محصلان وخواننده گان عزیزهموطن مارا راهنماست که چه چیزی درالسنه و مطبوعات داخلی در بارهٔ کوشانیان داریم ونشر کرده ایم ؟

دوم: این رساله برای کسانیکه بر کتابشناسی مفصل بین المللی این دوره درتمام السنهٔ جهان کارمیکـنند مرجع خواهد بود تابدانند که درافغانستان درین باره چـه نشر شده است ؟

درمتن این رساله ۲۲۸ مقاله واخبـار دری و پښتو واردو وغیره و۱۰۷ جلد کتاب ورسالهٔ دری وپښتو وعربی واردو معرفی شده است .

این اثرارزنده ومفید ستوده ومدرسی درخور قدردانی است . زیرا ما پیشتر چنین رهنمایی برای مطالعهٔ این دوره نداشتیم .

چون مرکز کوشانـی در افغانستان ، یك مؤسسهٔ مسئول ادامه وتکمیل چنین امور است ، امید میرود کـه کار خود را برای یك کتابشناسی جامع ومانع ایـن دوره بزبانهای داخلی وخارجی تکمیل نماید .

به آرزوی توفیق مزید :
عبدالحی حبیبی

کابل . جمال مینه ۱۵ / ٦ / ۵۷

پیشگفتار

پس منظر تاریخی :

آریانا، کوشانشهر، خراسان، افغانستان

افغانستان درمسیر تاریخ، مهدتمدن‌های بزرگ، گهوارهٔ پرورش وامتزاج فرهنگ های گوناگون، محل ووسیلهٔ انتقال کلتور وهنربوده که‌این نمود های فرهنگی وتهذیب انسانی را درصفحات زرین تاریخ کشور ملاحظه میتوان کرد.

افغانستان سرزمین بلـند وکوهستانی ، در دامان کوهپایه های سربفلك، دردره های شاداب وزمین‌های‌حاصلخیز، رادمان سلحشور وتاریخ ساز راپرورده که‌حماسه هاوکارنامه های ایشان اوراق تاریخ کشور رامزین ساخته است. سرزمین ماباقلل شامخ و دشت های وسیع

ودره های زیباء درس مردانگـی وآزادگی را بفرزندان نامور خـود بصورت طبیعی به عطیه داده که درهروقت وهرموقعی که قرارداشته اند، هویت افغانیت راحفظ داشته واحساسات پاك وعشق بوطن، عشق به آزادی وعشق وپایداری ووفاداری به نوامیس ملی در راه ترقی وتعالی کشورخویش جهت نیل به آرمانهای ملی ومترقی به پیش پویان بوده ومیباشند.

سرزمین افغانستان سرزمین تاریخی است، کهن است وباستانی. تاریخ کشورماشاهد مدنیت های باستانی، ازگذشته های دور، ونـاظر تحولات بعدی بوده است. اگرچه مراتب قدامت خاکهای افغانستان درماوراء افق قرون وهزاران سال گذشته پنهان است، مگـر روشنی بسرتاریخ افغانستان کهن را دوسینهٔ اسطوره ها وداستانهای حماسی وکارنامه های رزمی میتوان سراغ گرفت، که این خود مأخذ چیزنویسان بعدی قرارگرفته است. سرود های ویدی ومتون او ستایی ذکری از گذشته های باستان وبیانی ازخاطره های رزمی ومذهبی آریایی هـای باشندهٔ این مرزوبوم است .

نیاکان مادر مهداولی خویش درآریاناویجه زندگی میکردند، که این سرزمین راتاریخ بنام آریانا ثبت کرده است. دربارهٔ آریانا درمأخذ ومنابع معتبرولابلای نوشته های جغرافیه نگاران ومؤرخان بزرگ معلومات فراوان آمده است واشخاص چون سترابون دربارهٔ حدودجغرافیایی آریانا وحوزه ها وولایات آن بحث نموده وهمچنان بطلیموس جغرافیه نگار دیگریونانی آریانارابه هفت ولایت تقسیم کرده است که این معلومات

رابیلو دانشمند انگلیسی دراثر خویش بانظرخود به‌تفصیل آورده است.

اگربه آثار نویسندگان ودانشمندان گذشته ومعاصرآگاه‌وجاری ازتعصب توجه شود همیشه درتألیفات خویش‌هرجاکه ذکری ازآریانا بمیان آورده اند در پهلـوی آن از آوردن نام افغانستان خـود داری نکرده‌اند.

قبلا گفتیم سرودهای ویدی ومتون اوستایی شروحی دربارهٔ آریانا داشته ونیز ازسه خانوادهٔ بزرگ حکمروا، بحث بمیان آورده است، چنانچه: دودمان پارادات‌یاپیش‌دادیان(حدود ۲۰۰۰ق‌م) دودمان کاواس یاکیانی (حدود ۱۵۰۰ق‌م) ودودمان اسپه (حدود۱۰۰۰ق‌م) که‌هرخاندانی منحیث مؤسس عدل وداد، داناوعاقل وصاحبان اسپان تندرو معرفـی شده اند.

درجریان سال های بعد درآریانا واقعاتی رخ داده کـه تاریخ آنراظهور هخامنشی ها (۵۴۹– ۵۴۵ ق‌م) وغلبهٔ سیروس به سر زمین های افغانی دانسته است. بعداً اسکندر (۳۳۴ ق‌م) وارد خاك های آسیا شد ودربرابر خویش مقاومت شدید مردمان آریانا رادید. لشکرکشی اسکندر درآریانا (افغانستان) یکی‌از وقایع عمده وبزرگی است که در تاریخ این کشور بوقوع پیوسته، چه‌فتوحات اسکندر در آریانا اولین تماس مردم افغان بامردم غرب است. ودر نتیجهٔ فتوحـات اسکندردر افغانستان (آریانا) مردم‌این سرزمین باتهذیب‌وتمدن‌یونان آشناگردیده واساطیر فلسفه، هنروصنایع نفیسهٔ یونان برای نخستین بار وارد ایـن خطه گردید. اگرچه فرهنگ یونانی نتوانست جانشین کلتور باستانی

افغان بصورت کل گرده ، با آنهـم درنتیجهٔ امتزاج فرهنگ ها مدنیت جـدیدی بنام تمدن یونانو باختـری دردوجوار هندوکش بمیان آمد .

پس‌ازاضمحلال بازماندگان یونانـی واستقرار حکومت چندر- گوپتای موریایی درهند، توجهٔ آن خاندان به‌خاکهای آریانا گردید. آشوکا نوادهٔ چندرگوپتای موریائی درسال (۲۶۰ق‌م) آئین بـودا را پذیرفت ودرزمان همین حکمروا بودکه بودا ئیت درافغانستان معرفی وانتشار یـافت. وایـن سرزمین بحیث بـزرگترین مرکـز تعلیمات بودائی قرارگرفت . وازهمین‌جاتوسط مبلغان افغانی به‌کشورهای‌هند، شرق دور، چین وغیره انتشار یافت . درنتیجهٔ تأثیر وتأثـر بودائیت باصنعت هیکل تراشی یونان، صنعت جدیدی بنام مکتب‌گریکوبودیك درقسمت های شمال وجنوب‌هندوکش‌بمیان آمد وتأثیرات این‌مکتب هنری دردیگر مراکز بودائیت نیز سرایت کرد.

درآریانای باستانی وافغانستان امروزی ،بزرگترین امپراطوری دیگری‌بمیان‌آمدوآن دودمان درتاریخ کشورما به نام کوشانیان میباشد کوشانیان بنام عنصر (سیتی) یا(یوچی) ازآسیای میانه برخاستند ، بـه تشکیل سلطنت مقتدر به افغانستان پرداختند ، در خاکهای پهناور نیم قارهٔ هند به فتوحات مؤفق شدند ، وساحهٔ ثقافت مادی ومعنوی را تا حوزهٔ تـارم رسانیدند . وسعت امپراطوری کوشانیان درسرزمـین مفتوحه وخاکهای متعلق به ایشان را روز نفیلد در اثر خویش بـنام (هنرخانوادگی کوشانیان) به دوازا بیان نموده ، چنانکه او می‌نویسد

که در عصر کنیشکا امپراطوری کوشانیان به منتهای قدرت و وسعت خود رسید. ازشواهد مثبت باستان شناسی معلوم است که تمدن کوشانیان را درپنج منبع وحوزهٔ اصلی واساسی میتوان سراغ کرد ،وآنهاعبارت اند از متورا ، تاکسیلا، پشاور، بگرام وسرخ کوتل . همچنان وجود کوشانیان را میتوان در حوزهٔ گندهارا ، درهٔ سوات ونواحی کابل مشاهده کرد. وشواهدثقافی کوشانیان درکشمیروبلخ نیزبملاحظه رسیده است . علاوه برین ساحهٔ وسیعی کـه به یقین ازان سخن میتوان زد ، جاهای دیگرهم هست که اگر کوشانیان بدانجا ها مستقیماً حکم نراندند. مگر درداخل ساحهٔ کلتوری وثقافی مدنیت کوشانیان محسوب میگردند، وآن جاها عبارت اند ازخوارزم ، تارم ، سغد یانه، باکتریا، ترکستان وغـیره .

نویسندگان این سطور موقعیکه کتابشناسی توصیفی کوشانیان راتهیه وتنظیم می‌نمودند بربعضی آثارنویسندگان ودانشمندان برخوردند که امپراطوری کوشانیان را کوشانشهر نامیده اند واطلاق این مفهوم جغرافیای به سرزمین های کوشانیان مطلبی است قانون مند ومنطقی باموجود بودن شواهد واسناد مربوطه . چنانچه کهزاد درمقالهٔ تحت عنوان (کوشانی‌ها درتاریخ افغانستان؛ کوشانشهر) می‌نویسد که دورهٔ کوشانی‌های بزرگ درتاریخ افغانستان قدیم یکی‌ازدوره های بزرگ بشمار میرود همانطوریکه ایران ساسانی درعصر ساسانیان به (ایرانشهر) مسمی شده بود افغانستان عهد کوشانـی های بزرگ به (کوشانشهر) معروفیت یافته بود . پس کوشانشهر را دومین نام برساحهٔ جغرافیائی

آریانای باستان یا افغانستان امروز، به تعقیب نام جغرافیایی آریانا، در عهد کوشانیان میپنداریم. وبتائید این مطلب دانشمندانی چون فسرای، الف کیرو، لوکونین، مکرجی، پوری، بابه جان غفوراوف، حبیبی و کهزاد مطالبی پیرامون کوشانشهر نوشته اند که مجموعهٔ عقاید مذکور دربارهٔ کوشانشهر طی مقالهٔ جداگانه تهیه و در (مجلهٔ تحقیقات کوشانی) بدست نشر سپرده شده است.

کلمه ومفهوم جغرافیایی دیگری که به افغانستان و آریانای کهن اطلاق گردیده وظاهراً بعداز کوشانشهر جاگزین کلمهٔ آریانا شد، همانا مفهوم جغرافیایی است که از طرف مؤرخین عربی درصدر اسلام به کلمهٔ (خراسان) یاد گردیده است. در بارهٔ کلمهٔ خراسان مطالب زیادی نشر گردیده ونسبت طوالت کلام صرف درباره تذکر مختصری دادیم.

درزمان جلوس احمدشاه ابدالی (۱۱۶۰ هجری مطابق به ۱۷۴۷ میلاد) اسم موجودهٔ افغانستان، بسرزمین آزاد ومستقل افغانستان امروزی اطلاق گردید. درین باره نیز مواد ومعلومات مستند تاریخی فراوان موجود است که درین مختصر صرف باتذکر فوق بسنده گردید.

پس سرزمین باستانی ماهر مسیر تاریخ کهن خود به اسم ومفاهیم جغرافیایی مشخص آریانا. کوشانشهر، خراسان وافغانستان مسمی گردیده است.

تعریفات، اهداف، محدودیت ها وروش کار :

این مجموعه عبارت از کتابشناسی توصیفی کوشانیان است که ازآثارمورد نظر، بنابرمحتویات آن‌ها، بصورت مؤجزوفشرده، توصیفی بعمل آمده تامحققان ومتتبعان رادر کارهای تحقیق‌شان دربارهٔ کوشانیان کمك ورهنمایی نماید.

معرفهای این کتابشناسی موضوعی وتوصیفی، به‌اساس نامهای آخر نویسندگان بصورت الفبایی، کلمه بکلمه ترتیب گردیده ویشکل علمی وجهانشمول آن،معلومات مربوط به‌آثار، طی‌معلومات کتابشناسی تنظیم شده اند، ودرآخر معلومات کتابشناسی مربوط به هرمعرف، وجود آثار به کتابخانه های‌متعلقه، توسط علامات نشان‌داده شده است. پس‌ازان، توصیف هراثربیکی اززبانهای پښتو،دری وانگلیسی نگارش یافته که زبان توصیف در کتابشناسی کوشانیان محدود به پشتو، دری وانگلیسی میباشد.

بمناسبت سمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی که از ۲۴ — ۳۰ عقرب در کابل‌دایر میگردد، پوهنتون کابل دوجلد کتابشناسی توصیفی وموضوعی بدست نشر سپرد که مجلد اول آن‌شامل آثاری است که‌برسم‌الخط عربی انتشار یافته، ومجلد دوم شامل آن آثاری می باشد که‌برسم‌الخط لاتین منتشر شده است. درتهیهٔ این کتابشناسی‌ها یکی‌از حدود کار مؤلفان، آن بوده است که‌آثار مورد نظر درموضوع را جتماً مورد ارزیابی قرار داده وگرنه هزاران کتاب ومقاله ورساله در جهان در موضوع کوشانیان نگاشته شده که محیط بران کاری است

دشوار ودسترس به‌آنها دشوارتر، زیـرا وقت زیـاد درکار است و دست‌یافتن به‌آنها تلاش بیکران و پیگیر می‌خواهد وصبر بی‌انتها . پس‌حدود کاررادر تهیهٔ‌این مجلدات بسنده به مواد کتابخانه های کابـل ساختیم تاماًمول فوق دروقت معین بسربرسد، وچاپ آنهاممکن. امید ماآنست که‌کار جمع آوری مواد مربوط برموضوع رادنبال نمائیم ودر آینده به‌تهیه وتنظیم‌همچومجلدات‌اقدام‌ورزیم‌وحتی قدم‌رافراترنهاده ودسترس به‌گنجینه های‌پرارزش‌منابع داخلی، که‌شامل این‌مجموعه نشده،ومنابع خارجی یابیم تاباشد بصورت نسبی‌ازنشرات گذشته وآینده مجلدات مکملتر بوجود آریم وتقدیم اهل ضرورت وعلاقمندان نمـائیم . پس بدینوسیله ازهمه دوستان ومؤسسات داخل کشور وخارج آن دعوت میکنیم که مارا درین راه طولانـی یاری نماینـد وهر آنچه ازفهرست بازمانده بدسترس بگذارند ومنت بیکران برماروا دارند.

مجلد اول شامل (۱۰۷) کتاب ورساله و(۲۳۰) مقالـه بزبانهای دری، پشتو ، اردو ، عربی وغیره میباشد ونمرات قبل از مـدخل معرفها نمایانگرآنست . مجلد دوم (۱۳۶) کتاب ورساله و(۹۰) مقاله به زبانهای انگلیسی ، فرانسوی ، روسی ، جرمنی وغیره بوده کـه همه معرفهای هردوجلد اول ودوم بالـغ به(۵۶۳)اثر میگردد. پس در تهیه وتنظیم‌این‌مجموعه ها محدودیتی نه درشکل‌آثارونه‌درزبان نگارش آنها مدنظر بوده ، مگر چنانکه گفته آمد زبان توصیف در معرفها سه زبان ،پشتو ،دری وانگلیسی محدود شده است به این معنی ، هر

اثریکه بزبان دری نگارش یافته ، توصیف آن بزبان دری وهر اثریکه بزبان پښتو بزیور طبع رسیده ، توصیف آن بهمان زبان واز آثار دیگریکه بزبانهای دیگر برسم الخط عربی بچاپ رسیده توصیف آن بیکی از زبانهای پښتو یا دری صورت گرفته است . وهمچنان است از آثاریکه بزبانهای دیگر بطبع رسیده توصیف آن بزبان انگلیسی نگاشته شده است.

امید است این مجلدات که به هدف خاص تدویر سمینار بین المللی مطالعات کوشانی در کابل از ۲۴ الی ۳۰ عقرب ۱۳۵۷ تهیه ونشر گردیده ممدومددگار محققان ازیکطرف ورهنمای خوبی برای نویسندگان وناشران ، تاآنهارا از توارد بازداره ،واقع گردد .

ابراز امتنان:

نخست عرض شکران را ازدولت انقلابی وخلقی خویش بجامی آوریم وافتخار داریم به رهبری حزب دموکراتیك خلق افغانستان، پیش آهنگ طبقهٔ کارگر در کشور ،تحت رهنمایی های مستقیم فرزند کبیر خلق افغانستان، نورمحمد تره کی منشی عمومی کمیتهٔ مرکزی حزب دیموکراتیك خلق افغانستان، رئیس شورای انقلابی وصدر اعظم جمهوری دیموکراتیك افغانستان ، توجهٔ خاصی برای حفظ آن آثار فرهنگی وتوامیس ملی مبذول گردیده ودرشگوفانی وغنا بخشی فرهنگ افغانی تجاویز خردمندانه ، آگاهانه وخلقی اتخاذ گردیده است که تدویر سمینار بین المللی مطالعات کوشانی در کابل یکی از آن اقدامات نیك است . یقیناً تدویر این سمینار که بکمك واشتراك دانشمندان داخلی وخارجی صورت میگیرد، تاحد ممکن بر موضوعات وجهات مختلف تاریخ دورهٔ کوشانیان روشنی خواهد انداخت .

تجویز نیک دولت خلقی ما ، فرصت نیک بما ارزانی نمود ، و وزارت جلیلهٔ اطلاعات و کلتور جمهوری دموکراتیک افغانستان ، گردآوری وتهیهٔ کتابشناسی کوشانیان را به پوهنتون کابل وزارت جلیلهٔ تعلیمات عالی محول گردانید ، تا مجلدات مورد نظر تهیه شده و درمطبعهٔ پوهنتون کابل بزیور طبع آراسته گردد ، ما از وزارت جلیلهٔ اطلاعات و کلتور سپاس گزاریم .

تشکرات بی حد از مقامات ذیصلاح وزارت جلیلهٔ تعلیمات عالی و پوهنتون کابل میکنیم که تهیه و تنظیم این مهم را بدوش کتابداران مسلکی ومتخصصین کتابداری کتابخانهٔ پوهنتون کابل گذاشتند . کتابداران کتابخانهٔ پوهنتون کابل باد رک مسؤلیت های وظیفوی وخلقی خویش درانجام این مأمول از کوشش های پیگیر و تلاشهای شباروزی دریغ ننموده وتاحد ممکن درتکمیل دوجلد کتابشناسی توصیفی کوشانیان مؤفق شدند. اگر توجه و تشویق وزیر تعلیمات عالی ورئیس پوهنتون کابل رفیق راه ما نمی بود بمشکلات زیادی درتکمیل این بیلیوگرافی ها مواجه میشدیم . ما از توجهات عالمانه و صمیمانهٔ وزیر تعلیمات عالی ، رئیس پوهنتون کابل وسائر کارکنان مربوط که تسهیلات ممکنه را فراهم آوردند ابراز امتنان و قدردانی میکنیم .

تشکرات بخصوص وصمیمانهٔ خویش را خدمت دوستان و اشخاصیکه کتب ونشرات مربوط به کوشانیان را د راختیار ما گذاشتند نموده وازمؤسسات و کتابخانه هائیکه ازمجموعهٔ آنها درتهیهٔ بیلیوگرافی ها

ض

بخش نخست:

مجلات

جرایدوروزنامه ها

اختصارات

ك ا ت :	كتابخانهٔ انجمن تاریخ	
ك پ :	»	پوهنتون
ك ح :	»	حصاری
ك رښتين:	»	رښتين
ك ع :	»	عامه
ك علمی :	»	طاهر علمی
ك ه :	»	همايون

استفاده برده ایم اظهار قـدردانی کرده واز کمک ها ورهنمایی های دانشمندانیکه برما دریغ ننموده اند ابراز شکران میکنیم .

درخاتمه ازهمکاران وهـم مسلکان کتابخانهٔ پوهنتون کابل که در تکمیل این مهم باما درتهیه ، تایپ وغیره یاری کرده اند صمیمانه تشکر نموده واز مدیریت عمومـی نشرات پوهنتون کابل ، خاصتاً مدیریت طباعتی وهمکارانشان ؛ عرض شکران بجا می آوریم که درمدت خیلـی کم باعرق ریزی و کارخـلقـی خویش این مجلدات را بزیـورطبـع آراسته ساختند .

محمد ابراهیم ستوده **احمد ضیاء مدرسی**

۱۸ عقرب ۱۳۵۷

۱ «آثار دورهٔ کوشانی ودیگر دوره‌های تاریخی در افغانستان زیاداست؛ برای حفظ ومراقبت وترمیم آن مساعدت مالی وتخنیکی یونسکو تقاضاشده» انیس، سال۴۴، شمارهٔ۴۸ (ثور، ۱۳۴۹) ص۱ و۱۲

ك پ ، ك ع

درین خبر معلومات داده شده که درجلسهٔ بعد از ظهر روز پنجشنبه ۲۵ ماه ثور ۱۳۴۹ کنفرانس بین‌المالی کوشانی در کابل تصویب بعمل آمد تادرقسمت حفظ ومراقبت وترمیم آثار باستانی وآبدات تاریخی بخصوص آثار دورهٔ کوشانی کمك مالی وتخنیکی یونسکو تقاضاشود.

۲ آرونووا. مریم

«یادگارها وبناهای تاریخی افغانستان» انیس، سال۴۲، شمارهٔ ۸۲، ۸۴–۹۱ (سرطان، ۱۳۴۷) ص۲، ۲، ۲، ۵، ۵، ۷، ۷، ۷

ك پ ، ك ع

نویسنده پیرامون صنعت وهنر مجسمه سازی وبنا های افغانستان بخصوص آثار بودایی، صنایع گریك وباختر، صنایع گندهارا، بامیان، اینیه و آثارتاریخی دورهٔ تیموریان وغیره بحث میکند.

۳ «آریانا، خراسان وافغانستان» انیس، سال۴۲، شمارهٔ۱۳۲–۱۳۳ (سنبله، ۱۳۴۷) ص۳ و۴

ك پ ، ك ع

درین مقاله راجع به آریانا یامانا بصورت مختصر وامپراطوری کوشانی ها و کنشکای کبیروزوال امپراطوری کوشانی ها در اخیر قرن سوم واوایل قرن چهارم بصورت اخص بحث رفته است.

۴ آهنگ، محمد کاظم (مترجم)

«سیمنار بین المللی انسجام مطالعات کوشانی وتحقیق باستان شناسی در آسیای میانه» آریانا، سال ۲۸، شماره ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۹) ص ۷۰-۷۵

ك پ، ك ا ت

درین راپور نوشته شده که سمینار کوشانی روی هدف اساسی هماهنگ ساختن مطالعات کوشانی وتحقیقات باستان شناسی در آسیای مرکزی دایر شد که هدف آن انکشاف وتأسیس یك چوکات کار راجع به مطالعات کوشانی است وموضوعات آن عبارت اند از: همکاری مؤثر در امر پیشبرد تحقیقات باستانشناسی در افغانستان وممالك همجوار، هماهنگ ساختن مطالعات مدنیت های آسیای میانه در دورهٔ کوشانی ها، حفظ ونگهبانی آبدات تاریخی وجاهای تاریخی مربوط باین دوره.

۵ «آی خانم هم از نگاه تاریخی وهم از نگاه هنری اهمیت فوق العاده دارد: اولین موسم حفریات وباستانشناسی در ای خانم خاتمه یافت»

انیس، سال ۳۹، شمارهٔ ۱۲۸۲ (جدی، ۱۳۴۴) ص ٦

ك پ ، ك ع

درتحت عنوان فوق دربارهٔ خرابه‌های مکشوفهٔ آی‌خانم وویرانهٔ یك شهر بزرگ که متعلق به دورهٔ یونا باختری بوده ودرپایان قرن چهارم قبل ازمیلاد به تعقیب فـوت اسکندر بوجود آمده ودراخیر قرن دوم قبل ازمیلاد یعنی بیش از دوهزار سال پیش از امروز منقرض وویران شده است،صحبت صورت گرفته‌است. این مطلب ازپروفیسور پول نار امرهیئت باستانشناسی فرانسوی درافغانستان نقل قول شده چنانچه وی علاوه می کند که آی خانم ازنگاه تاریخی وهم ازنگاه معنوی اهمیت فوق‌العاده داشته واین ویرانه تمدن یونان‌وباختری را که منبع عمدهٔ الهام‌هنر کوشانی گریکو بودیك است نشان میدهد.

٦ اشعه، د

«کنیشکای کبیر» ژوندون ، سال۲۷، شمارهٔ ۱۷ ، (سرطان، ۱۳۵۴) ص ٦۲

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون امپراتور بزرك کـوشانـی کنیشکای کبیرصحبت نموده مـی افزاید کـه کنیشکا را آنطوریکه منابع بودا ئـی هندی زما مدار خیالی ونیمه

داستانی تصور نموده بودند. حدیثی است غلط، بلکه سراسر زندگی او در پناه واقعیت و حقیقت تاریخی سپری گردیده و آثار بزرگ عمرانی، مسکوکات، مجسمه ها و سنگ نبشته ها وجود دارد که کنیشکا را با قیافهٔ واقعی اش یک زمامدار مقتدر و باعظمت در تاریخ معرفی می نماید.

۷ اشعه ، ر

«کوشانی‌ها در تاریخ افغانستان» ژوندن، سال ۲۷ ، شمارهٔ ۶ (ثور ، ۱۳۵۴) ص ۲۳

ك پ ،ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون کوشانی ها و تاریخ دورهٔ کوشانی ها بیان میکند که کوشانی ها بنام (عنصر سیتی) یا یوچی از آسیای مرکزی برخاسته در افغانستان به تشکیل سلطنت مقتدری پرداخته در خاکهای پهناور نیم قارهٔ هند به فتوحات موفق شدند. در حوالی ۵۰ ق. م. کوشانی ها وارد حوزهٔ کاپیسا و کابل شدند و جای آخرین پادشاهان یونانی کابل را گرفته و بساط شهر جدید و مستحکمی را در جوار شهر یونانی بگرام گذاشتند و این شهر پایتخت سلالهٔ کوشانی های بزرگ گردید. دورهٔ کوشانی های بزرگ از حوالی ۵۰ ق. م. آغاز و تا ربع قرن سوم دوام داشت و در تاریخ افغانستان یک دورهٔ بزرگ عمرانی ـ مذهبی ـ هنری و ادبی است.

۸ اشعه ، د

«هیکل کنیشکای کبیر» ژوندن ، سال ۲۷، شمارهٔ ۱۸ (اسد، ۱۳۵۴) ص ۱۸

ك پ ، ك غ

نویسنده درین مقاله راجع بمسکوکاتی که ازحوزهٔ آمو دریا تا حوزهٔ گندگاو مجسمه های خورد وبزرگ که‌از سرخ کوتل ، بگرام وپشاور وماتـورا بدست آمـده و در میان آن ها خاصتاً تصاویر وهیکل های امپرا طور کنیشکا وشهزاده‌گان کوشانی بوضاحت مشاهده میشود صحبت نموده ومجسمه‌های راکه ازنقاط مختلف دراثـر حفریات بدست‌آمده مورد بررسی ومقایسه قرار میدهد.

۹ «اطلس ولایات؛ ولایت بامیان» انیس، سال ۴۴، شمارهٔ ۱۹۰ (عقرب ، ۱۳۴۹) ص ۴

ك پ ، ك ع

درین‌مقاله پیرامون وضع جغرافیائی بامیان، آثارتاریخی، پیداوار زراعتی ، پیداوار معدنـی ، معارف وتقسیمات اداری وغیرهٔ شهر بامیان بحث رفته است .

۱۰ «افغانستان امروز» کابل ، سال ۳ ، شمارهٔ ٦ (قـوس ، ۱۳۱۲) ص ۵ — ۱۵

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون افغانستان قبل از استیلای عرب یعنی دورهٔ کابلشاهان صحبت نموده بعداً وارد دورهٔ های غزنویان ، تیموریان ، ابدالی ها ودورهٔ امـانی و دورهٔ ما بعد میشود .

۱۱ « افغانستان توا نسته است بزرگترین تفاهم باستانی بودائـی و اسلامی را بوجود آورد» انیس ، سال ۴۰، شمارهٔ ۸ (حمل، ۱۳۴۵) ۶

ك پ ، ك ع

مطلب فوق معرفی کتابی است که تحت عنوان هنر باستان از افغانستان ازطرف نمایشگاه ایشیاهوس درنیویارك به چاپ رسیده است . نویسندهٔ کتاب بنجامین رولند بوده و کتاب دارای ۱۴۴ صفحه میباشد وفصل های آن عبارت اند از :

۱ ــ منذی گك ۲ ــ بگرام ۳ ــ مجسمه های گند ها را درپای تاوه وشترك ، ۴ــ هده ۵ــ بامیان، ۶ــ کابل، ۷ ــ فندقستان ، ۸ ــ باکتریا تا ۹ ــ هنر امپراطوری غزنویان وغیره .

۱۲ « افغانستان وهند بصورت مشترك درترمیم آبادات بامیان حصـه میگیرند» انیـس ، سال ۴۳، شمارهٔ ۱۱۰۶ (اسد ، ۱۳۴۸)

ص ۱
ك پ

دربارهٔ آبدات بودائی بامیان که ازجملهٔ شاهکارهای دورهٔ بودائی درشرق میباشد و باصدماتیکه درطول زمان دیده و احتیاج به ترمیم دارد ، درین خبرصحبت رفته وعلاوه میشود که بموجب موافقتنامهٔ افغانستان وهند قراراست ترمیم آبدات تاریخی بامیان ابتداء با ترمیم مجسمه ۳۵ متری بودای کوچك آغازو کارآن ادامه پیدا نماید .

۱۳ امیری ، غلام رحمان

« هده موضع تاریخی ، محل دلچسپ وقابل دید سیاحین » انیس ، سال ۴۵، شمارهٔ ۹۶- ۹۷ (سرطان، ۱۳۵۰) ص ۲،۲
ك پ ، ك ع

درین راپور، پیرامون حفریات تپهٔ شترهده وآثاروموادیکه در اثر حفریات بدست آمده صحبت رفته و معلومات تقدیم گردیده که تاحال درحدود پنج دوره حفریات در آنجا صورت گرفته که درنتیجه یك معبد بودائی ، ۳۴ ستوپه ومجسمه های خورد و بزرگ دورهٔ گریك وبودیك بدست آمده است .

۱۴ انتظار ، سخی « راپور »

«حفریات تپهٔ باندسرای خواجه ؛گوشه‌ای از تاریخ افغانستان راروشن میسازد» انیس، سال۴۰ ، شمارهٔ ۹۵(سرطان،۱۳۴۵) ص ۲ ، ۵ ، ٦
ك پ ،ك ع

این راپور پیرامون تپهٔ بلند سرای خواجه که در ۱۳۰ کیلومتری شمال کابل به بلندی پانزده الی هژده متر از سطح زمین موقعیت داشته ودرحدود بیست وپنج کیلومتر مربع را احتوا میکند ، صحبت می کند . اشیای که ازین تپه در اثر حفریات بدست آمده عبارتند از: مجسمهٔ مرمری (شیوا) رب النوع یکی ازمذاهب هندی ، خم‌های سفالین شراب (۱۸عدد) و آثار زیادی مربوط به تمدن کوشانی وساسانی .

۱۵ انتظار ، سخی (راپورتر)

« سرمایه های نهفته در زیرخاك ؛ کاوشهای مؤفقانهٔ اولین هیئات باستانشناسی افغانی ، کشف سیزده ستوپه وچندین اثر تاریخی ، آیانام قدیم هده را میشناسید؟» انیس ، سال ۴۰ ، شمارهٔ ۳۹ ، ۴۲ ـ ۴۴ (ثور ، ۱۳۴۵) ص ۲ ، ۵ ، ۵ ، ۵ و ۶

ك پ ، ك ع

این راپور پیرامون تپهٔ شتر هده صحبت نموده معلومات میدهد که تا ۲۸ حوت ۱۳۴۴ درحدود سیزده ستوپه وازسه صد الی سه صد و پنجاه پارچه های زینتی ومعماری وسرها واعضای مجسمه ها بدست آمده است . قرار معلوم مجسمه های هده توسط مجسمه سازنامدار یونان لی زیپ ساخته شده است .

همچنان درین راپور دربارهٔ مجسمه های ستوکی هده
وآرت هده ومراحل آن درمسیرتاریخ صحبت شده است.

۱۶ وانتقال مردم وافکار از عصر قبل التاریخ تاقرن هفتم مسیحی در
افغانستان و ازاینجا به سرزمین های دیگر، آریانا، سال ۲۰ ،
شمارهٔ ۱ ، ۲ ، ۳ (دلو وحوت ، ۱۳۴۰ وحمل ، ۱۳۴۱) ص
۵ ـ ۱۲ ، ۲۵ ـ ۳۳ ، ۱۵ ـ ۲۰
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله دربارهٔ مدنیت، افکاروکلتور افغانها در
دورهٔ آریائی ها، آریانه ویجو ، مهاجرت آریائیها، آریائیهای
بخدی یامرکزی، دورهٔ یونانو باختری، فتوحات اسکندر در
افغانستان معلومات ارائه داشته همچنان راجع به کوشانی
ها که اساس یك تمدن بزرگ را درزمینه های مذهبی،
فکری، هنری، ادبی وعمرانی درافغانستان گذاشتند نیز
صحبت مینماید.

۱۷ او بوایی

«مکتب متوراء ترجمهٔ عبدالرحیم ضیائی. آریانا، سال ۸، شمارهٔ
۱۹ (سنبله، ۱۳۴۰) ص ۲۲ ـ ۲۶
ك پ، ا ت، ك ه

درین مقالت دربارهٔ متوراکه در زمان کوشانیها مرکز
بزرگ مذهبی وهنری شناخته می شدو برسرراه مهم تجارتی

وقوع داشت که شهرهای حوزهٔ کاپیساوگندهارا (تاکسیلا پوراشاپوراوغیره) را باشهرهای گنگاوبهاروکچه وصل می‌نمود،معلومات ارائه گردیده است.نویسنده همچنان راجع به موادی که درهنردرین مکتب بکارمیرفت،سبك هنری مکتب‌متورا،تبادلات آثار هنری بین‌متورا وگندها را وکاپیسا وسوات،انتشار آثار مکتب متورابدیگرنقاط هند، چین وغیره، نوعیت آثار بودا وبودائی در مکتب متورا ، مکتب امراواتی، ونقش‌آن درانتشارآثار هنری هند وغیره نیز بحث نموده است.

۱۸ «اولین نمایشگاه آثاردورهٔ کوشانی افتتاح گردید» انیس، سال۵۰ ، شمارهٔ ۲۴۹ (دلو ،۱۳۵۶)ص۱و۸

ك پ،ك ع

دورهٔ کوشانی درنزدیك ساختن ملل مختلف به همدیگر ومدارا وتسامح کوشانیان ودرنتیجه آفریدن تمدنی که همراه باوجه مشخص ملی صبغهٔ بین‌المللی دارد، بدان‌حد است که‌مطالعات وتحقیقات مربوط به‌این‌عصررا صورت جهانی داده ودربهنای تاریخ چند هزار سالهٔ مایکی از دورهٔ های که علاوه برآفریدن آثار مهم کلتوری وهنری تأثیر مهمی درطریق ایجاد تفاهم میان ملل مختلف داشته

عصر کوشانی است. مطالب فوق هنگام افتتاح نمایشگاه اظهار گردید.

۱۹ «باستانشناسان، آثارتاریخی‌هده رامهم خواندند» انیس، سال۴۴، شمارهٔ ۵۰(ثور،۱۳۴۹) ص۵و۱۱

ك پ،ك ع

درین خبر تذکر رفته که آثار تاریخی هده بروز۲۶ثور ، ۱۳۴۹ توسط اعضای سمینار بین‌المللی کوشانی‌منعقدهٔ کابل موردبررسی قرار گرفت ودرنتیجه هرکدام‌نظریات شانرا پیرامون آثار تپهٔ شتر هده‌بیان داشته که‌ازنظرباستانشناسی ارزشی خاصی دارد.

۲۰ **باستانی پاریزی،محمدابراهیم**

«رتبیل‌وپیل» آریانا، سال۲۴،شمارهٔ۳و۴(حمل‌وثور:۱۳۴۵) ص ۱۴۸—۱۵۱

ك پ،ه ك،كات

نویسنده درمورد کلمهٔ رتبیل وپیل صحبت نموده اظهار می‌دارد که کلمهٔ رتبیل لقب است واین لقب ترکیبی است ازکلمهٔ رتهه Rathae اوستائی که در اوستا بمعنی گردونه (ارابه) بسیار بکار رفته ودرسانسکرت نیز بهمین معنی است وجزاول کلمهٔ رتهه بمعنای گردونه است وجز

دوم همان پیل است که میشود (پیل گردونه) (یا گردونه پیل) یا (ارابهٔ پیل) کـه معنی آن فرماندهی است که مرکب اوگردونه وارابهٔ او پیل است.

۲۱ « بامیان مرکز بلند ترین مجسمه های جهان ، مهد باستان ریاضت بودائیزم یابهترین محل تورستیکی آیندهٔ کشور» اصلاح ، سال ۴۱، شمارهٔ ۲۰۷ (حمل ، ۱۳۴۹) ص ٦

ك پ ،ك ع

درین مقالت تذکر رفته است که شهربامیان به مسافـهٔ ۲۴۵ کیلومتری غرب کابل موقعیت داشته دارای۲۰۲۴۲ کیلو مترمربع مساحت و ۲۲۸۹۰۱ نفر نفوس می باشد که درهر کیلومتر آن ۱٦ نفر زندگی دارند ، بامیان زمـانی گهوارهٔ تمدن بودیزم بوده مجسمهٔ های آن ازقرون ۲و۴ میلادی ازشاهکار های جاویدان مدنیت کوشانی است .

۲۲ برتراند ، گابریل

« معبد زردشت درسرخ کوتل » ترجمهٔ میرمحمد آصف انصاری. آریانا، سال۱٦، شمارهٔ۳(حمل، ۱۳۳۷) ص۵۰-۵۳

لاهـ ، ك پ ، ك ا ت

نویسنده دربارهٔ کشف معبدسرخ کوتل ازیاد داشتهای برژه، باستان شناس فـرانسوی استفاده نموده میتـگارد کـه امپراطوری عظیم کوشانی که از ۳۰ تا ۲۴۴ میلادی دوام

داشت وتحت قیادت یکی از پیشوایان شان بنام کـنیشکا درسراسر امپراطوری حیات مذهبی ، آثار ثقافی وهنری بمدارج عالی رسیده بود یکی ازمظاهر آن معبدسرخ کوتل است که در عصرامپراطوری کوشانی بمیان آمده است.

۲۳ برژه ، دانیل شلوم

«تحقیقات درطبقات خاك توده های بلخ» ترجمهٔ احمد علی کهزاد. آریانا، سال٦، شمارهٔ ۴ (ثور ۱۳۲۷) ص۱٦-۲۴

ك پ ، ك ه ،ك ا ت

نویسندهٔ مقاله در قسمت کشفیات از تپهٔ زرگران بلـخ بدریافت سکه های مسی کوشانی نایل آمده که موضوع این مقاله می باشد .

۲۴ برژه ، دانیل شلوم

«حفریات سرخ کوتل وتاریخ قدیم افغانستان» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آریانا، سال ۱۸ ، شمارهٔ ۸ (سنبله ، ۱۳۳۹) ص ۱ ـ ۱٦

ك پ،ك ه ، ك ا ت

نویسنده درحصهٔسوم این مقاله راجع به حفریات سرخ کوتل که گویای تاریخ سیاسی ومذهبی دورهٔ کوشانی ها و کنیشکای بزرگ امپراطور کوشانیان است صحبت نموده است .

همچنان بادلایل واسناد معتبر ثابت می‌سازد که کنیشکا بنیان گذار یك تعداد زیاد استوپه ها وشهر پشاور بوده وسکه های بنام وی کشف‌شده است که نمایانگر قدرت کوشانیان در آسیای مرکزی است که مرکز آن در افغانستان بوده است .

۲۵ برژه ، دانیل شلوم

« سرخ کوتل ، آبدهٔ باستانی عصر کوشانی درباختر » ترجمهٔ احمد علی کهزاد . آریانا، سال ۱۲ ، شمارهٔ ۷ (اسد ، ۱۳۳۳) ص ۱ ـ ۱۳

ك هـ ، ك پ

نویسنده درین مقاله درباره وضع تحقیقات از نظر تاریخ باستانی افغانستان در سال ۱۳۵۱ ، کشف سرخ کوتل ، حفریات سرخ کوتل (۱۳۵۲ ـ ۱۳۵۳) عمارت مرکزی آتشکده . عمارت الحاقی ، نوعیت وتاریخ خرابه ها بحث‌نموده ونظر به‌شواهد وآثار مکشوفه درنتیجه‌می‌نویسد که کشف سرخ کوتل به پیمانهٔ زیاد راجع به کوشانی های بزرگ معلومات داده وقدامت ملی افغانستان را تائید میکند.

۲۶ برژه دانیل شلوم

«معبد سرخ کوتل درباختره ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آریانا،

سال ۱۱، شمارهٔ ۱۱ (قوس، ۱۳۳۲) ص۱–۶

ك پ .ك ه ، ك ا ت

درین مقاله نویسنده راجع به معبد سرخ کوتل که مربوط به‌عصر کوشانی های بزرگ است مینویسد: چهار عدد مسکوکاتی مسی ئیکه بدست آمده مدعا د آن بطور یقین مربوط بـه کوشانی است که از شبستان معبد، از میان خاکستر ها حاصل شده ویك دیگر آن به گمان اغلب کوشانی است ونوعیت آن مربوط به سکهٔ هوویشکاست. اشکال وحروف روی کتیبه ها که ازسرخ کوتل بدست آمده باحروف‌نوشته‌های‌مسکوکات کوشان‌شاهان بزرگ شباهت های زیاد دارد. چین لباس مجسمه هاوگل روی سینه‌وچك های قسمت تحتانی دامن که‌برای یك نفرسوار کار مناسب است شباهتی با چین های عصر کوشانی هـا دارد، چنانچه درمسکوکات شاهان عصر کوشانی بکثرت دیده شده، خاصتاً در مجسمه های کنیشکا که از (ماتورا) کشف شده‌است.

۲۷ برژه، دانیل شلوم

«هلینسم درافغانستان» ترجمهٔ عبدالرحیم ضیائی. آریانا، سال ۲۴، شمارهٔ ۱و۲ (دلـو وحـوت ، ۱۳۴۴) ص ۱۶ – ۳۵

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

این مقاله متن‌بیانیهٔ است که توسط نویسنده بتاریخ ۱۴ دسمبر

۱۹۶۴در کابل ابراد گردید، وصحبت ازهلنیسم درافغانستان میکند ومی‌نویسد که عصر کنیشکا تاریخ نسبی روشنی دارد ومعلوم می‌شود که چه واقعاتی رخ داده است؛ چنانچه وقتی کنیشکا زبان محلی را می‌خواهد بقید تحریر بیاورد از الفبای یونانی استمداد میکند وزبان باختر به این رسم الخط کتابت می‌شود ومنتها یك حرف اضافی به آن افزود میگردد که تعداد آن به ۲۵ حرف می‌رسد. در سرخ کوتل بنای مقدس کنیشکا شگفتی پدید ار می‌آورد وآنرا گفته می توانیم که یك هنر گربکو بود یك غیر بودائی است وقیز کشف کتیبه های قندهار این موضوع راواضح می‌سازد که زبان واصطلاحات فلسفی یونانی دربیان افکار اخلاقی هندی بکار رفته است وبالاخره کشف آی خانم بوضاحت میرساند که هلنیسم را درافغانستان در مظاهر تمدن های مختلف مشاهده میکنیم که شك وابهام مستشرقین رارفع میکند.

۲۸ برژه . دانیل شلوم

«هنر کوشانی ومقام آن دربین زاده‌های هنر یونانی درخارج حوزهٔ مدیترانه» ترجمهٔ عبدالرحیم ضیائی. آریانا، سال ۱۹، شمارهٔ ۶ (سرطان، ۱۳۴۰) ص ۳۱–۴۱

ك ب، ك ه، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع به امپراطوری کوشانی هـای بزرگ، امپراطوری کنشکا، کتیبهٔ سرخ کوتل واهمیت هنری ومشخصات هنر کوشانی، اصلیت هنر کوشانی‌ها، توراث هنر یونانی، خصوصیات هنر کوشانی وریشهٔ هنر کوشانی هابحث می کند.

۳۹ بوتینا، عبدالغفور

«نگاهی بتاریخ هنرهای زیبا درافغانستان» آریانا، سال۲۷، شمارهٔ ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۸) ص ۶۹ـ۷۹

ك ه، ك پ

نویسنده درین مقاله می‌نویسد که ادوار تاریخی را در افغانستان، درحصه هنرهای زیبا میتوانیم به چهـاردوره خلاصه‌نمائیم چنانچه: ۱ـ هنرهای زیبادرعصر کوشانیها، ۲ـ طرزاسلوب هنر گریکو بود یاك بعد ازرسیدن یونانی ها، ۳ـ دورهٔ اسلام وتحول جدیدیکه‌جاگیرسبك‌واسلوب گذشته درقرن سوم وچهارم هجری گـردید، ۴ـ سبك وشیوهٔ هنرهای‌زیبا درقرن نهم هجری مطابق قرن پانزدهم میلادی. نویسنده در بارهٔهنرهای زیبا درعصر کوشانیها معلومات داده می‌نویسند که دورهٔ کوشانیها ازقـرن دوم واول قبل المیلاد درافغانستان آغاز میگردد ونمونه های این دورهٔ تاریخی دراکثر کاوشهای که‌درچهل وپنج سال

اخیر دربامیان، شترك، فندقستان، بگرام وغیره درافغانستان بدست آمده است واز روی آثاربخوبی ازهنر واسلوب ساختمان آنهاپی برده می توانیم ونیزدربارهٔ مجسمه‌های بامیان وبودای خوابیده از قول زائرین چینی معلومات داده ودراطراف نظریات دانشمندان تبصره میکنند.

۳۰ وبگرام باستان باشهرنیکاباد اصلاح، سال ۴۱، شمارهٔ ۲۱۶ (حمل، ۱۳۴۹) ص ۵

ك پ ، ك ع

پیرامون اینکه بگرام را مؤرخین چینائی بنام (کی پیش) یا (کی پن) وجغرافیه نگاران یونانی ورومن آنرا بنام کاپیسا یاد نموده اند که ازسال ۱۵۰ قبل ازمیلاد تاسال ۴۷۵ بعد ازمیلاد مدت تقریباً ۶۲۵ سال پایتخت امپراطوری افغانستان بوده، درین مقاله صحبت شده است. همچنان در بارهٔ کوشانیان درقرن اول، دوم وسوم که در بگرام سلطنت داشتند ومسکوکات ومجسمه‌های که درطی این حفریات بدست آمده وهمه مربوط به دورهٔ یونانی و کوشانیست معلومات ارائه گردیده است.

۳۱ وبگرام یا پخوانی کاپیسا، اصلاح، سال ۴۱، شمارهٔ ۲۱۵ (حمل، ۱۳۴۹) ص ۵

ك پ. ك ع

بگرام باپخوانی کاپیسا چه دکابـل په (٦٠) کیلو متری کښی واقع ده دمیلاد څخه ۵۰ کاله پخوا دهند وګریك دپاچاها نوپای تخت‌وچه وروسته دهندوسیت‌پایتخت شو. اوپه ۱۴۴ او ۱۲۷ یلادی کـال کښی دکنیشکاد د وبی پایتخت و. په دغـه ځای کـی دکوشانـیانو دښار دطبقاتو دمعلومولو په غرض کیدنی روانپدي.

۳۲ «بیانیهٔ رئیس‌پوهنتون کابل‌درسمینار» انیس، سال ۴۴، شمـارهٔ ۴٦ (ثور ۱۳۴۹) ص ۲

ك پ، ك ع

درین گفتار، رئیس پوهنتون وقت، پیرامون امپراطوری کوشانی‌هاو دورهٔ امپراطوری کنیشکای کبیر وهنرګریك وبرډیك بحث شده است.

۳۳ «بیانیهٔ وزیر اطلاعات وکلتور بـه مناسبت افتتـاح سمینار بین المللی‌مطالعات‌کوشانی» انیس، سال ۴۴، شمارهٔ ۴٦ (ثور، ۱۳۴۹) ص ۲:

ك پ، ك ع

دراین گفتار پیرامون تاریخ افغانستان از زمان باستان تا امروز بطور خلاصه روشنی انداخته شده ووظایف ومشکلات وزارت اطلاعات وکلتور در راه حفظ، ترمیم

وتحقیقات آثار باستانی افغانستان باد آوری بعمل آمده است .

۴۴ بینوا ، عبدالرؤف

«افغانستان تاریخی پښتی» وزمه، سال ۱۷ شمارهٔ ۷ (سرطان ، ۱۳۵۲) ص ۱۳، ۲۵

ك پ ، ك ع

پدی مضمون کی لیکوال په دي باب خبري چې کوشانیان څنګه دخپل اصلی تاتوبی ځخه ولیږدیدل ، ورپسی د (یوچی) کلمی بدلون ، اړه دي کلمی سره دکوشان دکلمی اربکه، دی پسی دساك دقبیلی څېړنی پاچا هان پښتی، دکنیشکا اود پاریسانو په هکله معلومات وراندي کوي .

۴۵ پژواك ، فضل ربی

«آریانا یاافغانستان باستان» آریانا ، سال ۳۰ ، شمارهٔ ۳، (جوزا وسرطان ، ۱۳۵۱) ص ۶۱ — ۷۱

ك پ ، ك ع ، ك ا ت

نویسنده ضمن معلومات مبسوطی که دربارهٔ تاریخ آریانا یا افغانستان ارایه میدارد می نویسد که بزرگترین امپراطوری بزرگ دیگری که درافغانستان باستان بوجود آمده عبارت از امپراطوری کوشانی افغانی است.

که تقریباً برای بیش از پنج قرن درین سرزمین حکمروائی داشت ، درین مقالات قول مؤرخین شرقی وغربی ونویسندگان افغانی منحیث شاهد ودلیل گفتار نویسنده آورده شده است که به اهمیت وفایدیت مقاله می افزاید .

۳۶ پوگاچینکوا، گالینا

«تشخیص وتعین سکه های کشف شده درشمال باختر» ترجمهٔ محمدصدیق طرزی. آریانا. سال ۲۸. شمارهٔ ۳ (جوزا و سرطان ۱۳۴۹) ص ۸۰-۹۵

لک پ ، لک ع

درین مقاله نویسنده در اطراف وضع مجموعی سکه های مسی که در سال های ۱۹۶۳-۱۹۶۵ درجریان کشفیات باستانشناسی آثار دورهٔ کوشانی های باختر در جنوب ازبکستان به اثر حفریات هیئت باستانشناسان ازبکستان بدست آمده صحبت رفته است.

۳۷ تیسو، فرانسین

«آثار هنری آسیای میانه وافغانستان» ترجمهٔ مسعود رجب نیا. «فرومردم» سال ...، شمارهٔ ۱۲۶ (فروردین ۱۳۵۲۰) ص ۵۰-۵۹

لک پ

نویسنده درین مقاله که شامل چند بخش است در مورد کوشانیان می افزاید: صلح پایدار وامنیت کوشانیان یک عامل

مهم پیشرفت ورونق آئین بودا درگندهارا شد وشاهان کوشانی‌هم درروا ج این‌دین کوشیدند. در۳۰ق.م. خانواده ای ازیوچی هاینام کوی‌شوانگ که بعد ها نام کوشان گرفتند بجهانگیری پرداختند ودولتی بزرگ پی افگندند که همچو دولت روم بود درشرق. هفت پادشاه کوشان به مدت دوصدسال ازفرغانه تاهندبنام کوشانیان فرمان راندند. ایشان را از روی سکه های شان وچند مجسمهٔ که درمات ماتورا درهند میانه وسرخ کوتل در افغانستان و کالچایان (اکنون مضبوط درموزهٔ تاشکند لیننگراد)وتوپراق قله، در خوارزم (اکنون مضبوط درمیتاژ درلیننگراد) بدست آمده می‌شناسند. هنرمجسمه‌سازی درگندهارادرافغانستان درقرن اول ودوم میلادی رواج بسیار داشت، درسایهٔ یك صلح پایدار که دولت کوشانی درآسیای میانه پدید آورد وهمزمان باآن صلح وامنیت رومی تراژان وصلح چینی ووجود خاندان های بازرگانی در راه ابریشم باکمك زبان بین المللی سغدی وپول بین المللی سکاها که سکه های زرین کانیشکا پادشاه مقتدر کوشان باشد تجارت رونق فراوان داشت. کانیشکا نخستین کسی بود که صورت بودارابرسکه هازده

۳۸ جعفری، علی‌اکبر

«معنی‌رتبیل» آریانا، سال ۲۴، شمارهٔ ۷و۸ (سنبله ، ۱۳۴۵) ص۲۴۳ — ۳۴۶

لك‌پ، ك‌ع، ك‌ات

نویسنده دربن مقالت برای وضاحت وروشن شدن موضوع ازسانسکرت و اوستا برای معنی کلمهٔ رتبیل استفاده نموده واظهار میدارد که معنی رتبیل (یل راستین است) وشکل رتبیل برهمهٔ شکلهای دیگر ترجیع دارد.

۳۹ حافظ، نورمحمد

«نظری به تاریخ کابل» کابل، سال ۱، شمارهٔ ۳ (اسد، ۱۳۱۰) ص ۳۶ — ۵۸

ك پ

پیرامون شهرتاریخی کابل در ادوار مختلف مخصوصاً زمان اسکندر، کاباشاهان، اعراب، صفاریان و مغلها دربن مقاله صحبت رفته است.

۴۰ حباب، نعمت‌الله (رابورتو)

«کشف مدنیت کهنی دردل تپهٔ شترهده» انیس، سال ۵۰، شمارهٔ ۱۰۳ (قوس، ۱۳۵۶) ص ۵ و ۷

ك پ، ك ع، اكات

PROPERTY OF ACKU 2443

دربن راپور دربارهٔ مدنیت باشکوه دورهٔ گریکو بودیك که مظهری از تمدن کوشانی های قرن ۲—۶ م. است وآثار ومجسمه های که دراثرحفریات ازتپهٔ هده بدست آمده صحبت رفته است.

۴۱ حبیبی، حامد (راپورتر)

«قدیمترین اثر مجسمه سازی جهان در افغانستان بدست آمده است» انیس، سال ۱۲، شمارهٔ ۵۸ (جوزا ۱۳۴۷) ص ۲ و ۷

لاپ، ك ع

درین راپور پیرامون مجسمهٔ آتش کپرک که هنر مجسمه سازی را در افغانستان به دو هزار قبل از میلاد منسوب می‌برد، خدمات زرگر در کاپیسا، حفریات پوشتره دوآرت و صنعت دورهٔ کوشانیهای بزرگ صحبت رفته است.

۴۲ حبیبی، عبدالحی

«افغانستان ۲۰۰۰ کلنی زره کوشانی یادگارونه دپښتو سره د دغې ټاپې اړیکې» وژوند، سال ۱۰، شمارهٔ ۵ و ۶ (ثور، حوت، ۱۳۴۱) ص ۵ و ۶

لاپ

په دې مقاله کښې دیوناني مصرخ کول د کتیبې اودې سره پخوانیو ژبو (کوشانی یادګارونو ژبې) پښتو او اوزدې سابقې کې څېړل او مطالعه کول اودهم د پښتو ژبې سره رابطه په ګوته کول دي.

۴۳ حبیبی، عبدالحی

«بامیان وشیبان در لغت و تاریخ» جغرافیا، سال ۶، شمارهٔ ۲ (حوت، ۱۳۴۶) ص ۱ – ۹

ك پ

نویسنده مینگارد که کلمهٔ بامیان درالسنهٔ قدیم افغانستان مانند اوستا، دری وپښتو ریشهٔ کهنی دارد وجهات لغوی وتاریخی موضوع مورد مطالعه وبررسی این مقاله قرار گرفته است که باذکر منابع ومأخذ معلومات ارزنده را دراختیار خوانندگان می گذارد.

۴۴ حبیبی، عبدالحی

«بقایای حکمرانان کوشانی در افغانستان» آریانا، سال ۲۸، شمارهٔ ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۹) ص ۸۵ــ ۹۳ .

ك پ، ك ع، ك ات

نویسنده درین مقاله راجع به کابلشاهان وشهزاده گان کوشانی درسمت شرقی افغانستان و آثار ومسکوکات وکتیبه های شان که دراثرحفریات بدست آمده بصورت مفصل بحث می کند .

۴۵ حبیبی ، عبدالحی

«بقایای حکمرانان کوشانی در افغانستان» انیس، سال ۴۴ ، شمارهٔ ۹۲ــ ۹۹ (سرطان، ۱۳۴۹) صفحات ۹

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به حکمرانانی چون سجستان

شاه، توران شاه، کابلان شاه ، فیقان شاه، داوران شاه، نخشبان شاه، کنارنیشاپور، ماهویه مرو، راذویه، سرخس بهمنه ابیورد، ابرازنسا، برازبندهٔ غرجستان، فیروزز ابلستان، ترمزشاه، شیر بامیان، فیروزسغد، خشد فرغانه، دیو شار، گوزگانخواه، ختلانشاه یاشیرختلان، بخاراخواه طرخان سمرقند، رتبیل سیستان ورخج وداور، برازان هرات وپوشنگ و بادغیس، گوشانشاه ماوراءالنهر، شاه غرجستان، نیزك بادغیس وتخار، یغوتخار، جهان پهلوان سوروغور، لویك غزنه وگردیز، مهراب کابلی وغیره بحث نموده وراجع به خاندان کابلشاهان بطور مفصل صحبت نموده است.

۴۶ حبیبی، عبدالحی

«بهرهٔ افغانستان در انتقال وتخایق افکار وآثار فرهنگ در دورهٔ اسلامی» آریانا، سال ۲۰، شمارهٔ ۱-۳ (دلو وحوت، ۱۳۴۰ و حمل وثور، ۱۳۴۱) ص ۲۵-۳۶، ۱-۱۶، ۵-۱۴، ۱۷-۳۲

ك ب ،ك م ،ك ا ت

نویسنده درین مقاله دراطراف گندهارا، کابلستان، زابلستان، کابلشاهان، رتبیلان ولویکان (لاویك) وغیره بحث نموده می افزاید: هنگامیکه زایرچینی هیون سنگ (۶۳۰م) وکونگ (۷۶۰م) به سرزمین های شرقی کشور ما آمدند ولایت گندهار اولمپاکا (لغمان) نگرهارا (ننگرهار) را تحت

اقتدار کابلشاهان یافتند که‌مرکز سلطنت شان کـاپیسا (بگرام) کنونی بود. ازاسنادیکه دراثر حفریآت از معبد کوشانی وکنشکای بزرگ ازسرخ کوتل بغـلان اخیراً بدست آمده بنظرمی‌رسد کـه کوشانیان بزرگ درتخلیق افکار، فرهنگ وصنعت خاصی این‌سرزمین که آنرابمداز دورهٔ (گریکو بودیك) یك دورهٔ خاصی افغانی میة-وان گفت، نقش‌ارزندهٔ انجام داده اند. موسیو فوشه صنعت کوشانی رااز ابتکارات دورهٔ امپرا طوری کنشکا می‌داند وافغانستان رامحل تلاقی وگذر گاه فرهنگـای مختلف معرفی نموده است. نویسنده دربارهٔ سیر کلتوری‌وانتقال افکاروآثار فرهنگ افغانستان درطول دورهٔ های مختلف تاریخی‌مربوط، به تفصیل صحبت نموده است.

۴۷ حبیبی . عبدالحی

« په پخوانی افغانستان کښی بودائی او یونانی آثار » وزمه، سال ۱۵ ، شمارهٔ ۵ ، ٦ (قوس ، حوت ، ۱۳۵۰) ص ۱-٦

ك پ

په دی مقالـه کی دامطالب شته دی : یـونیانو تراسکندر وروسته په‌باختر کی یواوری سلطنت جوړ کی‌چی تر۱۰۰ق. م . پوری دونیم سوه کاله ۳٦ تنو پاچایانو اویوی ملـکی حکومت کړی دی ، تر آشوکا وروسته په میلادی دوهمی

پیری کی دکوشانیانو لوی پا چاکنیشکا هم دبودائی دین لوی مبلغ او خپرونکی و . دمقالی نوری برخی په بودائی اویونانی دوره کی ، ددی دوری آثار اوصنعت په هکله معلومات وراندی کوی .

۴۸ . حبیبی،عبدالحی

« تاج کابل شاه در کعبه » آریانا ، سال ۲۷ ، شماره ۱(دلو وحوت ، ۱۳۴۷) ص۳ -- ۱۶

لکپ ، لکه،لکات

نویسنده دربارهٔ تاج وتخت کابلشاه وکابلشاهان که تا اوایل فتوحات اسلام درین سرزمین حکمرانی داشتند ، وحدود امپراطوری آنان ازدامنه‌های هندوکش تاکرانهای دریای سند بود ، بحث نموده علاوه می‌نماید که: « بعد ازآنکه مسلمانان کابل را گرفتند ، تاج کابل شاه رابه مکه فرستادند ودرخانهٔ کعبه آویزان نمودند » واین تاج بر اساس استادارزقی مربوط به اسپهبد کابلشاه(کابلشاه مهراب) بوده است .

۴۹ . حبیبی، عبدالحی

« رتبیلان زابلی ورتبیل وپیل » آریانا ، سال ۲۴ ، شماره ۳و ۴ (حمل وثور ، ۱۳۴۵) ص ۱۴۰ — ۱۴۷

لک پ، لکه، لکات

نویسنده راجع به اینکه آیا شکل صحیح کلمه رتبیل است یا زبیل وضبط های مختلف نام رتبیل واصل آن و حد سی درتحلیل این نام درین مقالت صحبت نموده وبر اساس روایات مورخان عرب وعجم موضوع را مورد بررسی قرارمی دهد .

۵۰ حبیبی ، عبدالحی

« زبان دری دوهزار سال قبل » مهمترین سندقدیم‌زبان عهد کوشانیان کشف شد » آریانا ، سال۲۱ ،شمارهٔ ۳ (حمل ، ثور ، جوزا ، سرطان واسد ، ۱۳۴۲) ص ۱ ـ ۸ ، ۱ ـ۶ و ۵۸ ـ ۷۰

ك پ،ك‌ه،ك‌ات

نویسنده راجع به آثار یك معبدبزرگ کوشانی ، کتیبه‌ها، مجسمه‌ها،سکوکات وآتشکده ها مخصوصاً آتشکدهٔ سرخ کوتل (بغلان) که ممیزات فرهنگی وهنری وادبی خاص افغانستان را در عصر کوشانیان نمایندگی میکند و زبان کتیبه های مکشوفه آن موجودیت زبان دری را دو دوهزار سال قبل ثابت می سازد ، بحث می نماید .

۵۱ حبیبی ، عبدالحی

« شیران بامیان » ادب ، سال ۱۳ ، شمارهٔ ۱و۲(سرطان، ۱۳۴۴) ص ۳۹ ـ ۴۴

ك پ

درین مقالت پیرامون کلـمهٔ شیروسلسه شیران بامـیان با ذکر مأخذ ومنابع ، معلومات مهم وارزندهٔ ارایه شده ونویسنده آنهارا ازسلسلهٔ شاهان وازبقایای‌عنصر کوشانی هفتلی پنداشته است که دربامیان حکمرانی داشتند وبکیش بودایـی بودند که بعد ازفـتوحات عرب بدیـن اسلام در آمدند .

۵۲ حبیبی عبدالحی

« کنیشکا حکمران بزرگ کوشانی افغانستان ، معبـدی را درزایشگاه بوداساختـه‌بود» آریانا ، سال ۳۳ ، شمارهٔ ۴ (جدی‌وحوت، ۱۳۵۴) ص ۵۶ـ۵۷

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون معبدی که کنیشکا امپرا طوری بـزرگ کوشانیان درزادگاه بردا بنـابر خواهش را هبان در کاپیلاوستو ساخته بود ، صحبت مینماید .

۵۳ حبیبی ،عبد الحی

« مبادی تاریخی فرهنگ افغانی» آریانا،سال ۲۴ ، شمارهٔ ۱۱ و۱۲ (قوس وجدی ،۱۳۴۵)ص ۵۷۳ ـ ۵۷۶

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع بـه فرهنگ افغانی از دورهٔ ویدی ، حدود (۱۴۰۰ق ۰ م) و دورهٔ اوستا ، حدود

(۱۲۰۰ ق. م) هخامنشیان ،اشکانیان ، ساسانیان ودورهٔ یونانو باختری ، بحث‌نموده، می‌افزاید : دراوایل قرن دوم میلادی کنیشکا پادشاه بزرگ کوشانی افغانستان سلسله کوشانیان بزرگ را بنانها دو مدنیت وفرهنگ افغانستان راباقبول دیانت بودائی ونشر تبلیغ آن رنگ خاصی افغانی بخشید. پایتخت کنیشکا درتابستان کاپیسا، شمال کابل ودر زمستان پشاور بود واو مذهب بزرگ بودائی مهایانه را درتمام افغانستان، صفحات شمالی آمو وهند رواج داد وشاهنشاهی کوشانی بزرگ تشکیل کرد. درتمدن کوشانیان که تااواخر قرن چهارم میلادی دوام کرد صبغهٔ خاصی مدنیت وفرهنگ داخلی افغانستان مرکب ازعناصر قدیم بومی زردشتی. آثار هندی بودائی وموازیث یونانی بود. وهمچنان نویسنده می‌نگارد که : بساری کلتور وتمدن وهنر دورهٔ کوشانی مراتب تکامل وانحطاط راطی کرده وتااوایل عصر اسلامی ونفوذ لشکریان عرب رسید.

۵۴ حبیبی، عبدالحی

«نکات جدید درتاریخ افغانستان ، ۱ ـ ختکل ـ خانگل، ۲ ـ نپکی یانیزك» آریانا، سال۲۹ ، شمارهٔ۱و۲ (دلو وحوت، ۱۳۴۹ وحمل وثور، ۱۳۵۰) ص۱ـ۷و۱ـ۱۲

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده تحت عنوان فوق، نکات جدید درتاریخ افغانستان،

درباره دو مبحث تاریخی صحبت نموده وبکمك منابع وماخذ شرقی وغربی واستدلالات برین است که خنجل، خنگل وخانگل نام شخصی ویا خاندانی از کابلشاهان بوده که شکل های تغییر یافتهٔ آن تاحال درادبیات پښتو موجود می باشد و همچنان دربارهٔ نپکی یانیزك استدراکاتی نظر به شواهد درین مقاله، آورده شده‌است که معلومات درباره نپکی ملکا ونپکی شاه وخاندان آن وسکه های مربوطه مید هد.

۵۵ حبیبی، عبد الحی

«هفت کتیبهٔ قدیم تخاری سنسکرت وعربی در روزگـان وجغتو وتوچی» آریانا، سال ۲۷، شمارهٔ ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۸) ص ۱-۵۳
ك پ ، ك ه ؛ ك ا ت

نویسند در ین مقاله راجع به تحقیق نوینی که دربـارهٔ تاریخ کابلشاهان به استناد کتیبه های قدیم صورت گرفته بحث نموده است.

۵۶ «حفریات دورهٔ ششم تپهٔ هده خاتمه یافت؛ در ین دورهٔ ششصد پارچه اثر بدست آمده‌است» انیس، سال ۴۵، شمارهٔ ۲۹۳ (حوت، ۱۳۵۰) ص ۸
ك پ ، ك ع

مقاله معلومات میدهد که در اثر حفریاتی که صورت گرفته آثاری بدست آمده که تاریخ آرت گریك و بودیك را روشن میسازد ،وعبارتند ازیك ساختمان معبد بنام تپهٔ بلند، چار رواق و دورواق مهم دیگر که حیات بودا را دران زمان نشان مید هد .

۵۷ ، در حفریات اخیر هده مجسمهٔ بودا وپاپوش های مجسمهٔ کنیشکا بـدست آمـده است ، انیس ، سـال ۴۰ ، شمـارهٔ ۲۷۱ (قوس ، ۱۳۴۵) ص ۱
ك پ ، ك ع

تپهٔ شترهده درهشت کیلومتری جنوب شهر ننگرهار واقع واستوپه های آن مربوط به قرن سوم و چهارم میـلادی است . ازهمه مهمتر مجسمهٔ یك متر وسی وپنج سانتی بودا است که وی را در حال حرکت نشان مـی دهـد . چیزیکه دربن مجسمه ارزش دارد مشابهت پاپوش آنست با مجسمهٔ کنیشکا که چند سال پیش از سرخ کوتل بدست آمده ومجسمهٔ کنیشکا که درموزیم شورای هندموجـود است .

۵۸ ،درحفریات هده پرارزشترین آثار بدست آمده، اصلاح ، سال ۳۹ ، شمارهٔ ۲۱ (حوت ، ۱۳۴۶) ص ۱ و ۳
ك پ ، ك ع

حفریات دورهٔ سوم تپهٔ شترهده ازنظر روشن شدن دورهٔ کوشانیان و تاریخ آن اهمیت بسزای دارد . این مثالث همچنان راجع به مجسمه های بودا که ازین تپه بدست آمده معلومات مفصل ارائه کرده وعلاوه می دارد که آثار بدست آمده ، مارا به مکتب آرت وهنر بودائی‌دو زمان کوشانی ها آشنا می سازد.

۵۹ ، در زوایای تاریخ ؛ آثار عتیقهٔ افغانستان، انیس (جریده) ، سال ۷ ، شمارهٔ ۱۶ ـ ۲۰ (اسد، ۱۳۱۲) ص ۱۱ ـ ۱۲ ، ۱۱ ـ ۱۲ ، ۲۳ ـ ۲۴ ، ۱۱ ـ ۱۲ و ۱۱ ـ ۱۶

ك پ

مقالهٔ مورد نظر اقتباسی از مجلهٔ کابل بوده وپیرامـون صنعت‌گریك وبودیك‌بامیان، شهرغلغله، هده، استوپه ها، معابد وزیارتگاها درقرن اول قبل‌المیلاد بحث میکند.

۶۰ ، دورهٔ کوشانی ها در افغانستان تحقیق میشود ؛ یونسکوافغانستان را بحیث مرکز تحقیق دورهٔ کوشانیها انتخاب کرد ، انیس، سال ۴۲ ، شمارهٔ ۳۱ (ثور ، ۱۳۴۷) ص ۱ و ۸

ك پ

این خبر میرساندکه توحید وانسجام امـور تحقیقات و تتبعات دورهٔ کوشانی ها که جز پروژهٔ تحقیق وتتبع

مدنیت مردمان آسیای مرکزی میباشد به ادارهٔ حفظ آبدات تاریخی وباستانشناسی وزارت اطلاعات و کلتور محول گردیده‌است. مرکز تحقیقات این دوره درافغانستان، مرکز تحقیق ادبیات آسیای مرکزی درایران و افغانستان، مرکز تحقیق فلسفهٔ آسیای مرکزی درهند ومرکز تحقیق علوم این حوزه درپاکستان تعیین شده است . همچنان مرکز تحقیقات تیموریها اتحادشوروی درنظر گرفته شده‌است.

٦١ دوست ، دوست محمد

« دکوشانی دولت منځ ته رانګلۍ دتاریخ پرابلم » کابل، سال . . . ، شمارهٔ ۲ و ۳ (غویې ، غبرګولی ، ۱۳۵۷) ص ۵ ـ ۱۰ ، ۵۹ ـ ٦۲

ك پ

دامضمون دامطالب ترځیرنې لاندې نیسی :دتاریخ کشاله، قدرت ته دکوشانیانورسیدل او دکنشکا دواکمنۍ کرونولوژیك پرابلم .

٦۲ ذلیق ، صفر (راپورتر)

«آثار باستانی که در دورهٔ ششم حفریات از تپهٔ هده کشف گردیده ازنظر اهمیت و کیفیت تأثیری بزرگی در تاریخ

افغانستان دارد ، انیس ، سال ۴۶ ، شمارهٔ ۱۰ و ۱۶(حمل ، ۱۳۵۱) ص ۲ ، ۲

ك پ ، ك ع

درجواب پرسشی چنین اظهار گردید : « آثاریکه درین مرحله بدست آمده همه مربوط قرن اول الی چهارمیلادی است وعبارتند از چندمجسمهٔ بودا، تزئینات نباتی وتعداد از اوانیع ، » درین راپور علاوتاً مستمندی دربارهٔ تعیین قدامت وتاریخ آثارباستانی وسیستم کاوش وحفر آبدات وترمیم آثار مکشوفه وحفظ ونگداشت آن نیز معلومات ارائه نموده اند .

۶۳ رښتیا، سیدقاسم

«تاریخ افغانستان ۱۳ قرن پیش» انیس(جریده) سال۷،شمارهٔ ۳۰–۳۳ (عقرب، ۱۳۱۲) ص۹–۱۱، ۱۵–۱۶، ۱۵–۱۶ و ۵–۶

ك پ ، ع ك

مطالب این مقاله اقتباس از مجلهٔ کابل بوده که دربارهٔ مدنیت گریك وبردیك وسلسلهٔ کوشانی ها درقرن ۳ قبل از میلاد (آثار آن دربلخ، بامیان، کوهدامن ، کابل، لغمان وجلال آباد) میباشد .

٦٤ رښتیا، سید قاسم

«حفریات بگرام» کابل، سال ۷، شمارهٔ ۷ (میزان ، ۱۳۲٦)
ص ۸۰–۸۲
ك پ

درین مقاله پیرامون اهمیت بگرام و آثاریکه در اثر حفریات باستان شناسان فرانسوی بدست آمده صحبت رفته است.

٦٥ رښتیا، سیدقاسم

«نگاهی به تاریخ افغانستان از قدیم تا قرن ۱۸» آریانا، سال ۱۵، شمارهٔ ۱۰ (عقرب، ۱۳۳٦) ص ۲۹–۳۴
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

درین مقاله پیرامون دورهٔ قبل از اسلام: عصر ویدی و اوستائی کوشانی ها، یفتلی ها و رتبیل شاهان صحبت رفته است.

٦٦ رهین، سید مخدوم

«نمایشگاه آثار کوشانیان در موزیم ملی کابـل» جمهوریت (روزنامه)، سال ۵، شمارهٔ ۱۳۹ (جدی، ۱۳۵٦) ص ۳
ك پ ، ك ع

نخستین نمایشگاه دورهٔ کوشانی به منظور معرفـی آثار بدست آمده، از طرف مرکز بین المللی مطالعات کوشانی وزارت اطلاعات و کلتور به همکاری موزیم کابل دایر

شد که هدف آن معرفی تاریخ، فرهنگ و کلتور وتمدن دورهٔ امپراطوری بزرگ کوشانی است.

٦٧ زکی، اسد الله

« بامیان » اصلاح، سال۴۲، شمارهٔ ۹۶،۹۸(عقرب، ۱۳۴۹)

ك پ ، ك ع

نویسنده راجع به مجسمه ها، سموچها، واهمیت تاریخی بامیان ازنظر مؤرخان خارجی وداخلی بحث نموده‌است.

٦٨ زکی، اسد الله

«بگرام پایتخت ٦٢٥ ساله » اصلاح، سال۴۲، شمارهٔ۱٦۵-۱۷۰ (جدی، ۱۳۴۹) صفحات ۷

ك پ ، ك ع

نویسنده دراطراف سوابق تاریخی بگرام وعظمت وشکوه آن درادوار مختلف تاریخ، خاصتاً امپراطوری بـزرگ کوشانی وسلطنت کابلشاهان بحث می کند.

٦٩ زکی، اسدالله

«ولایت باستانی کاپیسا» اصلاح، سال۴۲، شمارهٔ۱۱۳-۱۱۵(قوس، ۱۳۴۹) صفحات ۷

ك پ ، ك ع

درین مقاله راجع به کاپیسا(کیانس)با(کی پن) واهمیت

تاریخی آن در ادوار تاریخ خصوصاً دورهٔ امپراطوری کوشانی های بزرگ بحث نموده و دراخیر راجع به حفریات باستانشناسی درین ولایت صحبت مینماید.

۷۰ سپاکنولی، ماریا ماریولینی

«روابط بین ساختمان‌های دیدگاهی و ترکیبی مجسمه‌های بهار هوت وهنر گندهاری»، ترجمهٔ عنایت‌الله محرابی. آریانا، سال ۳۱، شمارهٔ ۱ (حمل ــ جوزا، ۱۳۵۲) ص ۷۲ ــ ۱۱۱

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع به ظهور هنر بهار هوت، که دارای طبیعت افسانوی است وهنر مجسمه سازان گندهاری که در تخلیق و تخیل وچرخیدن تصویر ها در یك نقش برجسته تکنیك های رایج را بکار می‌برند ومقایسه وارتباط آن در باهم صحبت می‌نماید.

۷۱ سکارسیا، گیان روبرتو

«زنبیل، بفتح یا ضم؟» ترجمهٔ یعقوب حسن قریشی. آریانا، سال ۲۶، شمارهٔ ۱۱ (دلو وحوت، ۱۳۴۶) ص ۴۴-۴۹

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده نظریات مؤرخین را درمورد نام زنبیل ارائه نموده کلمهٔ زنبیل را به اساس نظریه مارکوارت وبهار تائید می‌نماید.

۷۲ شایگان، محمداکبر

«هیوان تسانگ زایر وسیاح معروف دنیای قدیم» آریانا، سال ۱۲، شمارهٔ ۳ (حمل، ۱۳۳۳) ص ۱۲۳-۱۲۹

ك ه ، ك پ

این مقاله که به گفتهٔ نویسنده به استفاده از کتاب یك نظر بتاریخ دنیا تألیف نهرو نگاشته شده است در بارهٔ سفر زایر چینی هیوان تسانگ معلوماتی میدهد که از سرزمین چین درموقعیکه حکومت تانگها در آن جا حکمفرما بود به سفر خویش به جانب افغانستان وهند شروع کرد. از بیابانهای خشك وسوزان ختن گذشت و واردخاکهای زیبای افغانستان شد وازطریق درهٔ کابل رهسپار هند گردید و درقنوج رحل اقامت انداخت وچندین سال در آن دیار در وقت اقتدار هرسه پادشاه زندگانی کرد. هیوان تسانگ درموقع بازگشت بوطن خویش ازطریق افغانستان ازبسامعابد بودایی دیدن کرد وبسا مردمان را ملاقات نمود که درسفرنامهٔ او مسطور است. درین سفرنامه که گزارش ازعنعنات، مذاهب، معابد وزندگانی مردمان شهرهای مختلف میباشد دربارهٔ مراکز تمدن کوشانی ها مطالب سودمند وجود دارد.

۷۳ «شعاعی بردورهٔ کوشانیان» اصلاح، سال ۳۸، شمارهٔ ۲۶۷ (ثور، ۱۳۴۶) ص ۱

ك پ ، ك ع

این مقاله معلومات میدهد که مرکز بین‌المللی تحقیقات کوشانی در کابل تشکیل گردیده ومطالعاتی دربارهٔ تمدن وفرهنگ وارتباط آن بامدنیت‌ها وکلتور های مجاوراین گوشهٔ جهان صورت گیرد. درین مرکز نمایندگان اتحاد شوروی،هند،ایران وپاکستان بشمول افغانستان سهم خواهند داشت.

۷۴ شنبلی ، سلطانعلی

«بامیان یا گهوارهٔ تمدن ، شهر بامیان یا شهرشهرها، بندامیر، بندپنیر، بندپادینه، بندهیبت، شهرغلغله،شهرسرخوشك واژدهای» انیس ، سال ۴۱ ، شمارهٔ ۵۳ ، ۵۶(جوزا ، ۱۳۴۶) ص ۴ ، ۶ ، ۶ و ۷

لك ب ، ك ع

درین مقاله شهر بامیان که دارای تاریخ قدیمی بوده واز اقصی نقاط دنیا سیاحین و جهانگردان برای دیدن آن همه ساله می آمدند معرفی گردیده است. بامیان بین سلسله کوه‌های هندوکش وکوه بابا موقعیت داشته در ۶۷ درجه ۲۹ دقیقه و ۴۱ ثانیه طول البلد شرقی و ۳۴ درجه و ۳۳ دقیقه و ۲۲ ثانیهٔ عرض البلد شمالی موقعیت دارد. هم چنان نویسنده تماس های دربارهٔ آبدات تاریخی مناطق مذکور گرفته وازنقاط دیدنی صحبت می نماید .

۷۵ شنبلی ، سلطانعلی

«نگاهی بسوابق تاریخی بامیان» اصلاح، سال۴۱، شمارهٔ ۳۰۴- ۳۱۳ (سرطان ، ۱۳۴۹) صفحات شش

ك پ ، ك ع

نویسنده پس ازمقدمهٔ مختصر دربارهٔ شهر تاریخی بامیان، راجع به اهمیت آن در دورهٔ زمامداری شاهان بزرگ کوشانی چون کنیشکاوهوویشکا از نیمهٔ قرن دوم تا آخر قرن سوم میلادی واهمیت تاریخی ، فرهنگی ، کلتوری وصنعت آن دودمان درمدت ۸ قرن بحث نموده است .

۷۶. «شواهد مدنیت های کهن در کشور» ژوندون ، سال ۲۷، شمارهٔ ۲۲(اسد ، ۱۳۵۴) ص ۱۲

ك پ

افغانستان درطی هزارسال (ازقرن ۲ ق م . تاقرن ۹م) یکی از مراکز مهم بودائی آسیابود وشواهد آثار مکشوفه ازنقاط مختلف مثل هده ، بگرام ، شترك ، فندقستان ومجسمه‌های عظیم بودائی بامیان وبقایای استوپه‌های بزرگ که چند نمونهٔ آنرا درکابل ، بامیان ، توپ دره ، ایبك وبلخ دیده می توانیم این مفکوره را بخوبی ثابت می سازد که این معابد درشرق وغرب شهرت بسزائی دارد.

دربعضی ازسموج هاسه یاچهار صد نفر راهب در عالم انزوا وتفکر زندگی میکردند وبیشتر محصول فکری آنها نگارش وترجمهٔ کتب مذهبی، اخلاقی وقصص وروایات بود. هرمعبد ازخودکتابخانه داشت وکتابخانه های مذکور دردل کوه ها ودرسموج ها قرار داشت. درسال ۱۹۳۰ بعدازتجسس وتفحص زیاد درمجاورت شرقی پای مجسمهٔ ۳۵ متری بامیان سوراخی جدیدی پیداشدکه درآن یك کتابخانهٔ قدیمی بودائی بامیان آشکارگردیده است که دران ورق پاره های کتب بودائی بزبان ورسم الخط سانسکرت وپارچه های کتاب وینایا برسم الخط کوپتا وجودداشت که باحتمال قوی مربوط به قرن۴وم است واز نظر سبك وشیوه به سه دسته تقسیم میشود: ۱ـ روش کوشانا، ۲ـ روش گوپانا و ۳ـ روش آسیای مرکزی.

۷۷ صدقی، محمد عثمان

(تاریخچهٔ صنعت در افغانستان) آریانا، سال ۱، شمارهٔ ۱۸ (سنبله، ۱۳۲۲) ص ۲۷ ـ ۳۰

ك پ، ك ه

نویسنده درین مقاله پیرامون آرت وهنروصنعت افغانستان دردورهٔ های مختلف بحث نموده راجع به صنعت دورهٔ کوشانیان می افزاید: قدرت وشوکت دولت امپراطوری

کوشانی باندازهٔ بود که دولت‌روم پیرسته کوشید تا با افغانستان آنروز روابط مستقیم داشته باشد . از این جهت محصولات نفیسهٔ کوشانی از راه خزروجیحون به روم انتقال‌می‌یافت. در دورهٔ سلاله کوشانی بالخاصه عصر کنیشکا، صنعت ومجسمه سازی ، فلـزکاری ، زرگری سوزن دوزی ومنسوجات پیشرفت فوق العاده نموده بود . صنعت نقاشی ورنگ آمیزی این عصر بعـد از دو هزار سال‌هنوز فروغ خود را نباخته است‌وترکیبات رنگ سازی ورنگ آمیزی آن دوره را ظاهرمیکند .

۷۸ صدقی ، محمد عثمان

« شهرهای آریانا » آریانا ، سال ۲ ، شمارهٔ ۵ ، ۶ ، ۸ ، ۹ ، ۱۰(جوزا ، سرطان ، سنبله، میزان ، عقرب ،۱۳۲۳) ص ۴۲ ، ۴۹ ، ۳۳ ، ۴۳ ، ۴۵ ، ۵۱ ، ۲۴ ، ۲۹ ، ۲۴، ۳۱ .
ك پ ، ك ه . ك ا ت

درین سلسله نویسنده ضمن‌معرفی‌شهرهای آریانا ازمراکز وشهرهای دودمان کوشانی‌صحبت‌نموده وشهرهای‌مذکور را دوازمنه های تاریخی وتغییرنامهای‌آنها با تمدن های مربوطه تشریح ومعرفی میدارد .

۷۹ صدقی ، محمد عثمان

« شهرهای آریانا» انیس، سال ۴۸ ، شمارهٔ ۱۱۷ — ۱۵۲

(اسد وسنبله ، ۱۳۵۴) صفحات متفرق .

ك پ، ك ع

نویسنده در شماره های مختلف روز نامهٔ انیس پیرامون تأسیس دولت کوشانی ها که پنجصد سال دوام نمود ، شهرهای مختلف افغانستان یا آریانای قدیم واسم های قدیم آنان درطول تاریخ وعظمت وموقعیت شهرها در دوره های مختلف مخصوصاً دوره گریك وبودیك و گریك وباختر وغیره بحث می کند .

۸۰ صدقی، محمد عثمان

«مدنیت عصر کوشانی » آریانا، سال ۳۴، شمارهٔ ۳ (میزان-قوس، ۱۳۵۵) ص ۱ - ۱۲

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

قریب دوهزار سال قبل ازامروز درآسیای مرکزی که قلب آن افغانستان امروزاست امپراطوری بزرگی بوجود آمد، ومعروف بدولت کوشانی است، که باختر مرکز اصلی سلطنت آنان بود واولین پادشاه این خاندان کجولا کدفیزس نامداشت. نویسنده علاوه برمطالب فوق پیرامون مدنیت عصر کوشانیان وسوابق تاریخی این دوره بحث نموده از تحقیقاتی که تاحال درمورد صورت گرفته صحبت می نماید .

۸۱ صدقی ، حمدالله

«آغاز مجدد کار انسجام مطالعات کوشانی» انیس، سال ۵۲ ، شمارهٔ ۹۰ و ۹۱ (سرطان ، ۱۳۵۷) ص ۵ و ۵ .

ك ب ، ك ع

نویسنده دراین مقاله پیرامون امپراطوری کوشانیان یا یوچی ها ومهاجرت آنان به افغانستان، اضمحلال قدرت یونانی ها و بدست گرفتن قدرت ، جاگزین ساختن زبان تخاری به تدریج درعوض زبان یونانی والفبای یونانی تبلیغ وانکشاف دین بودائی ،فعالیت های هنری کوشانی ها ،وضع تجارت واقتصاد عصر کوشانی ها ومطالعات درمورد روشن شدن تاریخ دورهٔ کوشانیها در افغانستان بحث نموده است .

۸۲ صدیقی ،امین الله

«قلمرو دولت کوشانیهای بزرگ» ژوندون ، سال ۱۹، (اسد، ۱۳۵۶) ص ۲۴، ۲۵ و۵۷ . نقشه .

ك ب ، ك ع

نویسنده درین مقاله دراطراف قلمرو دولت کوشانی های بزرگ ازنیمهٔ اول قرن اول میلادی تانیمهٔ دوم قرن سوم میلادی بحث میکند، وقلمرو کوشانیها از سواحل بحیرهٔ ارال وکسپین تاکوه های وندهیا و رودخانه نار بوادا درمرکز هند، ازغرب بنگال تابحرهند و ازنواحی غربی

سنکیانگ تا اراضی شرقی دولت پارتیا و روم گسترش داشت. همچنان مطالب ذیل شامل این مقاله است : سیستم شهرسازی، صنایع فن‌معماری، شیوه های اداری ، مذاهب، شهرهای مرکزی، مبادلات و برخورد های اقتصادی وفرهنگی بین‌هندوچین ودنیای مدیترانه، حیات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی وفرهنگی . علاوتاً نویسنده راجع به‌تحقیقات‌وسیمینارهای که‌تاحال در مورد کوشانیها صورت گرفته وبرگزار شده نیز بحث نموده است .

۸۳ صفا، ذبیح‌الله

«کشانیان و داستانهای ملی ایران» بررسیهای تاریخی ، سال ۳، شمارهٔ ٦ (بهمن — اسفند، ۱۳۴۷) ص ۱ — ۱۰

ك پ

نویسنده درین مقالت مینگارد که در شاهنامهٔ استاد طوسی چند مرتبه به کلمهٔ کشانی (کوشانی) وبنام پهلوانانی مانند کاموس کشانی (کوشانی) واشکبوس کشانی (کوشانی) برمیخوریم که اشتباهاً بفتح اول خوانده شده وقاعدتاً بایدبه ضم‌اول‌خوانده شود زیرابازماندهٔ از نام (کوشان) وخاطره‌ای ازامپراطوری وسیع کوشانی‌است که دردورهٔ اشکانی وقسمتی از اوایل عهد ساسانی در افغانستان از اواسط آسیاتامصب‌دریای‌سند گسترده‌ویکی‌ازامپراطوریهای

قوي آن‌روزگار بوده است. تمدن وهنر دورهٔ کوشانیان اهمیت فوق‌العاده درتاریخ دارد، زیرا تمدن کوشان از طرفی وارث تمام جریاناتیست که در ناحیهٔ سند، سیستان وافغانستان وبعضی از نواحی مجاور شمالی آن از عهد هخا منشیان تاآغاز تاریخ مسیحیت روی داده بود. این امپراطوری وسیع‌ازاواسط قرن‌اول تااواسط‌قرن‌سوم‌میلادی یکی ازسه قدرت اساسی عالم بهداز دولت روم واشکانی شمرده میشدکه همواره باشاهنشاهی ایران رابطهٔ جنگ وصلح ومراودات دائمی فرهنگی ومدنی داشته است. روابطیکه میان امرأ اشکانی باکوشانیان درتاریخ ملاحظه میشود درداستانهای شاهنامه نیز منعکس است. منتهی در شاهنامه کوشانیان بصورت پهلوانان کشانی (کوشانی) درشمار معتمدین تورانیان باایرانیان جنگ میکنند.

۸۴ «صنایع افغانستان» انیس، سال ۴۱، شمارهٔ ۲۹۴ ـ۲۰۲ (حوت، ۱۳۴۶) ص ۵،۵، ۴،۵، ۵ و۶، ۵ و ۷، ۷، ۶، ۷.

ك پ

این مقاله پیرامون صنعت وهنردردورهٔ کوشانی های اخیر قرن سوم وشروع قرن چهارم میلادی واسناد وشواهد لازم دربارهٔ آثار وصنایع کوشانیان وموجودیت آن‌بحث نموده دربارهٔ تپهٔ سرخ کوتل ومجسمه‌ها وسکه‌های ضرب

زده شده دورهٔ کوشانی، برج عبدالله، بگرام شهر و صنعت وهنر هیکل تراشی این دوره بحث میکند . مقاله مذکور اقتباس ازمجلهٔ آریانا میباشد .

۸۵ ضیائی، عبدالرحیم

«روشهای هنری مکاتب گندهارا، متورا وامرواتی »آریانا، سال ۱۹، شمارهٔ ۵ (جوزا، ۱۳۴۰) ص۳۳– ۳۸

ك ا ت

نویسنده درین مقاله سه مکتب هنری گندهارا ، متورا و امراواتی راتحت بررسی قرارداده راجع به‌هنرهند قدیم که‌تحت تأثیر هنرهخامنشی وقسماً هنریونانی قراردارد، بحث نموده درمورد تاریخچهٔ مختصر این سه دوره، مناسبات تجارتی، تحول وانکشاف مذهبی وهنراین دوره و ورود وترویج عناصر جدیددرهنر، معلومات ارائه میدارد.

۸۶ ضیائی، عبدالرحیم

«هنر گریکو بودیاك»آریانا، سال ۱۹، شمارهٔ ۷ (اسد، ۱۳۴۰) ص ۲۵–۲۹ .

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

درین مقاله راجع به سه مکتب هنری شمال غرب، شمال و جنوب شرق هندبحث‌نموده‌می‌افزاید که هنر گریکو بودیاك

یك جنبش جداگانه یامجزائی را تشکیل میدهد . وساحهٔ انتشار هنرگریکوبودیك ازنگاه جغرافیا شامل حصص گندهارا، کاپیسا، باختریه،سغدیانه، بدخشان، پنجاب و ترکستان است . به اساس تئوری های تازه به این نتیجه رسیده اند که مکتب گریکو بودیك سیر انکشافی خودرا نسبت به آن چیزیکه قبلا پیش بینی شده بود درظرف یك دورهٔ بسیار طویل پیموده است وظهـور آن وابسته بـه دورهٔ امپراطوری کنشکا است .

۸۷ طبری،محمدجریر

«اعراب وکشورر تبیل شاه»ترجمهٔ ازتاریخ طبری، آریانا،سال ٦،شمارهٔ۳(حمل،۱۳۲۷)ص۲۳ـ۲٦

ك پ ، ك ا ت

دربن مضمون ازجنگ عبدالله بن ابوبکردروادی ارغنداب بالشکریان رتبیل شاه ومقاومت آنها درمقابل قوای عبـدالله بطور مفصل ومستند بحث رفته است.

۸۸ طبیبی،عبدالحکیم

«افغانستان وهند،روابط تاریخی این دوکشور» یغما،سال۲۷، شمارهٔ ۴و۵ (تیرومرداد، ۱۳۵۳) ص۲۱۳ـ۲۱٦و۲۷۷ـ۲۸۰

ك ب

نویسنده راجع به روابط دوستی میان افغانستان وهند در طول تاریخ صحبت می نماید. ودرمورد روابط این دو کشور در زمان کوشانی هامی افزاید که درهنگام سلطنت کوشانی هاودرآغاز سال ۵۰ بعد از میلاد روابط درخشان کلتوری بین افغانستان وهند شروع گردید، خاصتاً هنگام سلطنت کنشکا که طرفدار جدی مذهب بودائی بود. وبامیان، جلال آباد، بگرام، وهده وشمال افغانستان به شمول کندز مرکز تبلیغ وترویج کیش بودائی آن وقت شمرده میشد. در دورهٔ کوشان وبعد از کوشان بود که هنداز راه افغانستان به اروپا روابط خود را قایم کرد.

۸۹ حارزی، زهریالی

«تپهٔ شترهده» جمهوریت (مجله) سال ۲، شمارهٔ ۶ (مرغومی، ۱۳۵۳) ص ۶۷-۷۰

لك پ ، لك ع

درین مقاله دربارهٔ تمدن کوشانی ها صحبت شده وبعداً راجع به مکتب هنر گریکو بودیك بحث بعمل آمده وکشفیات تپهٔ شترهده که به عقیدهٔ نویسنده از دورهٔ کوشانی ها خصوصاً واسودیوای اول ودوم است تفصیلاتی بعمل آورده است. نویسنده از روی تحلیل آثار وحدسیات دربارهٔ تاریخ اعمار

معبد، شرایط اجتماعی وطرزساختمان معابد وغیره جهات، نیز معلومات ارائه می‌دارد.

۹۰ طرزی، زمریالی

«فندقستان» جمهوریت مجله، سال۳، شمارهٔ۸ (ثور، ۱۳۵۴) ص ۹۳ــ۹۷

ك پ ، ك ع

رابط وتاثیر هنرمعابد بامیان‌وهده وغزنی را نویسندهٔ این مقاله بالای هنریکه در استوپهٔ فندقستان بکار رفته وبنیناً گریـکو بودیك است مورد بحث قرار داده می‌نویسد که بعضی پدیده های هنری فندقستان بامیزات بخصـوص بامیان مشابه بوده وراجع به تأثیرمستقیم یك ساحه بالای دیگری کدام تردیدی وجود ندارد ونیزراجع به اینکه شیوهٔ کار وهیکل‌سازی مجسمه های معبد مخلوطی‌ازهنرنمایی گوپتاویفتلی می‌باشد ذکری بمیان آمده است.

۹۱ عبدالجبار

«حفریات دربگرام» آئینهٔ عرفان، سال۶، شمارهٔ۲ (ثور، ۱۳۱۵) ص۸ــ۱۴

ك پ

این قسمت مقاله شرحی از ماموریت نویسنده است که به معیت موسیو کرل دربگرام رفتند. نویسنده‌دربارهٔ سفر خویش ازکابل تاآنجا ومطالبی راجع به موقعیت بگرام ونواحی‌اطراف‌آن نوشته‌اند. مقاله باقیدارد وبقیه‌راسراغ

گرفته نتوانستیم شاید دربارهٔ حفریات بگرام چیـزهای داشته باشد.

۹۲ عبدالغفور

«بعضی عجایب بودائیت درافغانستان» کابل، سال۵، شمارهٔ ۳ (سنبله، ۱۳۲۴) ص۲۸۱—۲۸۴

ك پ ، ك ع

نویسنده ازقول پروفیسور هیراس می‌نویسد که‌علت‌رواج آئین‌بودا درافغانستان مربوط به ساختمان کوه های آن بوده واظهار می‌کند که‌موجودیت دوامپراطوری در نشر بودائیت درافغانستان غربی کمك نموده است که‌عبارتند ازمیناندر(میلندأیونانی)وکنشکافرمانفرمائی‌بزرگ کوشانی. وهمچنان تذکر میدهد که آبدات بودائی افغانستان،اساساً باآبدات بودائی هند اختلافی ندارد.

۹۳ عبدالغفور (مترجم)

«کاپیسا» کابل،سال۵ ، شمارهٔ۳ (سنبله، ۱۳۱۴) ص۷۱— ۲۸۰

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به وضع جغرافیایی، پیداوار، دین، ادبیات و تاریخ کاپیسا صحبت نموده می افزاید که پادشاه آن ازصنف کشاتریه بوده که‌طبیعت‌زرنگ‌وهشیار

داشت و خیلی شجاع وبا اداره بود . در کاپیسا تـقریباً یکصد دیر وشش هـزار راهب وجـود داشت . بحسب روایات کنشکا راجه پادشاه گندهارا درزمان قدیم تمام ولایات همجوار ومردم ممالك دوردست رادر تحت اطاعت درآورده بود .

۹۴ عزیزی ، نظار محمد

« آیا درمجسمه های شیوان کاپیسا اثر هنرهخامنشی موجوه است» آریانا ، سال ۲۸ شمارهٔ ۱ (دلوحوت ،۱۳۴۸) ص ۲۱ ـ ۳۱

ك پ ، ك ا ت

نویسنده نظر داکتر فرخ ملك زاده راکه اشتباهاً کاپیسا رانزدیك به مزر پاکستان وشوروی دانسته، وکوشانیها را ایرانی خطاب میکند ، رد نموده می‌نویسد که موجودیت اشکال بشربه انواع وحرکات مختلف جزء عقاید دیـن بودایی وازآثارهنروصنعت دورهٔ گریك وبود یك است نه هخامنشی وتمام‌حفریاتیکه‌طی‌دوقرن‌درافغانستان‌صورت گرفته، اثری ازتأثیر هنر هخامنشی دیده نشده است .

۹۵ عزیزی، نظرمحمد

« اهمیت تاریخی ، جغرافیائی ومذهبی هده ، از نظرزائران

وصیاحان شرق وغرب » آریانا ، سال۲۶ ، شمارهٔ ٦(قوس و جدی ، ۱۳۴۷) ص ٥٦ — ٦٠
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون اهمیت تاریخی ، مذهبی وجغرافیائی هده بحث نموده هده را یکی از بزرگترین معابد بودائی دردوره های مختلف ،مخصوصاًدورهٔ کوشانیها قرن۲—۴م. خاصتاً دورهٔ زمامداری کنشکای بـزرگ ، شاه کوشانی ، می داند .

۹٦ عزیزی ، نظر محمد

» تاریخ امپراطوری کوشانیان » ژوندون ، سال ۲۹ ، شمارهٔ ۲ (حمل ، ۱۳۵٦) ص ۸ — ۹ و ٦۱
ك پ ، ك ع

تاریخ امپراطوری کوشانیان نام کتابی است که درین شماره معرفی گردیده وشامل بخش های زیر می باشد: یوچی ها، کجولا کدفیزس ، ویماکد فیزس وروابط وی بادولت روم، کنشکای کبیر، ترمینوس کنشکا، کنشکا وادیان هندی، کنشکا وشیوائیزم،واسیشکا ، واسودیوا، جدول مسکوکات کجولا کدفیزس، ویماکد فیزس ، سوترمیگاس، کنشکا ، و اسودیوای اول و دوم ، مسکوکات کوشانی ها و کشاتراپاس ومهاکشا تراپاس، دندانایاکا ومهادند انیاکا ،

خوانین ارباب وقضات کوشانی‌ها، علل سقوط امپراطوری کوشانی ، هنر دورهٔ کوشانیان ، محلات عمدهٔ گندها را، هنر گریکو بودیك ، آرت ما تهورا ، بودا و بودا استوادر آرت کوشانی ، کوشانیان و میراث یونانی، آرت کوشانی درباختر ، آثار کوشانی سرخ کوتل، مراکز هنری دورهٔ کوشانی ، وضع سرخ کوتل ، تکسیلا یاتکشا شیلا ، کاپیسا محلات کوشانی ، محلات کوشانی درشمال آکسوس ، آشوکا حامی دین بودا ، بودیزم و میلاندا-بانا .

۹۷ عزیزی ، نظر محمد

« صحنه های میتولوژی و مذهبی در آرت گریکو بودیك تپهٔ شتر هده » آریانا ، سال ۲۷ ، شمارهٔ ۵ (میزان و عقرب ، ۱۳۴۸) ص ۲۰ – ۲۵
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون صحنه‌های میولوژی و مذهبی آرت گریك و بودیك تپهٔ شتر هده که منعکس کننده مظاهر مختلف عنعنوی ، تهذیب وافکار بـودائی است صحبت نموده علاوه می کند که آرت گریکو بودیك در تپهٔ شتر هـده سازندهٔ تمام صحنه های مذهبـی وصحنه های اساطیر بودائی است که ممکن ساحه های خارج از هده رانیز احتوا نماید. به عقیده اولام بیرگ اکثر آثار دورهٔ بودائی‌ها

درعهد کوشانی‌ها اعمار گردیده وتوأم بانشویق روزافزون ادیان دیگر پیش رفته است .

۹۸ عصمتی ، معصومه

« رویداد های صنعتی درافغانستان » آریانا ، سال ۱۳ ، شمارهٔ ٦ (سرطان ، ۱۳۳۴) ص ۱۸ — ۲۲

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

درمورد آرت وصنعت قبل از اسلام درافغانستان،صنعت گریك وبودیك ، صنعت گندهارا ، صنعت آرت وهنر دورهٔ کوشانیها خاصتاً دورهٔ کنشکا،مدنیت کوشانوساسانی وصنعت در دورهٔ اسلام در افغانستان درین مقاله صحبت شده ونویسنده می افزاید که انقلاب صنعتی وفکری که از اختلاط شیوهٔ یونانی باسیك وشیوهٔ بودائی بوجود آمده دورهٔ رنسانس افغانستان را حکایه میکند وپروفیسر هرزفلد این مکتب را مبداء صنعت بودائی ومبداء صنایع ظریفهٔ آسیای مرکزی میخواند .

۹۹ علمی ، محمد یوسف

« کوشانیان » یك نظر اجمالی به دورهٔ آرت کوشانیان» اصلاح ، سال ۴۰ ، شمارهٔ ۸۰ — ۸۸ (عقرب ، ۱۳۴۷) صفحات دوم .

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله بـه تفصیل بیـان داشته است کـه کوشانیان سلاطین مقتدر بودند وراه ابـریشم از حواشی شمالی امپراطوری کوشانیان می گذشت،احتمالاً کوشانی نام یك دودمان است که این نام درمسکوکات کـوشانیان بصورت پسوند نام پادشاه آن دودمان استعمال می شد. مثلاشاونان شاو کانشکی کوشانو «کنشکا شاهنشاه کوشانی» کتیبهٔ سرخ کوتل، مدنیت کـوشانیـان، جنگ هـای کوشانیان هنرسکه سازی کوشانیان، محفل مذهبی کشمیر، کنشکا، مسکوکات کنشکا، جـانشین کنشکا، کنشکای دوم، هوویشکا، هلنستی وروسی، مهرهای کـوشانیان، واسودیوا، مسکوکات واسودیوا، پرستشگاه سرخ کوتل و کتیبهٔ سرخ کوتل وغیره.

۱۰۰ غبار، غلام محمد

«افغانستان درظهور اسلام» آریانـا، سال ۳، شمارهٔ ۱۱ (قوس، ۱۳۲۴) ص ۱ – ۵

ك پ، ك م، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع بـه نفوذ عـرب در افغانستان ووضع سیاسی واقتصادی افغانستان دروقتی صحبت می نماید که درافغانستان کابل شاهان وشهزاده گان کوشانی سلطنت داشتند.

۱۰۱ غبار ، غلام محمد

« عرب و کابل شاهان » آریانا ، سال ۴ ،شمارهٔ۶ (سرطان ، اسد، ۱۳۲۵) ص ۱۲ — ۱۷ و ۱ — ۵

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده دراطراف سلطنت کابل شاهان وسلسلهٔ آنها ، حملات اسلام به سرکردگی عام بن عمر تمیمی درسال ۲۳ ه . وحملهٔ عبدالرحمن بن‌سمره ومقاومت کابل‌شاهان درمقابل آن بحث می کند. همچنان در بارهٔ حملات عبیدالله بن ابی‌بکره، عبدالرحمن بن اشعث حملهٔ اصفح شیبانی محمد به افغانستان درزمان سلطنت کابل شاهان صحبت شده است .

۱۰۳ غبار ، غلام محمد

« فهرست قسمتی از امرای‌محلی‌افغانستان» آریانا، سال ۲، شمارهٔ ۹ (میزان ، ۱۳۲۳) ص۴۹ — ۵۱

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درقسمت هفتم این مقاله دربارهٔ امرای محلی کابلستان ، کیداری ها ، وبرهمن شاهان می نویسد که این خاندانها از احفاد واخلاف‌همان کوشانی‌های بزرگ

درصفحات شمال وجنوب هندوکش بصفت امرای محلی باقی ماندند که عجالتاً کیداری ها را بنام کوشانی های کوچك می شناسیم . ورتبیل هانژاد خود را بـه کنیشکا شهنشاه معروف کوشانی افغانستان میرسانند .

۱۰۳ غفوراوف، بابا جان

«تمدن بزرگ کوشانی ها» ترجمهٔ حمیدالله صدیقی . ژوندون، سال ۲۹، شمارهٔ ۵و۶ (ثور، ۱۳۵۶) ص ۶-۷و۱۲،۶۱و۱۳

ك پ ، ك ع

درین مقاله پیرامون تاریخ وتمدن امپراطوری کوشانی ها دردوهزارسال قبل صحبت شده ونویسنده اظهارمیداردکه دوران بزرگ هنرگندهارا را به عصر وسلسلهٔ کوشانیها تعلق دارد. درعصر کوشانیها بودیزم به سرعت ازهندوستان در سراسر امپراطوری شان پخش وازهمـان آغاز بـه چین انتشار یافت. هنرمندان کوشانی با بهترین نوآوری هـای آن عصر مجسمه سازی بودائـی را مایه وغنـا بخشیده و تصویربودارا بشکل انسان درآوردند. کوشانیها نه تنهااز ایجادوگسترش مفکوره های بزرگ عصروپیروزمندیهای هنری درقلم روخودپشتیبانی بعمل آوردند بلکه با مراکز بزرگ فرهنگـی دنیای باستان نیـزتماس نزدیك برقرار ساخته وشاهراه مهم بین چین وروم را در تحت نظارت و

ادارهٔ خویش قراردادند سکه‌های کوشانی از منطقهٔ کمه (جنوب غرب ارال) وظروف نقره‌ای ازخوارزم‌درشرق ارال ازپیوند آنها باهمسایگان شمالی حکایت می کند .

۱۰۴ غلام حضوت

وحفریات اخیر هده؛مجسمهٔ بودا وپاپوشهای مجسمه کنیشکا بدست آمده‌است»انیس،سال۴۰،شمارهٔ۲۷۱(قوس،۱۳۴۵)ص۱

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مضمون راجع به کشف پانزده استوپهٔ مربوط قرن‌سوم وچهارم ومجسمهٔ بطول‌ده متر و۳۵سانتی متر بحث بعمل‌آورده است.

۱۰۵ فاضل،محمدفاضل

«تأثیر تمدن یونان‌بر آریانای دیروز،افغانستان امروز»آریانا،سال ۷، شمارهٔ ۲ـ۸ (حمل‌ـاسد،۱۳۲۸) ص۹ـ۴،۱۲ـ۱۸، ۱۳ـ۱۳، ۸ـ۱۳،۱۳ـ۲۲

ك پ ، ك ا ت

نویسنده با استفاده از منابع ومأخذسیر تاریخی،وتأثیر تمدن یونانی را باجهات‌مختلف آن‌در تمدن‌ودودمانهای افغانستان مطالعه کرده وآثار موجوده را در ادوار مختلف تشریح نموده است ودرقسمت پنجم این‌مقاله دربارهٔ هنر گریکو

بودیك ودیگر نمودهای تمدن وتأثیر تمدن یونانی بخصوص درعهد کوشانی صحبت نموده ومی‌نگارد که گندهارا ، باختریا، قندز ، کاپیسا وغیره جاها مهد پرورش هنر گریکو بودیك بوده ومدارج عالی را طی کرده است.

۱۰۶ فاضل،محمد.فاضل

«کاپیسادرنظرسمین‌هوی» آریانا ،سال۸،شمارهٔ۴(ثور،۱۳۲۹) ص۱۴—۱۹
ك پ ، ك ا ت

نویسنده از قول سیاح دیگری موسوم‌به‌سمین‌هوی کاپیسا را معرفی نموده می‌افزاید: کاپیسا در روزگاران باستان دارای‌چهارهزارلی‌مساحه بودکه شمالا بکوه های پربرف تماس داشت، زمامدارآن کشاتریو یادمی‌شدکه مردعیار وهوشیاری بودکه باتدبیروسیاست خویش کاپیسا‌بانه تقریباً ده‌کشور دور ونزدیك را تحت تسلط خود درآورده و اداره می‌کرد.مرکز کاپیسا درآن زمان کاپیسی یا بگرام امروز بوده که معبد بزرگ آن سکو کیانامیده شد.

۱۰۷ فاضل،محمدفاضل

«کاپیسادرنظرهیوان تیسگانگ‌وسمویل» آریانا،سال۸،شمارهٔ ۶ (سرطان،۱۳۲۹) ص۹- ۱۴
ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مضمون پیرامون حوزهٔ کاپیسا یا کاپیشی که درآن زمان چهارهزارلی ساحه داشت ووادی پنجشیر وتگوونجرورا نیزدربرمی گرفت صحبت می نماید. وهمچنان علاوه می نماید که «طبق روایات وحکایات تاریخی در ازمنهٔ خیلی دور از امروز کنیشکای کبیر کاپیسا را مرکز حکومت بهاری وپشاور را پای تخت زمستانی خود قرار داده بود که میتوان وی را شهنشاه افغانستان وهندقلم داد کرد»

۱۰۸ فاضل، محمدفاضل

«کاپیسا دیروز یاحوزهٔ کوهستان و کوهدامن امروز درمأخذ مختلف» آریانا، سال۸،شمارهٔ۲ (حوت، ۱۳۲۸)ص ۲–۲۵

ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مضمون پیرامون حوزهٔ کاپیسا، یابه قول البیرونی کاپیش(Kapish) تاریخ، کلتور، ومدنیت آن بحث می کند. کاپیسا مهد پرورش مدنیتهای قدیم آریانا ومشعل تابناك علم ومعرفت ادوار روستائی، ویدی واخیراً کوشانی است. کاپیسا بحیث پای تخت ومحل تفریح تابستانی امپراطوری بزرگ ومقتدراند وسیکای تین یا امپراطوری معظم کنیشکای کبیر است. سلسلهٔ شاهان کاپیسا برای هفت قرن متمادی پاد شاهان و فا تحان بزرگ جهان محسوب میشدند.

۱۰۹ فاضل، محمد فاضل

«نژاد سلسلهٔ شاهان کاپیسا» آریانا، سال۸،شمارهٔ۳ (حمل،

۱۳۲۹) ص ۲۵ ـ ۲۹
ك پ ، ك ا ت

نویسنده درقسمت دوم مقاله اش درمورد سلسلهٔ شاهـان کاپیسا اظهار می دارد که تا آمد آمد دورهٔ اسلامی دو کاپیسا شهزادگان سرحدی اند و ـ آرینین یا اند وایرانی همیشه باهم زدوخورد داشتند وداد جدال وستیزه‌رادادند که سلسله ونسب ایشان به کنیشکای کبیر کوشانی منتهی می شد واز نوادگان وی بحساب میرفتند . کنیشکای کبیر شهنشاه معظم کاپیسا خود را از هم ردیفان وهم قطاران قیصرها یا انتونینی‌ها میخواند. شهزاده‌گان مذکور چون خویشتن را از اولاد واحفاد کنیشکای کبیر دانسته وبنابر تعصبات قومی وخانوادگی باهم سرسلطنت می جنگیدند.

۱۱۰ فاهیان

«سفرنامهٔ فاهیان ؛ ۳۹۹ ـ ۴۱۴ م » ترجمهٔ سرور همایون . آریانـا ، سال ۲۰ ، شمارهٔ ۶ ، ۷ (سرطان واسد ، ۱۳۴۱) ص ۴۵ ـ ۵۰
ك پ ، ك ا ت

درین مقاله آن قسمت‌سفرنامه ترجمه واقتباس شده است که مربوط به افغانستان میباشد چنانکه فاهیان زایرچینی درسال ۳۹۹ میلادی ازایالت شانسی‌بمسافرت شروع کرد

وپامیر ها را عبورنمود، کوههای هندوکش را پشت سر گذاشت وبهندوستان رفت وازآنجا به سیاون سفر کرد وبالاخره ازراه سوماترا توسط کشتی درسال ۴۱۴ راه چین را پیش گرفت . موقعیکه زایر مذکور از افغانستان عبور میکند در یاد داشتهای خود از معابد بودائی هـا و مردمان این سرزمین نکات جالبی دارد .

۱۱۱ فریزر - تتلو،

ونخستین امپراطوریها دردامان هندوکش وظهور اسلام در آسیای مرکزی ، ترجمهٔ علی محمد زهما . ادب ، سال ۱۵ شمارهٔ ۱ و۲ (سرطان ، ۱۳۴۶) ص ۳۷ - ۵۰

ك پ

نویسنده درابتداء پیرامون نام هندوکش وتاریخ باستان افغانستان ، بخصوص نواحی هندوکش صحبت کرده ، سپس دربارهٔ امپراطوری کوشانی‌هامعلومات ارایه‌نموده ومی نویسد که آثار تمدن وکلتور دراثر حفریات‌ازقصر باستانی شاهان کوشانی در کاپیسا بدست آمده ومجسمه های بودا درباميان ازشکوه وعظمت فرهنگ و تمدن آندوره حکایت میکند . نویسنده بعداء دربارهٔ حکومت های دورهٔ اسلامی ، سامانی، غزنوی وغیره نیز معلومات ارزنده تقدیم میدارد .

۱۱۲ فوشه ، الفرد

«ناواویها را یا معبد نوبهار بلخ» ترجمه واقتباس از کتاب راهای قدیم بلخ وتاکزیلا توسط احمدعلی کهزاد. آریانا، سال ۵ ، شمارهٔ ۱۲ (جدی ، ۱۳۲۶) ص ۸ - ۱۲
ك ه ،ك پ ، ك ا ت

درین مقالت دربارهٔ معبد نوبهار بلخ (ناوا ویهارا) که به گمان اغلب از زمان کنشکا باشد صحبت شده و نویسنده می نگارد که زایرچینی هوان تسنگ که در استعمال کلمات واصطلاحات ، دقت زیاد بخرج میداد معبد معروف بلخ را بصورت صحیح (ناواسنگهارامه) نوشته و (نوبهار) که ازطرف جغرافیه‌نویسان‌عربی نوشته شده همان‌اسم‌عامیانه نووه‌ویهارا) است. معدنوبهاربلخ تعلق به طریقهٔ(چرخ) کوچك‌نجات‌داشت. تنها کانون‌مذهبی بودائی شمال‌هندوکش‌بود که‌باتربیهٔ‌دائمی‌یك‌سلسله‌علماًودانش ندان منبحر کسب افتخار وشهرت نموده بود . درین معبدهیکل زیبا وقیمتدار بودا، سه یادگار شخصی او ازقبیل دندان، جام وجاروب بودا موجود بود که زائر چینی با چشم خویش‌یادگارهای‌فوق‌الذکررادیده‌بود.

۱۱۳ فیتز، کلاوس

«مظاهر هنر درافغانستان» ترجمهٔ محمد ابراهیم. آریانا ،

سال ۱۸ ، شمارهٔ ۴ (ثور ، ۱۳۳۹) ص ۳۳ ـ ۳۹

ك پ ، ك ا ت

آثار و آبدات هنری که ازسه هزار سال قبل ازمیلاد مسیح به این طرف در افغانستان وجود دارد شباهت و مناسبت فوق‌العادهٔ یی باتمدن کشورهای همجوارمی رساند . آثاری که ازمندیگك ، بگرام، هده وغیره جاها بدست آمده ارتباط نزدیك افغانستان را به شرق‌وغرب درازمنهٔ خیلی قدیم نشان میدهد . در عصر کوشانیان و جانشینان آنان درافغانستان سبکهای هنری‌وموضوعات‌دینی‌ازوجوه مشترك شرق وغرب محسوب میشود .

۱۱۴ قرار ، عبدالغفور

«تاریخ نام کابل» ادب، سال۱۵،شمارهٔ ۲ (...،۱۳۴۱)ص۱ـ۸

ك پ

درین مقالت که اقتباس ازمونوگراف نویسنده‌است ، در بارهٔ تاریخ نام کابل ، مرکزسلسلهٔ کابلشاهان، معلومات ارزندهٔ وجود داردکه ازمأخذ مهم و معتبراستفاده بعمل آمده است.

۱۱۵ «کانفرانس بین‌المللی تاریخ دورهٔ کوشانیان در دوشنبه تاجکستان شوروی» آریانا، سال۲۶،شمارهٔ ۵ (میزان‌وعقرب،۱۳۴۷)

ص ۱۰۱ ـ ۱۰۴

ك پ ، ك ا ت

خبر فوق دربارهٔ کنفرانس بین‌المللی دورهٔ کوشانیسان در شهر دوشنبه تاجکستان منعقدهٔ ۲۷ سپتمبر ۱۹۶۸ ونتائج آن وتصامیم که‌دربارهٔ مطالعات کوشانی ونشرات درموضوع صورت میگیرد، میباشد .

۱۱۶ «کتیبهٔ کوشانی‌ها به سه زبان درناورغزنی کشف‌شد» انیس،سال ۴۴، شمارهٔ ۵۶ (جوزا، ۱۳۴۹) ص ۹

ك پ ، ك ع

مقاله پیرامون آنکه در دشت ناورغزنی یك کتیبهٔ زمـان کوشانی که درسلسله کوه قره بابو که بارتفاع ۱۳ هزار فت ازسطح بحر قراردارد، بدست آمده صحبت کرده وعلاوه میکند که این کتیبه شامل پنج متن میباشد که اولی آن به زبان باختری اما برسم الخط یونانـی ، دیگری به زبـان سانـکرت به خط خروشتی ودیگر آن مربوط زبانی‌است که خط وزبان آن مجهول می باشد.

۱۱۷ کـر وگلوا،

«ارتباط کلتوری قدیم افغانستان با آسیای وسطـی» نوشتهٔ کروگلروا، بادیروساریایندی . ترجمهٔ محمدصدیق طرزی. آریانا ، سال۲۵، شمارهٔ ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۶) ص۱۰۱ـ۱۰۶

ك پ ، ك ا ت

نویسنده دراین مقاله راجع به آثار کلتوری دورهٔ موسیتر درتشیك تاش (درمسیر دریـای «تورگان دریا» قـریب سرحدات اتحادشوروی وافغانستان واقع است) وآثاریکه درشمال افغانستان درطبقهٔ زیرین سموچ قره کمر کشف شده و ارتباط کلتوری بین آنها موجـود است صحبت مینمایند. همچنان نویسنده عـلاوه مینماید که درسابـق صرف ازروی اسناد تحریری معلوم بود که مرکز سلطنت باختر در قرون وسطی به نام بلخ شهـرت داشت ، همیشه در زیرفشار اقوام کوچی کوشانی بود ولی اکنون حفریات و تدقیقات درین سالهای اخیر که در جلگه های سرخـون دریا در جنوب ازبکستان به عمل آمد اولین منابع اصلی کلتوری این اقوام کوچی (کوشانی ها) را واضح ساخته است که ازحالت کوچی گری ده نشین شده اند . حفریات منظم ومداومی «خالچیان» این را به نتیجه رسانید که یك قصر بزرگ حکمرانان اولی کوشانی مربوط به یك قرن قبل ازمیلاد کشف گردیده است مخصوصاً سه مجسمهٔ که ازین قصر بدست آمده جالب توجه است گمان میرود که مجسمهٔ مرکزی عبارت ازمجسمهٔ شاهان کوشانی باشد که مربوط به بنیرهٔ «گیرایا» ویا احتمال دارد خـود «گیرایا»

باشد. گیرایا یکی ازشاهان کوشانی قبل ازدورهٔ کد فیزس اول است.

۱۱۸ کویاژین، گورکو

«بخت تاریخی افغانستان» ترجمهٔ محمدصدیق طرزی. آئینهٔ عرفان سال ۴، شمارهٔ ۱۲ (حوت، ۱۳۱۳) ۱، ۳، ۵، و۷ (حمل، ثور، جوزا، اسد، میزان، ۱۳۱۴) ص ۷۳ــ۸۸، ۳۵ــ۴۱، ۲۴ــ۲۹، ۲۴ــ۳۰، ۱۵ــ۲۰، ۲۱ــ۲۴، ۲۱ــ۲۸.

ك پ، ك ع

این مقاله که دارای ده فصل بوده جهات مختلف تاریخی جغرافیایی و کلتوری افغانستان را اززمانه های دورمورد بحث قرار داده و درفصل دهم دربارهٔ دورهٔ کوشانیها چنین مینویسد که درقرن اول میلادی بین اقوام بوای چژی ویا کوشانی یك جنبش جدی محسوس شد. مملکت پار اخیان را درتصرف خود درآورده به هندوستان داخل شدند. درزمان (کد فیزس دوم) ومخصوصاً دروقت (کانیشکی) در سنوات ۷۸ــ۱۲۰ کوشانی ها یك مملکت قوی تشکیل کرده پایتخت خودرا به (پوروشاپور) که در شمال پشاور حالیه است نقل دادند. حکومت کانیشکی از طرف شرق تا (بنارس) ازطرف جنوب تا (مالوی) امتداد داشته در ردیف سلطنت آن (نیپال) وکشمیر نیز داخل

بود وهمچنین ازهندوستان تادرهٔ (تاریم) وازجانب شرق تاکاشغروهندوستان وچین باهم درتماس بودند. حکومت کانشکا مانند حکومت آشوکا یکی ازحکوماتی بشمارمیرود که مسلك بودائی را تعقیب کرده ودرپخش آن کوشش‌های زیادی شده است .

۱۱۹ کسپانی، پی. ای.

«دیوارهای قدیم کابل» ترجمهٔ جمشید . آریانا ، سال ۳۲، شمارهٔ ۳ (میزان، قوس، ۱۳۵۳) ص ۳۲–۳۵ .
ك پ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله اظهار مینماید دیوار های که کابل را احاطه کرده، از زمانهای بسیار قدیم وجود دارد. تمام آن قسمت دیوارهائیکه بالای تپهٔ بالاحصار مرکز اولی شهر واقامتگاه حکمران آن قرار دارد احتمالا حداقل تا زمان بنیانگذاری شهر کابل موجود بوده است . دیوارهای که امروز باقی مانده علایمی را نشان میدهند که مطابق آن به دورهٔ یفتلی‌ها و کابـل شاهان خاصتاً خانوادهٔ رتبیل شاهان ارتباط میگیرد .

۱۲۰ «کشف بقایای یکشهر بزرگ تاریخی درتالقان» انیس، سال ۳۸ ، شمارهٔ ۲۷۴ (قوس، ۱۳۴۳) ص ٦
ك پ، ك ع

شلومبرژه عضو انستیتوت فرانسه وآمرهیئت باستان ـ شناسی فرانسوی درافغانستان شهر کوچکی راکه از خرابه های شهر بزرگ (آی‌خانم) درتالقان‌میباشد کشف واظهارمیداردکه این شهر (۱۳۰) سال قبل ازمیلاد ساخته شده وشاید دراثر حملات متروك شده باشد ونمودی از هنر کوشانیان دران متجلی است .

۱۲۱ «کنفرانس بین‌المللی کوشانیان در دوشنبه تاجکستان شوروی» آریانا، سال ۲۶، شمارهٔ ۵ (میزان وعقرب، ۱۳۴۷) ص ۱۰۱–۱۰۴

ك پ، ك ا ت

تحت عنوان فوق معلوماتی که در شهردوشنبه تاجکستان شوروی درکنفرانس بین‌المللی کوشانیان به اشتراك دانشمندان افغانستان، شوروی، هند، ایران ودیگرممالك ذیعلاقه از۲۷ سپتمبر تا۴ اکتوبر ۱۹۶۸ انعقاد یافته بود جمع شده و دران محفل درحدود یکصد مقاله پیرامون تاریخ فرهنگ وصنعت وهنردورهٔ کوشانیان بحث گردیده وروی هرکدام بحث بعمل آمده است .

۱۲۲ «کنفرانس یونسکو درتوکیوبرای‌حفظ آثارتاریخی‌بامیان هرگونه کمك مقتضی را توصیه کرد» انیس، سال۴۲ ، شمارهٔ ۱۵۹

(میزان ، ۱۳۴۷) ص ۱

ك پ ، كك ع

دراین نوشته که د ریکی از فیصله نامه های که ازطـرف کنفرانس یونسکو صادرشده تأکید گردیده که برای حفظ آثارتاریخی بامیان درافغانستان وموهنجه دارودرپاکستان از هیچ گونه کمك دریغ نشود ، معلومات داده‌شده، علاوه می شود که قراراین خبریك موسسه تخنیکی برای حفظ و تحقیق آثار تاریخی وامثال آن درتوکیوتأسیس گردد .

۱۲۳ کنینگهم ،

«شهرهای قدیم آریانا» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آئینهٔ عرفان، سال ۹ ، شمارهٔ ۹ (قوس ، ۱۳۱۸) ص ۸ ــ ۱۸

ك پ ، كك ع

دراین مقاله که ترجمهٔ ازکتاب بنام (مسکوکات جانشینان اسکندر) میباشد، ازشهرهای مختلف افغانستان صحبت‌شده ودرمعرفی آنهامطالب راجع به کوشانیهاذکرگردیده است. درباره کابل، کاپیسا، بگرام وغیره شهرهای ولایات افغانستان معلومات مفیدگردآمده است .

۱۲۴ کورتووا، لیلیان

«سبوی بگرام کاپیسی» ترجمهٔ احمد علی معتمدی . آریانا، سال ۱۹ شمارهٔ ۹ (میزان ، ۱۳۴۰) ص۱ــ۷

ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع به کوزه‌ئی که بشکل نیمه زن ونیمه پرنده است وازاطاق شماره سیزدهٔ بگـرام بدست آمده صحبت نموده علاوه می‌دارد که سفال‌گری کاپیسی وبگرام را باسفال سازی هنـرمندان هند ومخصوصـاً با مکتب متورا روابطی است واین سبو به احتمـال قـریب بدست‌هنرمندی‌ساخته شده که بشیوهٔ هنر آرایشی بهاروت آشنائی کافی داشته‌است. حوزهٔ بگرام وکاپیسی‌محاسبت که در آن ادوات متعدد سفالین از نظر رنگ ، ظریف ، کلفت، تاپه یی ومنقوش، مربوط به عصر کوشانی، بدست آمده، همچنان آثار وپارچه های ازبگرام پیداشده کـه شامل یك عده سفال های سرخ رنگ نقش دارویاناپه‌ای مربوط عصر کوشانی است .

۱۲۵ کورلی ، فلیپو

«جامهای منقوش بگرام والیادابروسی» ترجمهٔ‌میرحسین‌شاه. آریانا، سال ۲۳، شمارهٔ ۱۱و۱۲ (قوس و جـدی، ۱۳۴۴) ص ۶۴۱ـ۶۵۹

ك پ ، ك ا ت

به قول سترن‌دورهٔ اعتلای سبك‌ماتورا (که عاج ها به‌آن مربوطه است) با سلطنت کنشکاء معاصر است همچـنان

بین اشیای مشکوفه دربگرام جامهای بدست آمده که از نظرخصوصیات‌سبکی بانقاشی‌ومیناتوریهای الیا دامبروسی شباهت زیاد دارد، ضمناً نویسنده پیرامون سکه های‌دورهٔ کنشکا وسه طبقه دورهٔ کوشانیان بحث میکند .

۱۲۶ ، کوشانیان در سال‌های ۷۰ پیش‌ازمیلادبرباختر فرمان‌می‌راندند ، انیس، سال ۵۰ ،شمارهٔ ۱ ۲۵ (دلو، ۱۳۵۶) ص ۵

ك پ ، ك ع

نخستین نمایشگاه دورهٔ کوشانی به تاریخ ۲۱ جنوری تا ۲۷ جنوری ازطرف وزارت اطلاعات کلتور در موزیم کابل برگزار گردید . آمر کوشانی هـا دربـارهٔ دورهٔ کوشانیان وآثار این دورهٔ وسمینار بین‌المللی کـه قرار است به اشتراك دانشمندان کوشانی شناسی درجهـان در کابل غرض تحقیقات علمی وتاریخی ایـن دوره دایـر گردد صحبت نموده است .

۱۲۷ ، دکوشانیانو دوره مطالعه کیږی، انیس ، سال ۴۲ ، شمارهٔ ۳۱ (ثور ، ۱۳۴۷) ص ۲ ، ۷

ك پ ، ك ع

پدې سرمقاله کښې دکوشانیانو دوره چه زمونږ تاریخ له افتخاره دکه اوروښانه برخه ده ، څیړلنه کیږي . همدا

راز ددې دورې ادب ، فرهنګ ، هنر اوتاریخ ته پوره پامارنه کیږي .

۱۲۸ ـ دکوشانیانو د دورې بین المللی سمینار په پرونی غونډه کې دمنطقوی هیوادو دیودجی او نمایندونو دانسجام په باب بحث او خبرې وشوې ـ اصلاح ـ سال ۴۱ ، شمارۀ ۲۶۰ ـ ۲۶۱، ۲۶۴ (ثور ، ۱۳۴۹) ص ۱ ، ۱۲ ، ۱ ـ ۲ و ۱۲

ك پ ، ك ع

په دې غونډه کې تولو استاذو موافقه وکړه چه دکوشانی دورې دتاریخ پیژندنې سره مرسته وکړي . همدغه راز دتاریخی دورې دپلټنو پر تمویل او لګښتونو باندې بحث او خبرې وشوې . ددې کار دلګښت دپیره اندازه یونسکو په غاړه واخیسته .

۱۲۹ ـ دکوشانی دورې بین المللی سیمینار ـ انیس ، سال ۴۴ ، شمارۀ ۴۵ (ثور ، ۱۳۴۹) ص ۲۲ ، ۱۱

ك پ ، ك ع

دثور په ۲۲ نیټه دکوشانی دورې بین المللی سمینار د را دیو افغانستان په تالار کتبی پرانستل شو . کوشانی دوره دافغانستان دتاریخ حساسه اوروښانه دوره ده چې رښتیاهم ددې دورې په شاوخوا کې خبرنی کول اوړاپرې اچول نه

یوازي دبرم اوعظمت ثابتول دی بلـکه دتاریخ پهرنا کی
دافغانستان دلازیاتی معرفی لپاره به کتورهم وی .

۱۳۰ ، دکوشاني دوری کتیبه په دریو ژبود غزنی دناورپه دشته کی کشفه شویده. اصلاح ، سال ۴۱ ، شمارهٔ ۲۷۱ (جوزا ، ۱۳۴۹) ص ۱ ، ۲

ك پ ، ك ع

دهغو موضوع گانوپهجمله کښی چه دکوشانیانوپهباره کی په بین المللی سیمینار کښی خبری ور بـاندی وشوي ، دکوشاني دوری یوه کتیبه وهچه په دریوژبوده . داکتیبه نه یوالحی دتاریخ اوعمومی ژب پیژندنی له مخی اهمیت لری بلکه دکوشانی ژبـی دپیژندنی دپاره گټوردی .

۱۳۱ ، دکوشاني دوري نندارتون ، جمهوریت (روزنامه) ، سال ۵ ، شمارهٔ ۱۳۷ (جدی ، ۱۳۵۶) ص ۲

ك پ ، ك ع

په دي مقاله کښی دکوشاني دوري پهباره کی بحثشوي او دداسی فنداتونونوپرانسل دیوه ولس‌دفکري استعداد، قدرت او مهارت ، تاریخی ،سیاسي ، اداري،اوکلتوري ارخونو دروښانه کولو دپاره ضروري ګڼل شوي دي .

۱۳۲ کهزاد،احمدعلی

«آتشکدهٔ سرخ کوتل‌دوکوشانشهر» آریانا، سال۱۲،شمارهٔ ۸

(سنبله، ۱۳۳۳) ص۱ـ۸

ك ه ، ك پ ، ك ا ت

درین مقالت دربارهٔ دین مزدیسنائی درافغانستان بخصوص درعصر کوشانیان صحبت شده ونویسنده دربارهٔ آتشکدهٔ سرخ کوتل درکوشانشهر معلومات میدهد که در اثر حفریات دوآتشکدهٔ ازسرخ کوتل کشف شده که یکی آتشکده اصلی وبزرگ ودیگری آتشکدهٔ الحاقی وکرچك میباشد. مسکوکاتی که دراثر حفاری بدست آمده به تعداد ۱۸سکهٔ هنری است که اقلا چهاردهٔ آن به کوشانیان بزرگ تعلق میگیرد ودرآن میان هفت سکهٔ کنیشکا ودوسکهٔ هوویشکا تشخیص شده است ، و دوسکهٔ دیگر هم یکی سکهٔ سوترمگاس است ودیگر به یکی ازشاهان کوشانو ساسانی ارتباط میگیرد. این آتشکده درعصر کنیشکا بوجود آمده ووجود مجسمهٔ بزرگ کنیشکا که شباهت به مجسمه ایکه ازماتورا درهند پیداشده این ادعارا محکمتر میسازد. مگر آتش سوزی این معبد رابشاپور اول ساسانی نسبت میدهد. همچنان از آتشکدهٔ سرخ کوتل کتیبه های پیداشده که یك مجموعهٔ آن روی هفت خشت سنگی منقور است ویکی دوپارچه سنگ دیگر جداگانه نوشته های دارد که همه برسم الخط یونانی ولی یونانی کوشانی شده نقر گردیده است.

۱۳۳ کهزاد،احمدعلی

«آی‌خانم‌یامهبانو (دلف) آمودریا» انیس، سال۴۰، شمارهٔ ۲۶۲ـ ۲۶۵ (قومس، ۱۳۴۵)صفحات۲

ك پ ، ك ع

آی خانم نام محلی قشلاق کوچکی‌است که درصدیادوصد متری شمالی مجرای رودخانهٔ کوکچه ودر دوکیلـو متری جنوب شرقی رودخانهٔ آمو دریا موقعیت دارد واز بقایای یك شهر یونانی دورهٔ یونان وباختری است که‌در آن مظاهر مدنیت کوشانی نیز بمشاهده‌میرسد.

۱۳۴ کهزاد ، احمدعلی

«افغانستان ازنظر کیش‌وآئین» آریانا، سال۶، شماره۹(میزان، ۱۳۲۷)ص۱ـ۱۱

ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مقالت درباره آئین وکیش مردمان آریانا وآنکه به ذات آسمانی والههٔ زمین معتقد بودند بحث‌را ادامه داده واز الههٔ مادر، اناهیتا،عناصر پرستی ویدی ـ اندرا وارونا،آگنی سوماوآئین روستائی ومذاهب فرعی اوستائی ، آتش پرستی ودیانت نستوری معلومات ارائه میدارد. همچنان درین‌مقالت دربارهٔ آئین بودائی در عصر

های مختلف وعصر کوشانی صحبت شده نویسنده می‌نگارد که درعصر سلطنت شاهان مستقل یوناتو باختری و کوشانی های بزرگ امور مذهبی آزاد گذاشته شده بود وزمینه برای پرورش ادیان ومذاهب مختلف مساعدشده ونفوذ دیانت های محلی افغانستان قدیم داخل دیانت گردید. وکوشانی‌های بزرگ هم به دیانت های محلی افغانستان گرائیدند ویما کدفیزس درمسکوکات خویش شیوا را نمایش داده وخویش را شیوایی‌مذهب معرفی کرده بود. کنیشکا بشهادت مسکوکات، تمام ادیان ومذاهب کشور را احترام میکرد ودر راه ترویج وانتشار مذهب وتعمیر معابد مجلل بودائی‌خدمات بی‌سابقهٔ انجام داده است. وازروی نوشته های زایر چینی هیوان تسنگ وشهادت مؤرخین اسلامی مانندعوفی استنباط میشود که‌از اخیردورهٔ کوشانی های‌بزرگ به بعد آفتاب پرستی‌درافغانستان رواج داشت وپهلوی معابدبودائی آفتاب‌پرستی برهمنی جابجادیدمیشد.

۱۳۵ کهزاد،احمدعلی

«اناهیتاربه‌النوع آمودریا» آریانا،سال۲، شمارهٔ ۵ (جوزا ، ۱۳۲۳)ص ۱۶ـ۲۱

ك پ ، ك ا ت

درین مقاله پیرامون کلمهٔ اناهیتا ومجسمهٔ کـه از تمدن

قدیم درافغانستان بدست آمده و معبد اناهیتا صحبت گردیده است . چنانچه مؤلف مینویسد کـه در دورهٔ کوشانیهای بزرگ آئین بودائی به منتهای شکوه و جـلال خود رسیده بود ، بازهم اناهیتا ومعبد آن وپیروانش بکلی از صفحات شمال هندوکش ازبین نرفته بود وکنیشکای کبیردرروی مسکوکات خود اکثراً ارباب النوع روستایی را بضرب رسانیده واناهیتاراهم فراموش نکرده دربعضی مسکوکات او کلمهٔ نانا ثبت است که ویرا لروماسپو یا لروا سپوخوانده اند. وسراورل ستن نتیجه میگیرد که مقصد ازلروا سپوهمان ایام نبات رب النوع آب اوستایی است که درخود اوستا درمورد جریان رود خانهٔ آمودریا استعمال شده ودرمسکوکات کنیشکاهمان اناهیتا رب النوع رود خانهٔ آمودریا میباشد .

۱۳۶ کهزاد، احمدعلی

وبالاحصار کابل وپیش آمدهای تاریخی» آریانا، سال ۱۳ و ۱۴ شمارهٔ ۹-۱۲ و ۱-۹ (میزان-حوت، ۱۳۳۴ و میزان، ۱۳۳۵) صفحات ۱-۸

ك پ، ك ا ت

نویسنده پیرامون بالاحصار کابل وشهر کابل درمسیر تاریخ ورویداد های تاریخی، بحـث نموده راجع باهمیت تـاریخی ، باستانشـناسـی ودینـی بـالاحصـار در

دوره های مختلف تاریخ افغانستان صحبت مینمایند. علاوتاً راجع به لشکر کشی های اسلام درزمان کابلشاهان ومقامت کابل شاهان ورتبیل شاهان در مقابل لشکر اسلام معلومات مفصلی ارایه مینماید.

۱۳۷ کهزاد، احمد علی

«بتکدهٔ سکاوند» آریانا، سال۳، شمارهٔ ۲ (حوت ، ۱۳۲۳) ص ۱۳-۱۸

ك پ ، ك ۱ ت

مؤلف اشارهٔ به مقالهٔ خلیلی تحت عنوان (سجاوند کجاست وسجاوندیان کی بودند؟) که درشمارهٔ چهارم سال اول مجلهٔ آریانا بنشر رسیده است نموده ومعلومات رادنبال نموده می نویسد که دین بودائی درعصر کنشکادرافغانستان ترقی زیاد نموده وهمین کوشانی ها بودند که درترویج واستحکام دین بودائی کوشش ها کردند وبتکده های زیاد ساختند ویکی هم سکاوند معبد بودائی باشأن وشکوهی بود که بالاخره دروقت عمر لیث صفاری، سردار مسلمانی بنام فردعان آن محل را که در لوگر است درهم شکست وخبر فتح را باغنایم به عمر لیث فرستاد. نویسنده هم چنان معلومات بیشتری دربارهٔ آئین بودائی وآفتاب پرستی با شواهد ومدارك درین مقاله ارایه نموده است.

۱۳۸ کهزاد، احمد علی

«بغولانگو- بغه‌دانکه» ژوندون، سال۸،شمارهٔ ۳۵ (عقرب، ۱۳۳۵) ص ۳

ك ع

درین مقاله دراطراف کتیبهٔ که‌از آتشکدهٔ سرخ کوتل در بغلان بدست آمده وبه‌رسم‌الخط یونانی در هزاروهفتصد سال قبل واندی درعصر کوشانی های بزرگ نوشته‌شده وکلمهٔ بگولانگو یابغولانگو درسطر سوم‌آن نقر گردیده صحبت رفته است. همچنان درین جا در اطراف کلمهٔ بغولانگو ازنظرفنی لولوژی بتفصیل بحث صورت‌گرفته است.

۱۳۹ کهزاد ، احمدعلی

«پیکرام» کابل،سال۸،شمارهٔ۶(حمل ـ سنبله،۱۳۱۷)ص۷۷ـ۸۳ ۷۰ـ ۷۶، ۵۸ ـ۶۳ ، ۵۸ ـ۶۳ ، ۸۵ـ۸۹، ۶۶ـ ۷۰ و۷۳ ـ ۷۸

ك پ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به‌پیکرام وسایرنقاط کاپیسا در افسانه های قبل ازاسلام، افسانهٔ ناگا، باشاماران آبی ومقابلهٔ آنها باامپراطور کنیشکا، قصهٔ معبدراهولای‌وزیر، کوه فیل‌سروافسانهٔ خزانهٔ طوطی‌بحث میکند .

همچنان دربارهٔ مسکوکات کوشانیها، انتشاردین بودیزم معلومات ارائه میدارد .

۱۴۰ کهزاد، احمدعلی

«بلخ» آریانا، سال ۶، شمارهٔ ۳ (حمل، ۱۳۲۷) ص ۱-۱۰

ك پ ، ك ا ت

نویسنده ضمن معلومات دربارهٔ بلخ مینویسد که دومین چیزی که مطالعه اش در تعیین موقعیت بلخ قدیم بی دخالت نیست موضوع معبد اناهیتا یاناهید است که در اوایل رب النوع آمو دریا بود وبعد تر بحیث رب النوع حاصل خیزی وفراوانی تلقی میشد. وازروی نظریات عالمی از اهل اسکندریه، کلدمانت بطور قطع ثابت است که درست تا آخر عهد کوشانیهای بزرگ هنوز مجسمهٔ اناهیتا در بلخ در معبد اناهیتا وجود بود و پیروانی داشت و کنشکا امپراطور کوشان هیکل او را هم روی مسکوکات خود بضرب رسانیده است وغیر از دمتریوس و کنشکا برخی از پادشاهان اسکائی هم این کار را کرده اند .

۱۴۱ کهزاد، احمدعلی

«پایتخت های امپراطوری کوشان» آریانا، سال ۴، شمارهٔ ۵ (جوزا ۱۳۲۵) ص ۵۱ - ۶۵

ك پ، ك ا ت

نویسنده طی این مقاله می نویسد که امپراطوری کوشانی درعصر کنشکا ازتاشکند وسمرقند تا اوقیانوس هـندو از نیشاپورتا سواحل گنگا وترکستان چین ،تسباط داشت که درتاریخ آریانا یاافغانستان قدیم چنین امپراطوری وسیع بنظر نمیخورد. دربارهٔ گندهارا، کاپیسا وپوروشاپـورا یا پشاور واز عظمت آن در دورهٔ کنشکابحث صورت گرفته درمورد اهمیت تاریخی آن ازنگاه باستانشناسی روشنی انداخته شده است.

۱۴۱ کهزاد، احمدعلی

«چم کلا» ترجمهٔ مراد. آریانا، سال ۱۶، شمارهٔ ۸ (سنبله، ۱۳۳۷) ص ۴۵. ۴۸

ك پ، ك ا ت

چم کلا دمسیح دزمانی په لوړیو ډیرو کی یوه ډیره مهمه سیمه وه او دکوشانیانو په زمانه کی دمعبد او آتشکده او دتینگی کلاشکل درلود. چم کلا دمترو کوشان شاهانو په زمانه کی په تیره بیاد کنشکا دسلطنت په دوره کـی ډیر اهمیت درلود.

۱۴۲ کهزاد، احمدعلی

«چم قلعه» ژوندون، سال ۱۰، شمارهٔ ۱۶ (سرطان، ۱۳۳۷) ص ۴

نویسنده درین مقاله در اطراف معبد سرخ کوتل وکتیبهٔ

ك ع

که‌بدست آمده بطور مقدمه صحبت نموده بعداً پیرامون تپهٔ چم قلعه که در ده کیلومتری شهر مرکزی بغلان واقع وگویای مزایای یك مرکز بزرگ ومهم دربغولانگویا بغلان است بحث می‌نماید. همچنان‌می‌افزاید،چون‌قدرت کوشانیان بزرگ درین ولایت باشواهد موجودثابت‌است لذا چم قلعه درقرون اولیه عهد مسیح به احتمال قوی مرکزیت وعظمت واهمیت خاصی را دارا بوده‌است .

۱۴۴ کهزاد،احمدعلی

«حفریات درسرخ کوتل یا کوتل‌چشمهٔ‌شیر درغوری» آریانا، سال۱۰،شمارهٔ۶(سرطان،۱۳۳۱)ص۱۶-۲۰

ك پ، ك ا ت

دراثر کشف کتیبه ها درتپه‌های سرخ کوتل وپارچه‌های حجاری شدهٔ سنگی ومجسمه ها وغیره شواهدی بدست آمده که میتواند عصر کوشانی را ثابت نماید وتاریخ این دوره را روشن سازد،مجسمه‌ها در تمام جزئیات خود البسهٔ عصر کوشانی را نمایشگر است.

۱۴۵ کهزاد، احمدعلی

«خاك آریانا دریکی از مأخذ قدیم چین» آریانا،سال۲،شمارهٔ ۵(جوزا،۱۳۲۲)ص۹-۱۲

ك پ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله درقدم اول راجع به علت مسافرت چانگ کین ایلچی چینی وخود او صحبت نموده بعداً می‌افزاید که زمانی یوچی ها به دوطرف سواحل آمودر فرغانه وسغدیان وباختر اقامت داشتند ، امپراطور چین ووتی Wou-ti (۱۴۰-۸۷ق م) ازدست گزند وحملات متوالی «هیونگ‌نو»ها «بتنگ آمد ودرصدد برآمد که از کوشانی ها (یوچی‌ها) کمک ومساعدت بخواهد. لذادر۱۲۸ق م چانگ کین رابطور ایلچی نزدیوچی ها فرستاد وخواهشی کمک نمود . یاد داشت های ایلچی چین از نقطهٔ نظر تاریخ وجغرافیه ووقایع مربوطه یوچی وتاهیا وغیره بسیار مهم ومفید است .

۱۴۶ کهزاد، احمد علی

«دراطراف نام ونژادیفتلی ها» آریانا ، سال ۴ ، شمارهٔ ۳ (حمل ، ۱۳۲۴) ص ۲۰- ۲۵
ک پ ، ک ا ت

درین مقالت کوشش بعمل آمده است که ریشهٔ لغوی یفتلی ها واضح‌شده ودربارهٔ نژاد آنهانویسنده می‌نویسند که یفتلی هاشاخهٔ یوچی یا کوشانی میباشند ومیتوان مانند یوچی‌هایا کوشانی‌ها ، یفتلی‌هاراجزء کتلهٔ «سیتی» یا (تخاری) هندو اروپائی خواند . همچنان برای اثبات قول نظریات

مستشرقین ومدققین غرب چون: پروکپ، پارکر، سایکس، ، کرستن سن وبار تولد را درین مقالهٔ آورده است .

۱۴۷ کهزاد ، احمد علی

«دوتن احفاد یفتلی شاهان بامیان وغزنه دراواسط قرن چهارم هجری. آریانا ، سال ۷، شمارهٔ ۱۱ (قوس ، ۱۳۲۸) ص ۱۲ــ ۱۷

ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع به کابلشاهان وتبدیل شاهان کابلی و دوتن ازاحفاد یفتلی شاهان که درآن زمان در بامیان ، کابل وزابل امارت داشتند چون (لویل یالویك وملك) که از جملهٔ شیرهای بامیان محسوب می شوند ، صحبت نموده است.

۱۴۸ کهزاد ، احمد علی

«رایان کابلی » آریانا ، سال ۳، شمارهٔ ۵ــ۸ (سرطان ــ سنبله، ۱۳۲۴) ص ۱۵ ــ ۳۰ ، ۲۷ــ ۳۴ و۱۵ــ۲۵

ك پ ، ك ا ت

نویسنده چنانکه خود می نویسد (رایان کابلی) عبارت از نشریهٔ کوچکی است که سرازهمین شماره به نشر سپرده شدوحصهٔ دوم آن درشماره هفتم وحصهٔ سوم آن درشمارهٔ هشتم سال سوم (اسد وسنبله ، ۱۳۲۴) انتشار یافته است.

درین مقاله در بارهٔ شاهی‌های کابل یا کاباشاهان ، عنصر کوشانو یفتلی، رتبیل شاهان یا شاهان کوشانو یفتلی و ارتباط آنها با برهمن شاهان ، مؤسس سلا لـه برهمن شاهی ، جیپال، غزنویان و رایان، بتکده‌های معروف، معبدزور، بتکدهٔ سکاوند معبد (آرونا) در کاپیسا، معبد برهمن سور بادر کوتل خیرخانـه ، مسکوکـات برهمن شاهان کـابلی وغیره موضوعات مربوط، بحث قابل اعتمادی شده است .

۱۴۹ کهزاد، احمدعلی

«روابط تهذیبی افغانستان و آریانا» سال ۴ ، شمارهٔ ۳ (حمل ، ۱۳۲۵) ص ۴۳

ك پ ، ك ات

چنانکه برمی‌آید این مقالت بحث مبسوطی دربارهٔ تاریخ افغانستان، اززمانه های قبل تاصدر اسلام و بعد ازاسلام تا تیموریان، کرده‌است . نویسنده نه تنها جهات تاریخی را مدنظر داشته بلکه دربارهٔ هنر وثقافت، روابط کلتوری افغانستان درزمینه های مختلف وباهمسایگان افغـانستان مخصوصاً هند معلومات مفید وارزندهٔ ارائه کرده است . وسندهای تاریخی وبحث کلتوری را با مآخذه ودلایـل وبر اهین وبرداشت های عالمانه توضیح داده است .

۱۵۰ ـ کهزاد ، احمد علی

«روابط فرهنگی افغانستان وهند» آریانا ، سال ۱۳،شمارهٔ۲ (حوت ، ۱۳۳۲) ص ۷۱ – ۷۵

ک ه، ک ا ت

این مقاله عبارت ازمتن بیانیهٔ است که توسط کهزاد دردهند ایراد گردیده وروابط تاریخی وفرهنگی هند وافغانستان را ازدورهٔ های دورتاآنزمان دربرمیگیرد. چنانچه کهزاد دربارهٔ ارتباطات فرهنگی ومذهبی درخلال دوره های مختلف تاریخی راجع به دورهٔ گریکوبودیاك می نویسد: مظاهرهنروفرهنگ یونانی بافلسفه وآئین وهنربودائی یکی از غرب ودیگری ازشرق، یکی ازیونان ودیگری ازهنددر سرزمین افغانستان بهم متقابل وممزوج شدند وشاهکارهای بی نظیری بمیان آمد، که مظاهر آنرادربگرام، متورا وغیره جاهای هند و افغانستان مشاهده میکنیم وهذهب بودائی ازهند به افغانستان رسیدومذهب آتش پرستی از افغانستان بهندسرایت کرد که این همه بادیگر عناصر فرهنگی ودینی در افغانستان وهند پیوند های عمیق وناگسستنی بار آورده است که از روزگار باستان تاامروز قوی تر گردیده است.

۱۵۱ کهزاد، احمدعلی

«رهنمای بامیان» آریانا، سال ۱۳، شمارهٔ ۴ـ۸ (ثور، جوزا، سرطان ـ سنبله، ۱۳۳۴) ص۱ـ۸، ۱ـ۱۰، ۱ـ۱۲، ۹و۱۸

ك پ، ك ا ت

نویسنده پیرامون موقعیت جغرافیائی، تاریخی وهنری شهر بامیان ونقاط دور ونزدیك آن مانند بندامیر، شهرغلغله، شهرضحاك، شهر سرخشك، اژدهای سرخ، دره‌های فولادی کـکرك، سوماره، آهنگران، کالو، پیکرهای بلند بـود او معابد بحث می کند. همچنان درین مقاله راجع به اهمیت وعظمت بامیان در دورهٔ کوشانیان مخصوصاً دورهٔ کنشکا وسیر تاریخی آن در ادوار مختلف بدرازا صحبت شده است.

۱۵۲ کهزاد، احمدعلی

«صنعت باختری» آئینهٔ عرفان، سال ۷، شمارهٔ ۹ـ۱۲ (قـوس، جدی، دلو وحوت، ۱۳۱۶) ص۱۱ـ۳۰

ك پ، ك ع

پیرامون صنعت باختر، صنعتگران هده، کابل، پیتاوه، بگرام، بامیان وغیره درین مقاله صحبت رفته است. همچنان راجع به عوامل بمیان آمدن صنعت گریك وبودیك وشاهانی که بعد ازیونانی ها درافغانستان سلطنت نموده‌اند چـون (ساك و پهلوا) و (کوشانی‌ها) بحث شده است. همچـنان

نویسنده مینگارد: آثاریکه از هدهٔ بدست آمده روشنگر قیافه‌های نژاد بومی، متهاجمین کوشانی، نمونه‌های عساکر مملکتی، موسیقی نوازان و آلات موسیقی، حیوانات مختلف وغیرهٔ عصر کوشانی هامیباشد .

۱۵۳ کهزاد، احمدعلی

«صنعت گریك و بودیك یا یونانی ـ بودائی» آریانا، سال ۳ و ۴ شمارهٔ ۱۰ـ۱۲، ۱ـ۳ (عقرب ـ حوت، ۱۳۲۴ وحمل ۱۳۲۵) ص ۱۴ـ۲۰، ۲۱، ۲۵ـ۴، ۹ـ۲۰، ۲۷ـ۱۶، ۲۲ـ۱۰، ۱۷

ك پ، ك ا ت

نویسنده راجع به صنعت گریك و بودیك و ترکیب این دو تهذیب وجریان دونوع عقیده وافکار به یك نقطه و آمیزش طولانی آنها بهم، صحبت می نماید.

۱۵۴ کهزاد، احمدعلی

«طبقات سه گانهٔ کاپیسا و بگرام؛ برخی ملاحظات راجع به آیین کوشانی های شهرسوم بگرام» آریانا، سال ۱۲، شمارهٔ ۱۱ (قوس، ۱۳۳۳) ص ۲ـ۵

ك پ، ك ا ت

نویسنده پس از مختصری دربارهٔ بگرام وحفریاتی که توسط دانشمندان در آنجا شده است مینگارد که به نظر

ها کن سه طبقه آبادی دربگرام دیده میشود. چنانکه: قسمت قدیم مربوط به عصر شاهان یونانو باختری تا اخیر عصر سلالهٔ اول کوشانی یعنی دورهٔ کدفیزسها، مرحلهٔ دوم که مربوط به سلالهٔ دوم کوشانی است و مؤسس دودمان مذکور کنشکامی باشد، مرحلهٔ سوم که سلالهٔ سوم و چهارم کوشانی در آن استقرار داشت و این سلاله‌ها در تاریخ افغانستان بنام کید اریها و کوشانیهای خورد یاد میشوند. درین مقاله در بارهٔ هر سه مرحله از نظر ساختمان خانه ها و شهرها با مقایسه با دیگر جاها معلومات ارائه شده است.

۱۵۵ کهزاد، احمدعلی

«عتیقه‌شناسی و آیندهٔ آن در افغانستان» آریانا، سال ۵، شمارهٔ ۱۰ و ۱۲ (عقرب و جدی، ۱۳۲۶) ص ۴۳-۵۸، ۵۳

ك پ، ك ه، ك ا ت

نخست نویسنده درین مقاله دربارهٔ جغرافیای افغانستان معلومات داده بعداً راجع به تاریخ آن از زمانه هـای گذشته تا دوران حاضر بصورت مختصر صحبت کرده ومینگارد، آنهائیکه بعد از یونانـی های باخـتری وارد افغانستان شده‌اند به اسم کوشانی‌ها شهرت دارند که پادشاه بزرگ آنها کنشکا نام داشت. سپس بقتلی ها در افغانستان پدیدار شدند. نویسنده درضمن صحبت ها از مظاهر تمدن

درافغانستان وحفریات درقسمت های مختلف افغانستان آن روز نیز معلومات ارائه میدارد.

۱۵۶ کهزاد ، احمدعلی

« قدیمترین معبد بـامیان » آریـانـا ، سال ۲ ، شمارهٔ ٦ (سرطان ، ۱۳۲۳)ص ۲۰ ــ ۲٦

ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله دربارهٔ قدیمترین معبد بوداثـی در بامیان‌صحبت نموده‌می‌نویسد که‌شرح کوتاه ومختصریکه راجع به قدیمترین معبد بامیان موجود است همانـا گفتار زایر چینی هیوان تسنگ می باشد که دیگران آنـرا در مطالعات خود مبنی قرار داده ومنطبق بـه عصر سومین پادشاه دودمان کوشانی یعنی کنشکای کبیر میدانند . زایر چینی موقعیت معبد را بطرف شرق هیکل عظیم ۵۳ متری قرار میدهد که در هوای آزاد در پای جدار کبیر بامیان بنایافته و درمیان دوهیکل بزرگ وقریب تریه مجسمهٔ خورد ۳۵ متری در حوالی دیر کنشکا وقوع داشت . در اثر حفریاتی، که نویسنده نیز عضوهیئت مذکور بود در سال ۱۹۳۰ ازین معبدعلاوه بردیگرمواد وتصاویر رنگی، از فاصلهٔ میان جدار شمالی استوپه ودیوار معبد پـارچه های نوشته ئی هم کشف شده . این نوشته ها روی یکنوع

پوست بسیار نازك درخت به رنگ سیاه وبعضی نقوش سرخ بوده است که بعضی پارچه های آن به بزرگی وطول ۱۰ ــ ۲۵ سانتی متر نیز است .

۱۵۷ کهزاد ، احمد علی

« کشف کتیبهٔ بزرگ وبسیار مهم درسرخ کوتل » ژوندون، سال ۹ ، شمارهٔ ۸ (جوزا ، ۱۴۳۶) ص ۳

ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون کتیبهٔ بزرگی که از آتشکدهٔ بغولانگویا آتشکدهٔ سرخ کوتل بدست آمده ودران تذکری ازنام کنشکا امپراطور بزرگ کوشانی به رسم الخط یونانو کوشانی رفته است صحبت می نماید . البته درین کتیبه دو کلمه دیده شده یکی کلمهٔ (کنشکی) و دیگری (بگویانگویا بغولانگو)

۱۵۸ کهزاد ، احمد علی

« کشف متون قدیمهٔ سانسکریت در بامیان » آریانا ، سال ۲ ، شمارهٔ ۷ (اسد ، ۱۳۲۳) ص ۱ ــ ۷

ك پ ، ك ا ت

موضوع مورد بحث این مقاله عبارت از اوراق نوشته شده برپوست های نازك درخت که دراثر حفریات ۱۹۳۰ درحصص شرقی هیکل ۳۵ متری مجسمهٔ بامیان ازقدیمترین

معبد بودائی بدست آمده است میباشد . این نوشته ها که بمطالعهٔ سیلون لوی رسیده وتشخیص آن صورت گرفته، روی همرفته به رسم‌الخط بـرهمی وخروشتی میباشد و جزئیات آن با آثاریکه از گلگت کشمیر بدست آمـده تحت عنوان (نوشته های سانسکریت بامیان و گلگت)در سال ۱۹۳۲ در ژورنال آسیاتیك بنشررسیده است . سیلون لوی نوشته های سانسکـریت بـامیان را از روی اقسام رسم‌الخط به‌چنددسته‌تقسیم‌میکند : ۱ ــ نوشته‌های کوشانها مربوط به قرن ۳ و۴ میـلادی ، ۲ ــ نوشته های گوپتا آنهم از دورهٔ اخیرآن مربوط به قرن ۷ و ۸ میـلادی ، ۳ ــ انواع رسم الخط آسیای مرکزی ازقبیل نمونه‌های ختن وغیره . سیلون لوی اهمیت‌نوشته‌های مکشوفهٔ بامیان را درین دانسته که در میان آنها بعضی پارچه های اصلی کتاب وینایا ، یکی از آثار مذهبی پیروان طریقهٔ کوچك نجات دیده شده است وتاکشف این پارچه ها نظر بود که هیچ متن‌سانسکریت از کتاب مذکورموجـودنیست و صرف ازترجمهٔ کتاب‌وینایا بزبان چینی‌وپالی باخبربودند. کشف پارچه ها در بامیان این نظریه را ثابت میگردانـد که در معبد مذکور کتاب خانهٔ موجود بوده که آثاری از جاهای مختلف به آنجا آورده می شد ویاکاتبان به

استنساخ آن دربامیان مشغول بودند ، وکتابخانهٔ بزرگی دربامیان موجود بوده .

۱۵۹ کهزاد ، احمد علی

« کشف مسکوکات از میرزکهٔ گردیز » آریانا ، ساله ۵ ، شمارهٔ ۷ و ۸ (اسد ، سنبله، ۱۳۲۶) ص۲۳ — ۳۱ و۱ — ۷ ك پ ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله راجع به کشف مسکوکات از میرزکهٔ گردیز واینکه به کدام دوره های تاریخ افغانستان متعلق است بحث نموده میافزاید که آخرین دسته مسکوکاتی که از میرزکهٔ گردیز بدست آمده یکی دوسکه بدورهٔ کوشانی های بزرگ تعلق میگیرد . آبادی های کافرکوت میرزکه بیشتر به احفاد امرای یوناتو باختری جنوب هندوکش تعلق دارد ، در اثر ورود کوشانی ها خراب و در اثر واقعات مربوط خاتمه یافته است . از مسکوکات مسی (سوترمگاس) چند نمونهٔ خورد، کلان ومدور کشف شده است . یك عدد سکهٔ مدورمسی (هوویشکا) که بدست آمده ، دریك روی آن بادشاه بالای فیل سوار است . چون سلطنت هوویشکادر حوالی (۱۸۰م) خاتمه یافته میتوان آخرین سکهٔ مکشوفهٔ میرزکه را به نیمهٔ قرن دوم مسیحی نسبت داد .

۱۶۰ کهزاد ، احمد علی

« کوشانشاهان و کوشانشهر » نفوذ فرهنگی کوشانی در سغدیان « آریانا » سال ۱۲ ، شمارهٔ ۹ (میزان ۱۳۳۳)

ص ۱ – ۶

ك پ ، ك ه ، ك ات

نویسنده بعد ازآنکه در بارهٔ برسراقتدار آمدن دودمان کوشانی صحبت میکند ، مینگارد که تأثیر کوشانی ها در سغد قبل ازعبور آنها از آمودریاوبعدازآنکه دولت مقتدر کوشانی بمیان آمد موجود است، خصوصاً در زمان کنیشکا ودودمان وی تأثیرات هنری ومذهبی در سغد بسیار زیاد بوده واز حفریات شهر ایرام وقره تپه معلوم میشود که تأثیر هنر وکلتور کوشانی ها به اندازهٔ بوده که نقوش در صنوج های معبد قره تپه مانند نقوش وهنر بامیان میباشد . وهمچنان حفریات دوتل برزوچنان معلوم گردید که شباهت زیادی به آثار مکشونهٔ بگرام دارد . ونیزسکه های دوران کوشانی ها از حفاری های جا های مختلف در سغد وجوار رود آمو ودیگر نواحی بوجود آمده که تأثیر کوشانی را به آن جا ها نشان میدهد .

۱۶۱ کهزاد ، احمد علی

«کوشانشاه کنیشکا و آبدات مذهبی» ژوندون، سال ۹، شمارهٔ ۹ (جوزا ، ۱۳۳۶) ص ۳

ك ع

ارتباط کوشانشاه بزرگ، امپراطور کنیشکا با آتشکدهٔ بغلان (آتشکدهٔ بغولانگوی بغلان) درین مقاله مورد بحث قرار گرفته است. همچنان نویسنده علاوه می دارد که کنیشکا در عمران و آبادی مخصوصاً آبدات مذهبی توجهٔ زیاد داشت، همان طور که هزاران آبدات را به آشوکا نسبت میدهند بهمان طریق عمران و آبادی زیادی را به کنیشکا امپراطور بزرگ کوشانی نسبت میدهند، درحالیکه آشوکا فقط باغ و حامی آئین بودائی بود، حال آنکه کنیشکا نسبت به مذاهب و ادیان نظر وسیع تری داشت و به آئین و معتقدات مختلف مردم احترام قایل بود.

۱۶۲ کهزاد ، احمد علی

«معبد سوریا یامعبد آفتاب پرستی گوتل خیرخانه» آریانا، سال ۵ ، شمارهٔ ۲ (حوت ، ۱۳۲۵) ص۱— ۶

ك پ ، ك ه ، ك ات

نویسنده درین مقاله راجع به معبد سوریا یامعبد آفتاب پرستی گوتل خیرخانه ، موقعیت معبد ، شکل و پلان معبد و آثار مکشوفه ، هیکل سوریا، مصاحبین سوریا ، عرادهٔ سوریا،

موقعیت جزئیات هیکل سوریا ماخذ ، مصاحبین رب النوع آفتاب کوتل خیرخانه چه کسانند؟ بحث نموده می افزاید که در عصر کوشانیهای بزرگ از قرن اول تا قرن سوم مسیحی که آزادی دیانت بیشتر مراعات میشد و ارباب النوع مختلف بودائی، شیوائی، آفتاب پرستی، شیوع ارباب النوع اسطوره های یونانی وغیره: در روی مسکوکات شاهان خاندان کوشانی نمایش یافته اند. منجمله (متیهرا) رب النوع آفتاب هم به اسم (میرو) در مسکوکات کنیشکا و هوویشکا مخصوصاً امپراطور اول الذکر دیده میشود و از آن استنباط میشود که آئین آفتاب پرستی در قرون متذکره در مملکت افغانستان رواج داشت.

۱۶۳ کهزاد، احمد علی

موزهٔ کابل در نمایشگاه آسیائی دهلی . . . ، آریانا، سال ۵. شمارهٔ ۴ (ثور، ۱۳۲۶) ص ۶–۱۳

ك ه، ك پ، ك ا ت

درین مقالت صحبتی دربارهٔ اشتراك هیئت افغانی در انجمن شاهی آسیائی بنگال میباشد که نویسنده جریان اشتراك هیئت افغانی را با آثار یکه باخود برای نمایش برده بودند و آن آثار مربوط به بگرام، هده و آثار برهمنی کابل و گردیز وغیره بوده و نمایندگی از هنر گریکو رومن و گریکو بودیك می نمود معلومات ارائه کرده است.

۱۶۴ کهزاد ، احمد علی

«مؤکل‌شهر کاپیسا» آریانا ، سال ۶ ، شمارهٔ ۱۱ ــ ۱۲ (قوس، جدی ، ۱۳۲۷) ص ۶ ــ۱۳ و ۴۹ ــ۵۳

ك ه ،ك پ ،ك ا ت

نویسنده بعدازیك مقدمهٔ خیلی مختصر دربارهٔمؤکل‌شهرها درتمدن غربی وشرقی دربارهٔ کاپیسا مینگارد که علامهٔ فیل‌ووجود مجسمه های گلی وطلائی‌فیل ونقش‌فیل درسکه ها که ازکاپیسا بدست آمده عبارت ازمؤکل‌بودن فیل‌از آن‌شهراست. ونیزازمعبد که‌بنام پیل‌سر یاد میشوداین‌معبد به نظر موسیو فوشه عبارت ازمعبد توپ دره‌ا ست که به امر آشوکا آباد شده بود .

۱۶۵ کهزاد ، احمد علی

«نفوذ صنعتی‌افغانستان قدیم درآسیای‌مرکزی‌وچین» آریانا، سال ۳ ، شمارهٔ ۱ (دلو ، ۱۳۲۳) ص ۱۹ــ ۲۸

ك پ ، ك ا ت

نویسنده دریں‌مقاله دربارهٔ روابط تهذیبی افغانستان وچین در دورهٔ قبل ازاسلام صحبت نموده ومی‌نویسد ، صنعت گریك وبود یك‌بزرگترین مظهرعالی‌صنعتگران‌افغانستان قدیم‌است که‌راه های دوطرف مجرای آمو(ازراه باختر

وسغد) اول بـه نقاط مختلف سنکیانگ وازآنجا بـه چین وما ورای صحرای گوپی انتشار یافـت .

۱٦٦ کهزاد، احمدعلی

«هپتلان وخراسان» آریانا، سال۵، شمارهٔ ٦(سرطان،۱۳۲٦) ص ۱ـ۹
ک پ ، ک ا ت

نویسنده پیرامون مفهوم لغوی وفیلولوژی کلمهٔ خراسان ومراتب وقدامت آن در تاریخ افغانستان مخصوصاً ،بدأ کلمهٔ خراسان وذکر آن درمتون پهلوی که‌تابه عصر یفتلی هاوکوشانی های خورد میرسد صحبت میکند . از قـول مؤرخ ارمنی (موئیزه دو خورن) درقرن پنجم مسیحی از خراسان وحدود آن چنان معلوم میشودکه در ین قرن که آنرا درتاریخ‌افغانستان‌قرن شکوه‌وعظمت یفتلی هامیتوان خواند اسم خراسان عام ومعروف ومعمول ومروج‌بوده است. یفتلی هادرتاریخ افغانستان درآخرقرن چهارظهور میکند وقرن سوم قرن سقوط کوشانی‌های بزرگ وظهور کوشانی های خورد وپیداشدن‌ساسانی هادر ایران است. بهرحال این اسم درآغازقرن پنجم مسیحی که یفتلی هـا برمسراقتدار وسلطنت میرسند بصورت مشخص‌وواضح‌در مورد خاك های افغانستان استعمال‌شده است .

۱۶۷ کهزاد ، احمد علی

«هیماتله یا یفتل؛ مبدأ و کانون هیاطله در بدخشان» ژوندون، سال ۸، شمارهٔ ۳۶ (قوس، ۱۳۳۵) ص ۲

ك ع

نویسنده درین مقاله راجع بـه مبداء یفتل ها ونظـریات باستان‌شناسان دراطراف اصلیت ونژاد یفتلی‌ها صحبت نموده می‌افزاید که مبداء وسرزمین اصلی یفتلی ها بدخشان بوده ویفتلی‌ها ازبدخشان برخاسته وبه تشکیل امپراطوری بزرگی نایل آمدند.

۱۶۸ کهزاد، احمد علی

«یفتلی هادرآریـانا» آریانا، سال۳، شمارهٔ ۴ (ثور، ۱۳۲۴) ص ۱۵ـ۲۲

ك پ، ك ه، ك ا ت

تشکیـل دولت یفتلی درآریانا وبـرخورد هـای یفتلیها باساسانی ها چون بهرام گور، مهرپور یفتلی ویزدگـرد دوم، آخشنور یفتلی وفیروزساسانی وجنگ های آنهاوغلبه وفتح آنها درین مقاله بحث گـردیده‌است. ونویسنده در اخیر مقاله دربارهٔ اخشنور ووحدث خاك آریانـا مطالب دلچسپ ارائه مینماید.

۱۶۹ کهزاد، احمدعلی

«یفتلی هـا وفتوحات آنها درهند» آریانا، سال ۳، شمارهٔ ۵ (جوزا، ۱۳۲۴) ص ۲۰—۲۸

ك پ، ك ه. ك ات

موضوع این مقاله بسط نفوذ یفتلی‌ها درجنوب هندوکش وجنگ های است که باخاندان گوپتا بعمل آورده وقسمتی از خاکهای هند را متصرف شدند. درین مقاله نویسنده دربارهٔ اتحاد ترك وساسانی ها علیه براندا ختن امپراطوری یفتلی هامعلومات نیز ارائه میکند

۱۷۰ «د کیندنو په نتیجه کښی لاس ته راغلی آثار دافغانستان تاریخی قدامت ثابتوی» اصلاح، انیس، سال ۴۴، شمارهٔ ۱۳۴۷۶ (جوزا، ۱۳۵۲) ص ۱۴

ك پ، ك ع

دمندی گلك کیندنی، هده، غوربند دره، بامیان، بلخ، آی خانم، کاپیسا او د کوشانیانو د دوری آثار او صنعت په هکله په دی راپور کښی معلومات ورکړشوی دی.

۱۷۱ کیویچ . یور

«په افغانستان کی د کوشانی یادگـارونو د خیرنـی تاریخ» د مندیزی ترجمه. آریانا، سال ۲۸، شمارهٔ ۴، ۵ (اسد—عقرب،

۱۳۴۹) ص ۳۸–۴۳ و۸۷–۸۸

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

بور کیویچ د ۱۹ پیری له‌سرخه‌وایه دی خوادافغانستان د لرغون پیژندنی تاریخ په دری مرحلوویشی : ۱ـ د ۱۹پیری له سرخه تر۱۹۲۲ کالـه،۲ـ له ۱۹۲۲ کاله تـر۱۹۴۱ کاله، ۳ـله ۱۹۴۱ تر اوسه . د کوشانیانو یادګارونو د خیرنی تاریخ له پاسنیو مرحلوسره سمون‌خوری.

۱۷۲ ګروسه، رونه

«مملکت گریك و بودیك» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آلینه‌عرفان، سال ۸، شمارهٔ ۳–۶ و ۸ (جوزا– سنبله و عقرب ، ۱۳۱۷) ص ۲۱–۲۵، ۱ـ۹ ، ۱ـ۷ ، ۱ –۱۳ و ۶–۱۳

ك پ

نویسنده درین مقاله که دارای چندین فصل است راجع به یکتریان ونظریات زوار چینی هیوان تسنگ راجع به آنان ،امپراطوری کوشان، کنشکا وآثاری که ازهده دراثر حفریات بدست آمده وتاریخ کوشانیان را روشن مهسازد ، صنعت گریك و بودیك، مدنیت گندهارا (اودیانا) پایتخت زمستانی کانیشکا، شهرپوروشاپورا (پشاور) ،مدنیت گریك وروم، تاکسیلا وشهر ابوکراتیدس،اکه شاید بانی آن کنشکا باشد به تفصیل صحبت نموده است.

۱۷۳ گودار، آندره

«آثار عتیقهٔ افغانستان» ترجمهٔ سیدقاسم رشتیا . کابل، سال ۳، شمارهٔ ۱ (سرطان، ۱۳۱۲) ص ۴۱- ۵۵

ك پ. ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به صنعت گندهارا، صنعت بامیان، صنعت گریك و بودیك و آثار و بقایای که در اثر حفریات بدست آمده و روشنگر تاریخ افغانستان در دوره‌های مختلف بخصوص دورهٔ کوشانی‌های بزرگ و کوشانی‌های خورد و بقایای کوشانی هاست، صحبت می‌نماید .

۱۷۴ گیرشمن، ر .

« زیورات عصر کوشانی» ترجمهٔ احمد علی کهزاد. آریانا، سال ٦، شمارهٔ ۱۲ (جدی، ۱۳۲۷) ص ۱۰-۱۸

ك ع، ك ه

نویسنده درین مقاله پیرامون زیورات، اشیای زینتی و تجملی که در اثر حفریات از بگرام بدست آمده و معرف مدنیت کوشانیان است صحبت می نماید. اکثر زیورات بدست آمده مربوط به طبقهٔ دوم شهر بگرام است تا به اولـی آن و عبارتنداز : کرهٔ طلائی، سر کوچك انسانی که در یك پارچه لعل حجاری شده، گـوشوارهٔ طلائـی ، انگشتر نقره ئی، دومدال شیشه‌یی، هفت قطعهٔ مدور طلائـی،

سکهٔ طلائی کنشکا، انگشتری، گوشوارهٔ مرجان، مدال عاجی، مهرسنگی، دانهٔ عقیق که روی آن تصویر دیونیزوس حکاکی شده، وغیره.

۱۷۵ اوکونین، ولادیمیر گریگوایویچ

«دکوشانیانو د پیښایك پرابلم» دمندیزی ترجمه. آریانا، سال ۳۰، شمارهٔ ۱و۲ (دلو وحوت، ۱۳۵۰ وحمل وثور، ۱۳۵۱) ص ۳۱- ۴۴ و۸۱ -۸۹

ك پ، ك ه . ك ا ت

لیکونکی په دغه مقاله کې په دریمی اوځاورمی میلادی پیړی یو کې په ختیځ کی د ساسانیانواو کوشانیانو اوضاع په دوو برخو کی وېشی: (۱) اساسی بـرخه؛ په دې برخه کی دساسانیانوشرقی واقعات تشریح کیږی . (۲) مرستیال ګـروپ چې پـه لـو بـدیځی بـرخی کی دساسانیانـو سیاست بیانوی.

۱۷۶ مارلن، ام. اف. سی.

«بعضی ازمسکوکات نپکی ملکا که باردیگری شانجن آنهـا راضرب زده‌است» ترجمهٔ عبدالباقی مراد. آریانا، سال ۴، شمارهٔ ۳ (حمل، ۱۳۲۵) ص ۵۴-۵۶

ك پ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله معلومات میدهد که مسکوکات یافت شده راهنریك جونکـر مطالعه کرده ومترشاتجسن رادر حصص شمال افغانستان میندارد وکلمات خوانده شدهٔ مسکوکات اسمای بعضی مواضع راروشن ساخته است، چنانچه داور (زمینداور) روزنان (روداری درنواحی هلمند) زابلستان (درحوالی هلمند) سکاوند یا سجاوند وغیره. وهمچنان درین مقاله نوشته شده که شاه تجن عبارت ازشاه کابیسا درشمال شرق کابل بود ومکان ربه النوع آفتاب راکه درسکه هاموجود است وبنام شوناپاجو یاد میشد در جنوب تساووکوتادرجوار زمینداور وقندهار تعیین مینمایند.

۱۷۷ «مجسمه های برونزی برای اولین بار ازیك معبد بودائی بدست آمده است» انیس، سال ۴۳، شمارهٔ ۲۷۹ (دلو، ۱۳۴۸) ص ۴

ك پ، ك ع

درخبر آمده است که درتپهٔ شترهده یك تعداد ستوپه هـا ویك تعداد آثار باستانی که ممثل آرت وهنر محلی هـده وگریك وبودیك است بدست آمده است.

۱۷۸ «محمد ابراهیم

«حفریات دوبامیان» آئینهٔ عرفان، سال ۹، شمـارهٔ ۵ (اسد، ۱۳۱۸) ص ۲۶ ـ ۳۴

ك پ، ك ع

طی این مقاله، جریان حفریات در بعضی سموج های بامیان شرح داده شده و نویسنده می نگارد: نوشته های بر پوست درخت ویك پارچهٔ کاغذ که به خط سانسکرت در آن تحریر گردیده نیز از سموج ها بدست آمده که نمایگر خط و کتابت دوران بودائی میباشد.

۱۷۹ محمد ابراهیم

«عملیات حفاری در تپهٔ سرخ کوتل چشمهٔ شیر» آریانا، سال ۱۲، شمارهٔ ۱ (دلو، ۱۳۳۱) ص ۱۹–۲۲
ك پ، ك ه، ك ا ت

نویسنده، پیرامون حفریاتی که در تپهٔ سرخ کوتل متصل چشمهٔ شیر صورت گرفته و در نتیجه یك تعداد سنگ نبشته ها، معابد، فیل پایه ها، سکه ها و مجسمه ها بدست آمده، صحبت نموده می افزاید: مجسمهٔ که از سنگ الك بوده وخیلی منقش وزیبا و به لباس شاهی ملبس بوده و در حصهٔ بطن وسینه نهایت مزین و قسمت زرکهای دامن ازهم جدا میباشد، شباهتی زیادی به سکه های کوشانی دارد چ فراخی نوك های دامن وچین های آن دلالت به چستی وچالاکی شاهان کوشانی برای سواری مینماید. همچنان از داخل تپه دوعدد سکهٔ مسی نامعلوم زنگ زده بدست آمده که

یکی آن مغشوش ودیگرش تخمیناً حدس زده میشود که از وقت کوشانی‌ها باشد.

۱۸۰ محمد عثمان

«افغانستان و کنشکا» آئینهٔ عرفان، سال۵، شمارهٔ ۸ (عقرب، ۱۳۱۴) ص ۱–۱۶

ك پ ، ك ا ت

نویسنده پیرامون دورهٔ امپراطوری کنشکا ووسعت امپراطوری‌وی وخدمات وی‌درراه تبلیغ‌دین‌بودائی‌بحث نموده است.

۱۸۱ محمد کریم (راپورتر)

«دهدي لرغونی آثار» جمهوریت(مجله)، سال ۳، شمارهٔ ۱۱ (عقرب، ۱۳۵۴) ص ۵۸ — ۶۰

ك پ، ك ع

د دهدی لرغونی آثار نه یوازی زموږ کلتور ی‌اوتاریخی افتخارات روښانوي بلکه دشپږمی پیړي دبودائی دورې پهتاریخ باندي هم رڼا اچوی‌اودهندی، رومی او گوتیك هنرونو داختلاط شهکا روله راښيئ.

۱۸۲ مستانه (مترجم)

«معمای صنعت گریکو بودست در هند»، اکتشافات اولین

هیئت درسر حد شمالی غـربی وادی صوات ، کشف آثار یونانی درمعابد بودائی ،آریانا، سال ۴ ، شمارهٔ ۹ (میزان ، ۱۳۲۵)ص ۴۵ ــ ۴۸
ك پ، ك ه ، ك ا ت

درین مقاله دربارهٔ حفریات درصوات وبنیر صحبت شده واز منطقهٔ یود یانا که زمانی محل پرورش دین بودائی وهنر گر یکود یك وآرت گندهار بود با حفریات تازه ئیکه در مناطق بری کوت (بتی کوت) ایالت ننگرهار صورت گرفته ومظاهر تمدن هنر گندهارا درآنها مشهود است معلومات ارائه میدارد . این مقاله ترجمهٔ ازلندن نیوز میباشد .

۱۸۳ مستمندی ، شاهی بای

،آرت کوشانی ، آریانا ، سال ۲۷، شمارهٔ ۲ (حمل وثور، ۱۳۴۸) ص ۲۳ ــ۶۸
ك ه ، ك پ، ك ا ت

نویسنده پیرامون آرت کوشانی کـه آیاکوشانیها آرت جداگانهٔ ازخوهداشتند ویا آرت وهنر محیط جدید رادر زمان کشور کشایی واقامت خویش قبولدارمیشوند وذوق وسلیقهٔ خودرا به آن برابرمی نمایند ودرانکشاف آن بدون کدام تعصب کوشش مینمودند ؟ ویااینکه آرت یونانـی

وهلنیزم را قبول کرده با ذوق وسلیقهٔ خود با هنر بدوی و کوچی گری ممزوج نموده و آثار گرانبهاوشاهکارهای جاویدان بوجود آوردند؟ صحبت‌شده است. درین‌مقاله نویسنده مینگارد که کوشانی‌ها آرت مربوط بخود داشته وکفایت میکند تاطورمثال ازشواهد وحفریات‌سرخ کوتل وکشفیات قصر کالچیان‌باد آور شویم وبه آرت کوشانی وهنر آن دوره پی ببریم.

۱۸۴ مستمندی . شاهی بای

«آرت گریکوباختر» آریانا، سال۲۶، شمارهٔ۶(قوس‌وجدی، ۱۳۴۷) ص۸ ــ ۱۱

ك ه. ك پ. ك ا ت

درین‌مقاله نویسنده نخست ازنظریات شرقشناسان دربارهٔ آرت گریکو باختر صحبت کرده بعداً نظر خویشرا دربارهٔ الهائیکه‌در بگرام‌و ست آمده‌است و کارصنعتگران خود بگرام میباشد با دلایل ارائه میدارد .

۱۸۵ مستمندی . شاهی بای

«حفریات‌جدیددره‌آریانا» سال ۲۷ و۲۸.شماره۳ـ۶و۱ـ۴ (جوزا‌حوت۱۳۴۸وحمل‌سنبله۱۳۴۹) صفحات متفرق

ك پ، ك ه، ك ا ت

نویسنده پیرامون حفریات جدید یکه درتپهٔ شتر هـده صورت گرفته بادرنظر داشت سوابق تاریخی آن بحث نموده در روشن ساختن تـاریخ دورهٔ کوشانیان درپـن مضمون صحبت می‌نماید .

۱۸۶ مستمندی ، شاهی بای

«حفریات جدید هده ؛ تپهٔ شتر » آریانا، سال۲۷،شمارهٔ۳، ۴،۵ و۶ (جوزا- جدی، ۱۳۴۸)ص۱۳- ۱۸،۱۹- ۳۸،۴۲ - ۵۰ و۸۴ — ۸۷

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

چنانکه نویسنده مینویسد ، مناطق شرقی افغانستان مورد بحث این مقاله میباشد ، خاصتاً حوزهٔ جلال آباد (هده) وگند هارا . این مقاله دارای‌یك مقدمهٔ تاریخی ونوتهای دربارهٔ مقدمه یانقشه های ساحه بوده وقسمت دوم مقاله در شمارهٔ چهارم (اسد وسنبله) سال ۱۳۴۸ وقسمت سوم مقاله در شمارهٔ پنجم (میزان وعقرب) سال ۱۳۴۸ به نشر رسیده که حاوی معلومات موقعیت جغرافیائی حوزه های مربوطه ، تعیین هویت شهرهای ذکرشده درمأخذ ، مطالعات وحفریات درقرن نوزدهم ، تحقیقات وحفریات درقرن بیستم ، مسکوکات وکتیبهٔ ها ، ودر شمارهٔ ششم

آن دربارهٔ تپهٔ شترهده وتأثیرات هلنستیك وطرزمعماری ومجسمه سازی وغیره معلومات داده شده است .

۱۸۷ مستمندی ، شاهی بای

« راپور حفریات هیئت باستانشناسی افغانی در هده » نوشتهٔ شاهی‌بای مستمندی وماری مستمندی . آریانا ، سال ۲۵، شمارهٔ ۵ ــ ۶ (میزان ــ جدی، ۱۳۴۶) ص ۵ ــ ۱۴

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین‌مقاله پیرامون دو دوره حفریات اول ودوم ۱۳۴۴ ــ ۱۳۴۶ درهده وآثار ومجسمه های کـه بدست آمده وروشنگر تاریخ افغانستان خـاصتاً تاریـخ دورهٔ کوشانیها وهنر وصنعت این دوره است‌صحبت می‌نماید.

۱۸۸ مستمندی ، شاهی‌بای

« رواق ماهی ها » آریانا ، سال ۲۶ ، شمارهٔ ۵ (میـزان و عقرب ، ۱۳۴۷) ص ۲ ــ ۹

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده در دورهٔ دوم حفریات تپهٔ شتر هده بکشف یك رواق مؤفق شده که درین مقاله در بارهٔ موقعیت رواق، نامگذاری رواق مذکور بحیث رواق ماهی هـا وتشریح رواق ، مطالبی ارائه نموده است .

۱۸۹ مستمندی ، شاهی بای

«فتوحات کوشانیان» آریانا ، سال۲۷، شمارهٔ ۱ (دلو و حوت ، ۱۳۴۷) ص ۱۷ ــ ۲۰
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون فتوحات کوشانیان درقرن دوم بعد از میلاد صحبت نموده می افزاید که کوشانی ها وارثان امپراطوری یونان وباختر بودند واولین امپراطور، قندراین سلسله کنشکا بود که نه تنها بحیث یك شاه بلکه یکی از حامیان سرسخت و مبلغ دین بودائی نیز بشمار میرود . فتوحات کوشانیان معمولا بمنظور کشور کشایی نبوده بلکه دست یافتن براه های تجارتی وکنترول تجارت نیز بوده است .

۱۹۰ مستمندی،شاهی بای

«کاوشهای هیئت باستانشناسی افغانی درکاپیسا» نوشتهٔ شاهی بای مستمندی وماری مستمندی. آریانا، سال ۲۶ ، شمارهٔ ۱ (دلو ــ حوت:۱۳۴۶) ص۳۱ـ۴۳
ك پ ، ك ه ، ك ا ت

درین مقاله نویسنده دربارهٔ سومین حفریاتی که درکاپیسا در دامنهٔ کوه موری درقریهٔ خم زرگر صورت گرفته و

آثاری از قبیل معابد،استوپه ها، مسکوکات وغیره که روشنگر تاریخ ،مدنیت وهنروصنعت دورهٔ کوشانی است صحبت نموده است.

۱۹۱ مستمندی:شاهی‌بای

«دهلی داوښی غوندی میندل شوی آثار دکوشانی دورې سنر اومترقی‌هنرښې» اصلاح، سال۴۳، شمارهٔ ... (حمل، ۱۳۵۲)ص۱

ك پ ، ك ع

دهلی داوښی غوندی دکیندنو په اومه دوره کې‌دمجسمو پنځلس سرونه میندل شوی چه پدغه ځای کی دکوشانی مجسمی جوړواودهنر سنره او مترقی دورهٔ ښـی او د پخوانی ننګرهار دهنری مکتب څرګندوی دی.

۱۹۲ مضطرب‌باختری،محمداسحق

«ملاحظات درباستان شناسی آلمانی» آریانا، سال۲۴،شمارهٔ ۵-۸(جوزاوسرطان،اسدوسنبله،۱۳۴۵)ص۲۸۲-۲۸۷و۴۲۱-۴۲۴

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده درین مقاله درقدم اول بحیث مقدمه راجع به باستانشناسی وحفریاتی که درافغانستان صورت گـرفته صحبت نموده بعداً راجع به سفرومطالعات‌دوباستان‌شناس

یونورسٹی هایدلبرگ آلمان ونتایج تحقیقات شان در مورد مدنیت کوشانی ها در اندراب وکندز ودیگر نقاط کشورمربوط به دورهٔ یونانوباختری بحث مینماید.

۱۹۳ «مطالعهٔ آثار بودائی ازطرف هیئت علمی فرانسه درباميان» اصلاح، سال۲، شمارهٔ ۸۹ «سرطان، ۱۳۱۰» ص۳و۴

ك پ، ك ع

این مقاله پیرامون بازدید وسروی شهر بامیان از نگاه باستانشناسی توسط هیئت فرانسوی بحث میکند.

۱۹۴ معتمدی، احمدعلی (مترجم)

«تاریخ تحقیقات باستان شناسی در افغانستان» عرفان، سال ۲۵، شمارهٔ ۱ــ۲ (حمل، ثور، ۱۳۴۰) ص ۸-۱۰و۸-۱۶

ك پ، ك ع

نویسنده راجع به تاریخ باستانشناسی درافغانستان وحفریاتی که توسط هیئت باستانشناسان فرانسوی وایتالوی درهده، سرخ کوتل، بگرام وغیره نقاط مملکت صورت گرفته صحبت نموده ودرمورد آثاریکه روشنگر تاریخ افغانستان خاصتاً دورهٔ کوشانیهااست بحث رفته است. تحقیقاتی که صورت گرفته عبارتند: ۱ـ مطالعه ومنبع هنر یونانوبودائی یاهنر گندها را درافغانستان، ۲ـ ارتباط این هنر باطرزهنر

بودائی درافغانستان، ۳ـ مطالعهٔ خط السیر راه ابریشم از افغانستان ، ۴ـ انتشار هلنیزم بشرق بعداز فتح اسکندر.

۱۹۵ معتمدی، احمد علی

«کافر قلعه شاهد چندین مدنیت در ادوار مختلف تـاریخ افغانستان‌میباشد» انیس ، سال ۴۰، شمـارهٔ ۲۶۲ (قوس، ۱۳۴۵) ص ۱

ك پ، ك ع

کافر قلعه که دریك کیلومتری امام بکری در غرب شهر مزارشریف واقع شده به‌عقیدهٔ معتمدی‌شاهد چندمدنیت‌در ادوار مختلف تاریخ است، که یکی آن مدنیت کوشانی‌ها میباشد .

۱۹۶ معتمدی، احمدعلی

«مختصری تاریخ تحقیقات باستان شناسی» عرفان، سال ۲۵، شمارهٔ ۲ (ثور ، ۱۳۴۰) ص ۸ ـ ۱۶

ك پ، ك ع

حفریات هده،بگرام، بلخ، قندز،لشکری‌بازار، مندیگك، سرخ کوتل، حفریات درغزنی، ستوپهٔ بودائی تپهٔ سردار، کشف پایتخت غور درفیروزکوه وغیره درین‌مقالهٔ مورد بحث قرارگرفته است .

۱۹۷ معتمدی ، احمد علی

«مدنیت قدیم افغانستان» کابل ، سال ۱ ، شمارهٔ ۵ و ۱۰ (میزان ، حوت ، ۱۳۱۰) ص۱۸ ــ ۳۵ ، ۸ــ۱۶

ك پ، ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون حفریاتی که درهده، لغمان، نجراب و کاپیسا، تگاب، صنایع گریکوبودیك در کندهار وغیره جاها صورت گرفته صحبت نموده است .

۱۸۸ معتمدی ، احمد علی

«نمایش معبد کوشانیان درموزیم کابل تکمیل گردیده » انیس، سال ۴۷ ، شمارهٔ ۹۸ (عقرب ، ۱۳۵۲) ص ۲،۷

ك پ ، ك ع

نویسنده مینگارد که درافغانستان هلنیزم بد وشکل مقاومت شناخته شده: اولین آن مرهون فتوحات عسکری اسکندر کبیر است که مدنیت یونان وباختری را بوجود آورد، دومین آن معتقدین بودائی است که شواهد آن هتر گندهارا، هده، بگرام ، بامیان ، شترك ، پایتاوه وغیره است. ار تباط بین این دوجنبش بزرگ هلنیزم تاکشف معبد کوشانیان درسرخ کوتل به شکل اسرارآمیز باقی مانده بود تا آنکه این سر برملاشد . همچنان درین اثر بطور کل دربارهٔ معبد کوشانیان درسرخ کوتل بحث رفته است .

۱۹۹ معتمدی ، احمدعلی

«هنر های کوشانی» آریانا ، سال ۳۴ ، شمارهٔ ۲ (سرطان ــ سنبله ، ۱۳۵۵) ص ۱۹ ــ ۲۲

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون هنر های کوشانیان در افغانستان صحبت نموده ومی افزاید که دورهٔ کوشانیان از لحاظ هنر از همه بیشترغنی ومفهوم عمیق هنری‌را دربر داردکه ازقرن اول میلادی شروع وتاقرن هفتم میلادی دوام کرد.

۲۰۰ معتمدی ، هروکو

«تأ ثیر هنر بودائی افغانستان برهنر بودائی جاپان» ترجمهٔ احمدعلی‌معتمدی. آریانا، سال۳۳، شمارهٔ ۲(سرطان- سنبله، ۱۳۵۴) ص ۸۰- ۸۴

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده پیرامون هنر بودائی در افغانستان وتأ ثیرمستقیم آن برهنر بودائی جاپانی از زمانه های دوربحث نموده ودربارهٔ سرمجسمهٔ بودا درافغانستان بامقایسه بدیگرجاها وجاپان معلومات ارزندهٔ ارائــه میکند .

۲۰۱ میرحسین شاه (مترجم)

«آغاز هنرگندهارا» آریانا ، سال ۲۳ ، شمارهٔ ۹ و ۱۰

(میزان وعقرب، ۱۳۴۳) ص ۵۴۸ ــ ۵۶۱

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده مینگارد که قبل ازآنکه درمنشأ هنرگندهارا بحث شود، لازمست درسه قرن اخیر قبل المیلاد که چه هنری در شبه قارهٔ هندوجودداشت ومجسمه سازی چگونه آغاز گردید؟ صحبتی صورت گیرد. بعد ازآنکه درین مقاله از خصوصیات هنرهندی بحث صورت میگیرد نویسنده باتذکر راجع به هنرگندهارا درنتیجه می نویسد که تمام شواهد موجود پیکر نگاری، کتیبه شناسی ومطالعه مسکوکات مارا بیك نتیجه میرساند وآن اینکه هیکلتراشی گندهارا اواخر قرن اول قبل ازمیلاد زمان سلطنت شکه آغازشد، نه قرن۲ قبل ازمیلاد وطوریکه بعضی مؤرخین میگویند. سبك یونانی درقرن اول میلادی، زمان سلطنت پارتی ها انکشاف یافت ودردورهٔ کوشانی درقرن اول میلادی کاملا یونانی شد.

۲۰۲ میسن

« آثار عتیقهٔ بودائی بامیان» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. کابل، سال۴، شمارهٔ ۱ــ۹ و ۱ (سرطان ــ جدی وحوت ، ۱۳۱۳ و حمل ــ عقرب، ۱۳۱۴) صفحات متفرق .

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله که شامل چندین بخش است ودر

چندین شماره انتشار یافته پیرامون آثار عتیقهٔ بامیان ، صنعت مجسمه سازی، نقاشی، سمج های بامیان درادوار مختلف، معبد کنشکا و معابد مختلف بامیان وزینت و اصول معماری آن، هیکل بودای خوابیده واژدها و تصاویر قرن (۶و۷ م .) دخترپادشاه بحث نموده است . همچنان راجع به اسم بامیان در منابع چینائی ، یاد داشت های هیوان تسنگ راجع به بامیان و نوتهای هوی‌تچه‌او زوار چینی‌راجع‌به‌بامیان نیزصحبت‌رفته‌است.

۲۰۳ «موزیم‌آرت دورهٔ بودائی‌درهده وکتابخانهٔ عامهٔ ولایت ننگرهار، دیروزیکی‌بعد دیگرافتتاح گردید» انیس، سال۴۲،شمارهٔ ۵۱ (ثور، ۱۳۴۷) ص ۱ ، ۸

ك پ ، ك ع

درین خبر ، پیرامون موزیم آرت غیرمنقول دورهٔ بوائی هده وسی‌وچهار استوپه و دوهزارو پنجصد پارچه آثار نمایشی‌بین قرن سه‌و چهار میلادی صحبت رفته است .

۲۰۴ مولائی، محمدسرور

«کوشانیان در شاهنامهٔ فردوسی» یغما، سال ۲۸، شمارهٔ ۴ ـ ۶ (تیر، مرداد، شهریور ، ۱۳۵۴) ص۲۳۱ ـ ۲۳۷، ۳۰۲ ـ ۳۱۰ ، ۳۶۶ ـ ۳۶۹

ك پ

نویسنده درین مقاله راجع به کوشانیان وتاریخ کوشانیان،

قامرو کوشانی‌ها، کنشکا مشهورترین شاهنشکاه کوشانی، کوشانیان واشکانیان وجنگ بین آنان، کوشانی ها و گرگانی‌ها، کوشانی وسکاها، کوشانی‌ها وهمسایگان شان درپرتوشاهنامه بحث نموده علاوه میکند که بنابر آنچه ازتحقیق دراسناد وروایات تاریخی موجود بر می‌آید، کوشانیان شاهنشاهی بزرگ ونیرومندی را از اواسط قرن اول میلادی بوجود آوردند که ازشمال رود آمو (ماوراء النهر) تا تاکسیلا درهند وسعت داشت. که بادورهٔ شاهنشاهی اشکانی و اوائل عهد ساسانی معاصربود.

۲۰۵ «نتایج سمینار کوشانیها» اصلاح، سال ۴۱، شمارهٔ ۲۶۱ (جوزا، ۱۳۴۹) ص ۲، ۱۱

ك پ، ك ع

درین نوشته دربارهٔ سمینار بین‌المللی کوشانیها که به روز ۲۲ ثور باشتراك دانشمندان ممالك جهان به همکاری یونسکو درکابل دایر گردیده بود معلومات داده شده که سمینار پنج روز دوام نمود ودرنتیجه فیصله بعمل‌آمد که درقسمت حفظ ومراقبت وترمیم آثار باستانی و آبدات این دوره که ممثل تاریخ وهنر دورهٔ کوشانی‌ها است بذل مساعی بعمل‌آید ویونسکو سهم بیشتری را درتمویل آنها بپردازد.

۲۰۶ نزیهی، محمدکریم

«بلخ» کابل، سال۵،شمارهٔ ۱ (سرطان،۱۳۱۴)ص۷۵ـ۸۲

ك پ ، ك ع

نویسنده ضمن معلومات دربارهٔ بلخ ومظاهر تمدن آن در اطراف یوچی ها ومسافرت آنان از چین ازطریق جیحون، انقراض سلسلهٔ یونانی باختری ، کوشانیهای کوچك وبزرگ وانقراض آنها، یفتالیها ومناقشات آنها بافارسی‌ها وسقوط آنان بحث نموده است.

۲۰۷ «نشریهٔ سمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی» انیس، سال۴۴، شمارهٔ ۱۰۹(اسد،۱۳۴۹)ص۱۱

ك،پ، ك ع

دربارهٔ رساله ایکه دارای ۴۴صفحه بوده وحاوی بیانیه هایی میباشد، که درسمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی ، که ازطرف اشتراك کنندگان درجلسات سیمینار ایراد گردیده صحبت شده است .

۲۰۸ نعیمی، علی‌احمد (مترجم)

«گندهارا وزائرین چینی» آریانا، سال۲، شمارهٔ۷(اسد،۱۳۲۳) ص۳۶ـ۴۰

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

این مقاله که ازفصل دوم ، جلددوم کتاب تاریخ آسیا

تألیف رونه‌گروسه ترجمه شده دربارهٔ زایرین چینی که از گندهارا یاحصهٔ شرقی آریانای باستان که درآن وقت مرکز مهم صنایع وتهذیب وکلتور بوده صحبت میکند.

۲۰۹ «نمایش آثار کوشانی‌ها» انیس، سال ۵۰، شمارهٔ ۲۴۸ (دلو ۱۳۵۶) ۷،۶

ك پ ، ك ع

درین سرمقاله راجع بنمایش آثار کوشانی که از طرف وزارت اطلاعات وکلتور درموزیم ملی افغانستان برگزار گردید صحبت شده ومعلومات میدهد که دورهٔ مدنیت کوشانی درافغانستان یك دورهٔ پرافتخاراست که درسراسر جهان محققان فرهنگ وثقافت افغانستان را وامیدارد تا درین باره دست به‌تحقیق بزنند. چنانچه بغلان، بگرام کاپیسا، هده، بامیان دره، گندهارا وآتشکدهٔ سرخ کوتل هرکدام حکایت ها از آن روزگاران مینمایند.

۲۱۰ «نمایندهٔ مؤسسهٔ بین‌المللی یونسکو، سمینار بین‌المللی دورهٔ کوشانیهارا دارای اهمیت خاصی خواند» انیس، سال ۴۴، شمارهٔ ۴۶ (ثور ۱۳۴۹) ص. ۱۱

ك پ ، ك ع

طی این گفتار، نیکو نمایندهٔ یونسکو، کنفرانس کوشانی ها را برای تحقیقات بصورت منطقوی بین‌المللی با اهمیت

خوانده اشتراك كشور های منطقه را درین سمینار نشانهٔ علاقمندی مزید درین راه دانسته است.

۲۱۱ «نمودهایی از تمدن باستانی افغانستان» پښتون زغ، سال۳۶،شمارهٔ ۸(عقرب،۱۳۵۵)ص۲۴ــ۲۶

ك پ ، ك ع

درین مضمون پیرامون آثاری سخن رفته است که همه معرف تاریخ، کلتور وفرهنگ دورهٔ های مختلف تاریخ افغانستان خاصتا دورهٔ کوشانی ها است.

۲۱۲ نیو، محمدانور (مترجم)

«تاریخ کابل قدیم» آریانا، سال۲۷،شمارهٔ ۵(میزان وعقرب، ۱۳۴۸) ص ۵۲ـ۵۴

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

این مقاله قسمتی از یاد داشت های الکسندر برنس میباشد، در بارهٔ کابل و اسم کابل . یاد داشتهای مترجم نیز دربارهٔ تاریخ کابل و کابل شاهان ومحاصرهٔ شهر کابل بدست عبدالرحمن ، نکات دیگریست جالب درین مقاله .

۲۱۳ نور، محمدانور

«مسکوکات وآثارمکشوفهٔ افغانستان درقرن۱۹» آریانا، سال ۲۸، شمارهٔ۱ (دلووحوت، ۱۳۴۸) ص. ۴۲

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

راجع به کشف مسکوکات وآثار یونانوباختری، کوشانیان بزرگ وکوشانیان کوچك و دورهٔ اسلامی درافغانستان درین‌مقاله صحبت شده است .

۲۱۴ هاکن، ژوزف

«بگرام دردوجلد» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آئینهٔ عرفان، سال ۹ شمارهٔ ۱۰ـ۱۱ (جدی، دلو، ۱۳۱۸)ص ٦ـ۱۷ و ۱ـ۱۰

ك پ ، ك ع

این ترجمه عبارت ازاثری‌است که توسط هاکـن تحت عنوان (تجسسات‌عتیقه شناسی دربگرام) نـوشته شده در دومجلد ، یکی آن متن و دیگری تصاویر. کهزاد ترجمهٔ‌ازمقدمه وقسمت‌اول رادرمجلهٔ‌آئینهٔ عرفان بچاپ رسانیده که قسمت اول‌راجع به موقعیت بگرام وتاریخچهٔ کشف حفریات میباشد که‌بصورت‌تاریخی به‌رشتهٔ تحریر درآمده و قسمت دیگر کتاب عبارت‌ازشرح آثارمکشوفهٔ بگرام است. ودراخیرضمیمهٔ دارد که‌توسط خانم‌هـاکن تهیه وتحریر گردیده‌است.

۲۱۵ هاکن، ژوزف

«تقسیم‌مسکوکات‌قدیم‌درافغانستان» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آئینهٔ عـرفان، سال۹، شمارهٔ ۱ (حمل، ۱۳۱۸) ص۳ ـ ۸

ك پ ، ك ع

نویسنده درین‌مقاله راجع به سفرهای خود درافغانستان وسکه های قدیمی‌درافغانستان صحبت نموده ، معلومات میدهد که‌در کابل مسکوکات کوشانی به‌مقدار خیلی‌زیاد است ونیز درنواحی هده وجلال‌آباد مسکوکات کوشانی بوفرت وجود دارد. مسکوکات قدیمه دربامیان‌خیلی‌بـه ندرت پیداشده وآنچه هست مربوط به‌کجولاکدفیزس وویماکدفیزس وکنشکای بزرگ میباشد .

۲۱۶ هاکن، ژوزف

«دسته بندی مسکوکات قدیم درافغانستان» ترجمهٔ محمد نبی کهزاد. آریانا، سال۲، شمارهٔ ۵ (جوزا، ۱۳۲۳)ص۳۷ـ۴۱

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده‌دربارهٔ‌سکه‌های قدیم‌افغانستان درین مقاله‌صحبت نموده ومحل پیدایش آنهارامتذکـر شده است. هاکـن می‌نویسد که‌مسکوکات کوشانی‌درعلاقهٔ هدهٔ جلال‌آباد خیلی‌فراوان‌است وعلاقهٔ بامیان‌ازحیث‌پیدایش‌مسکوکات قدیمی چندان حایزاهمیت نیست. مسکوکات کوشانی ها دربامیان‌به ندرت بنام‌های کجولاکدفیزس‌وویماکدفیزس وکنشکابملاحظه میرسد.

۲۱۷ هاکن،ژوزف

«رهنمای بامیان» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. کابل، سال۵، شمارهٔ ۱ـ۸(حمل ـ عقرب، ۱۳۱۵)ص۲۰ـ۲۶ ، ۷۹ـ۸۶ ، ۱۰۵ـ۱۱۲، ۷۴ ـ ۷۸ و۱۳۸ـ۱۴۱

ك پ ، ك ع

نویسنده پیرامون تاریخ بامیان در دوره های مختلف ، ساکنین بامیان، معابد بامیان،هنر مجسمه سازی ومعماری آن،مجسمه‌های بامیان،سموچ‌ها،بودای۵۳متری،سرخشك، شهرضحاك‌ودرهٔ کالو ، کوتل‌اغربات،شیدان‌وبندامیر ،درهٔ فولادی ، درهٔ ککرك وبالاخره زراعت وصنعت وآب و هوای بامیان صحبت‌مینماید.

۲۱۸ هاکن ، ژوزف

«فندقستان»،ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. آئینهٔ عرفان، سال ۹، شمارهٔ ۲ (ثور،۱۳۱۸) ص ۱۶ـ۲۱

ك پ ، ك ع

نویسنده ازموقعیت این‌ناحیه بحث نموده ودربارهٔ اشیای که ازحفریات بدست آمده معلومات میدهد ودربارهٔ هنر آنزمان وسبك آن صحبت میکند.

۲۱۹ هاکن، ژوزف

«هیکل تراشی یونان وبودائی در کاپیسا؛ کوهدامن حالیه» ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. کابل، سال ۳ ، شمارهٔ ۱۱ (ثور، ۱۳۱۲) ص ۷۱-۷۹

ك پ ، ك ع

پیرامون دیری که در زمان کنشکا نمایندگان چینی ها در آن سکونت داشتند، پای تاوه (روشنگر صنعت یونان وبودائی)، انواع مجسمه های بودا مخصوصاً مجسمه های که درسنگ شیست منبت شده ومقایسهٔ مجسمه های موجود در کاپیسا، درین مقاله صحبت شده است.

۲۲۰ همایون، غلام‌سرور

«انتیلان زا بلی» آریانا ، سال ۲۴ ، شمارهٔ ۷ و ۸ (اسدوسنبله، ۱۳۴۵) ص ۳۴۷ — ۳۵۰

ك پ ، ك ا ت ، ك ه

نویسنده پیرامون کلمهٔ زنبیل ورنبیل، انتیلان زابلی صحبت نموده اظهار میدارد که ریشهٔ انتیل را باید در حواشی هند قدیم و زمان آن جستجو کرد نه در السنهٔ سانسکرت واوستائی وپهلوی .

۲۲۱ همایون ، غلام سرور

(انتیل مرزبان زابل) آریانا، سال ۲۳ ، شمارهٔ ۷ و ۸ (اسد وسنبله ، ۱۳۴۴) ص ۴۱۰ — ۴۲۷

ك پ ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده راجع به استیلای عرب در زمان کابلشاهان صحبت نموده اضافه میکند ، که استیلای اعراب به افغانستان نه تنها باعث سلب استقلال سیاسی کابلشاهان گردید بلکه ثقافت عربی جانشین مواریث محلی شد وآهسته آهسته تهذیب وفرهنگ اصیل و باستانی این کشور دستخوش فراموشی گردید. همچنان موصوف راجع به کلمهٔ (رتبیل ، زنبیل)واین که چه تحقیقاتی صورت گرفته تا روشن شود که رتبیلان کی بودند ، را بطهٔ شان با شاهان کابل چه بود واساساً (رتبیل و رتبیلان) چه معنی دارد و آنرا چگونه باید نوشت بحث مفصل نموده است .

۲۲۲ همایون ، غلام سرور

«بگولانگو ـ یغلان» آریانا، سال ۱۵ ، شمارهٔ ۷ (اسد، ۱۳۳۶) ص ۱ـ۴

ك پ، ك ه ، ك ا ت

نویسنده دربارهٔ کتیبهٔ سرخ کوتل، نخست نظر هنگ را راجع به کلمهٔ بگولانگو که در کتیبه خوانده شده اظهار میدارد وثانیاً نظرخود را که کلمهٔ بگولانگو عبارت است از دوجزکه جزء اول بگوبابگه ویابغ بمعنی خدا و جزء دوم که لانگوویالان بمعنی لانه وخانه است به دلایل

ومثالها ارائه میدارد ومینویسد که بگولانگو یابغولانگو و بغلان که امروز بمعنی حوزه یا منطقه ای یاد میشود ، در حقیقت بمعنی محلی یامکانی بوده که آتش پرستان برای خدا وآفریدگان خود شان میساختند وبعبارت دیگر کلمهٔ بغلان نزد آنها مفهوم جایگاه اهورا مزدا داشت .

۲۲۳ همایون، غلام سرور

« چند نکتهٔ تازه دربارهٔ تاریخ بیهقی» ادب، سال ۱۸ ، شمارهٔ ۳ـ۴ (عقرب ، ۱۳۴۹) ص ۱۰۷ ــ ۱۲۵

ك پ

درقسمت دوم این‌مقاله دربارهٔ کلمهٔ رتبیل که لقب امرای زابلستان است، نویسنده نظرخویش را بنابردلایل واسناد مربوط ارائه نموده ومی نویسد که این کلمه را باید انتبیل خواند، نه زنبیل ونه دیگراشکال آن که توسط مؤرخین عرب ضبط وثبت شده است.

۲۲۴ « دهدی ودانی دغوندی دشپږمی دوری کیندنی چه دفوس په ۲۵ شروع شوی دی نن پای ته ورسیدی» اصلاح، سال ۴۳، شمارهٔ ۵۰۰ (حوت، ۱۳۵۰) ص ۸۰۱

ك پ ، ك ع

په دغو کیندنو کې یوشمیر دامې مجسمې اوسکې کشف

شوی دی‌چه دگریك او بودیك دوری آرت اوصنعت او دکوشانی امپراطوری دوری مربوطومسی مسکوکاتواو د کوشانی‌دوری تاریخ اوصنعت، بنئی .

۲۲۵ هونتسین

« افغانستان ۱۳ قرن پیش » ترجمهٔ سیدقاسم رشتیا. کابل ، سال۳ ، شمارهٔ ۵ ، ۷ ــ ۹ (عقرب، جدی ــ حوت ،۱۳۱۲) صفحات متفرق .

ك پ ، ك ع

نویسنده پیرامون نژاد باشندگان بلخ ، بامیان ،کاپیسا ، هده وننگرها را واهمیت آن درزمان بودائی‌ها، صنعت گریك وبودیك صحبت نموده می‌افزاید که‌آنچه مدنیت مملکت گندهارا راواضح‌میسازد،همانامجسمه‌ها،حجاریها ومسکوکاتیست که درچارصده، شهربهلول، هوتی‌مردان وشاهبازگارهی است که‌تعداد آنها به صدها عدد میرسد. ننگرهار مدت چار قرن بزیرتسلط شاهان کوشانی ، کدفیزس‌ها، کنشکا ، هرویشکا و واسودیوا قرار داشت.

۲۲۶ هیوان تسنگ ،

« یاد داشتهای‌هیوان‌تسنگ‌راجع‌بسفراودرافغانستان » ترجمهٔ محمد سرور همایون (محمدکریم) آریانا ، سال۱۸ و ۱۹،

شمارهٔ ۱۰۱۲، ۳ و۴ (جدی ودلو، ۱۳۳۹ وحمل‌وثور، ۱۳۴۰)
ص۴۴ ــ ۵۲ ، ۳۶ـ۴۱ ، ۴۷ ــ ۵۲ و ۳۲ ــ ۳۴
ك ه ، ك پ ، ك ا ت

معلومات این‌مقاله مربوط به‌آن‌یاد داشتهای‌است که هیوان تسنگ زایروراهب بزرگ چینی ازمملکت خویش‌به‌عزم بازدیدوزیارت اماکن‌مقدسهٔ دین‌بودائی‌ازطریق‌افغانستان بهند سفر کرد ودرموقع بازگشت نیزازبین‌افغانستان گذشت ودرمدت اقامت خود درافغانستان ازمعابد بودائی دیدن کرده وباروحانیون مذهب بودا وشاهان آنزمان مصاحبت ها کرده که درباد داشت زایر موصوف همه ثبت است و این قسمت مقاله صرف ترجمهٔ آن قسمت یاد داشتهای هیوان تسنگ در افغانستان میباشد که از محل‌های مانند بامیان ، کاپیسا ، گندهارا وغیره دیدن نموده ومعلومات ارزندهٔ درباره‌ارائه میدارد .

۲۲۷ ویك مجسمهٔ بودا کشف شد ، انیس، سال ۴۰ ، شمارهٔ ۲۵۹ (قوس، ۱۳۴۵) ص ۱
ك پ ، ك ع

پیرامون مجسمهٔ دومتری بودا که ازگل‌وپنبه ساخته شده ووی را درحال تفکر بروی تخته نشسته نشان میدهد،

صحبت گردیده است . واین مجسمه دراثر حفـریات تپهٔ شتر واقع هدهٔ ولایت ننگرهار بدست آمده. درپای بوداد ومار کبرا بوده ولباس بودا برنگهای نفیس ، سرخ وگلابی تزئین یافته‌است .

۲۲۸ «یونسکو او دبامیانو تاریخی آثارو انیس ، سال ۴۴، شمارهٔ ۲۰۶ (عقرب، ۱۳۴۹) ص ۷۰۲

ك پ ، ك ع

په‌دی سرمقاله کی دامطالب تر سره کیږي: یونسکو پـه شپاړسم عمومی کنفرانس کی دبامیان آثار دیو نسکو له‌خوا دعمده آثارو اوآبداتو دترمیم اوساتودبین‌المللی پروژو بوه برخه وگرځول شو. اوپه دی اساس به‌دآثارو دترمیم اوساتلو دپاره له‌لازمو مطالبو وروسته دیونسکـو له لیاری دیری مرستی‌وشی.

بخش دوم :

کتابها

ورساله ها

۲۲۹ ابن‌ندیم ، محمد بن اسحاق

کتاب‌الفهرست، ترجمهٔم . رضاء تجدد . چاپ‌دوم . تهران: مترجم ، ۱۳۴۶ . ۶۴۴،۳۳ ، ۲۱۱ص

ك پ ، ك ع

مؤلف تنها دریك جای درالفهرست چنین تذکرمیدهد که واز «مجبره کوشانی است که نامش .. .وباصالحی مناظره هایی داشته وکتابهای درین مذهب تألیف نموده که از آنجمله‌است: کتاب‌خلق‌الافعال، کتاب،الرویه، کتاب...»

۲۳۰ اسلامی ندوشن، محمد علی

زندگی‌ومرگ پهلوانان‌درشاهنامه؛ تحلیلی ازشخصیت‌هفت پهلوان شاهنامه همراه بامقدمه ای درشناخت‌فردوسی. چاپ سوم. تهران : توس، ۱۳۴۹ . ۴۳۵ ص . مصور

ك پ ، ك ع

نویسنده درین اثرتحت عنوان جنگهای کین‌خواهی‌رستم، جنگهای رستم بااشکبوس کوشانی، کاموس کوشانی وبا جنگش وشنگل وساوه به‌استناد اشعار فردوسی‌درشاهنامه بیان نموده میتویسد که‌جنگ رستم وکاموس که هریك بخونخواهی دوست خود به‌میدان آمده، نبرد آشیل و هکتور رابیادمی‌آورد. درین کتاب درهرقسمت ازاشعار شاهنامه درموضوع شاهد آورده شده است .

۲۳۱ افغانستان از گذشته های دورتا پایسان دورهٔ هوتکسی ها ، د کابل کالنی. کابل: داطلاعا تو اوکلتور وزارت ، ۱۳۵۳ ـ ۱۳۵۴.۹۶۴ص. مصور، نقشه، جدول

ك ب ، ك ع

درین مقاله نویسنده دوره های مختلف تاریخ افغانستان، مثلا هخامنشی‌ها، اسکندر، یونانیان باختر، گریکو بودیك وتخاریها رامورد بررسی قرار داده در مورد کوشانی‌ها چنین اظهار میدارد: شاهان معروف کوشانیهای تخاری بعقیدهٔ پروفیسور تارن نویسندهٔ کتاب (یونانیها درباختر وهند) کجولا کدفیزس اول، ویما کدفیزس دوم، کنشکا، هوشیکاو واسودیوا بودند. کوشانیها در اواسط سدهٔ اول میلادی تحت قیادت کدفیزس اول از هندوکش عبور و وادی دریای کابل وگندهارا رادرتصرف کشیدند. دراخیر قرن اول میلادی کنشکا به امپراطوری بزرگی که از بنارس در جنوب تاحاشیهٔ گوبی درشمال وسعت داشت، حکمرانی نمود. کوشانیها درزمان خودازنیرومندترین فرمان روایان افغانستان بودند.

۲۳۲ افغانستان. انجمن آریانا دائرة المعارف

افغانستان. کابل: آریانا دائرة المعارف تولنه، ۱۳۳۷.۵۶۲ص، ب ص

ك ب ، ك ع

لیگونکی دافغانستان دتاریخ په برخه کی دکوشانیانو په دوره کی دالاندی مطالب خبری: لوی کوشانیان، کدفیزس کورنی، دکنیشکا کورنی، دکنیشکا دامپراطوری دوره او دده ددوبی اودژمی پایتخت (کاپیسا، پوراشاپورا اوسنی بگرام اوپیښور) دکنشکا دزمانی لوی مذهبی تحولات، واسیشکا، یونانی باختری اودیونان بودائی صنعت، کیداریان یاکوچنی کوشانیان، یفتلیان اورتبیل شاهان.

۲۳۳ افغانستان. انجمن آریانا دائرةالمعارف

افغانستان. کابل: انجمن آریانا دایرة المعارف، ۱۳۳۴. ۳۹۸، ب ص

ك پ، ك ع

نویسنده دربخش تاریخ افغانستان راجع به کوشانیهای بزرگ(اقوام سپتی که درخارج حدود آریانا بنام یوچی یاد میشدکه بعد ازعبور از آکسوس بنام تخاری یاکوشانی شهرت دارد) خاندان کدفیزس وخاندان کنیشکا، تحولات مذهبی عصر کنیشکا وپایتخت تابستانی وی (کاپیسا) و پایتخت زمستانی او (پوراشاپورا) پاپشاور. واسیشکا، کیداریها یاکوشانی های خورد وبقایای خاندان کوشانی و کاباشاهان (رتبیل شاهان) بحث نموده است.

۲۳۴ افغانستان. ریاست مستقل مطبوعات

آریانا دائرة المعارف. کابل: انجمن آریانا دائرة المعارف، ۱۳۳۵. جلد سوم.

ك پ، ك ع

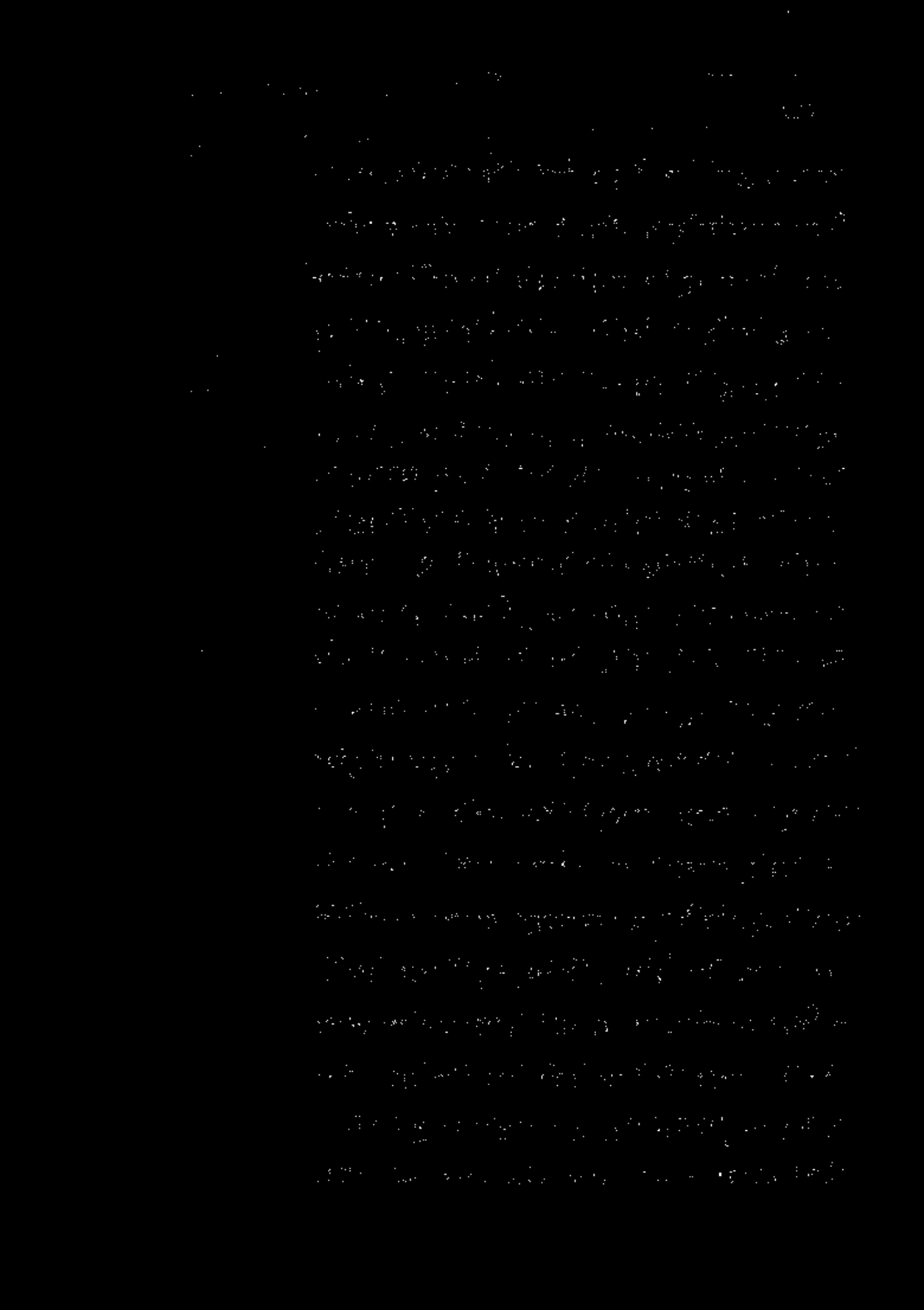

۲۳۵ افغانستان · ریاست مستقل مطبوعات

پښتو آریانا دائرة المعارف. کابل: د پښتو دائرة المعارف ټولنه، ۱۳۳۷. دریم جلد

ك پ ، ك ع

پدې توك کې دامطالب د کوشانیانو د تاریخ په برخه کې ولاندې کیږي: لوی کوشانیان (دسیټی توم ونوخځه یو توم چه د آریانا له حدود نه دباندې په یوچې نوم یا دیده، او دآکوس نه چه تیرشی په تخاری یا کوشانی نامه سره شهرت لري) کجولا کدفیزس اوویما کدفیزس هغه لومړنی کوشانی اودکنشکا کورنی منسوب پاچاهان دي چه دملرك الطوائفی سلسله ئی له منځه یووړه اومرکزی حکومت اوسلطنت ئی جوړ کړ، دویما کد فیزس مکوکات، کنشکادلویو کوشانیانو ستر پاچا(۱۲۰-۱۶۰م) چه په روایاتو کښې دگندها را شهزاده په لقب یادشوی دی، دده ددوبی پای تخت (کاپیسا) بنار یعنی اوسنی بګرام، اوده دژمی پای تخت (پوراشاپورا) یعنی پېښور اوسنی بنار: د کنشکادزمانی لوی مذهبی تحولات، واسیشکا، دوهم کنیشکا اوهوویشکا: کیداریان یا کوچنی کوشانیان چه لومړی پاچائی (کیدارا) دی یفتلیان اورنبیلشاهان

۲۳۶ افغانستان. موزیم کابل

د افغانستان د موزیم او لرغونو آثارو دساتنې په شاوخوا لند معلومات. کابل: د کابل موزیم، ۱۳۴۰. ۵۲ ص. مصور

(متن به پشتو و دری)

ك پ، ك ع

درین رهنمایه از آنکه دربارهٔ تاریخچهٔ مختصر موزیم کابل معلومات داده شده درقسمت های مختلف در بارهٔ بگرام وآثار دورهٔ کوشانی‌ها ودیگر ستوپه های بودائی صحبت شده است. همهٔ معلومات به اساس شواهدتاریخی و کشفیات آنها اتکاء داشته وشرحی دربارهٔ آثارمکشوفه وتمدن‌های مربوط ارائه گردیده است.

۲۳۷ انجوی، سیدابوالقاسم

مردم‌وشاهنامه، به مناسبت‌جشنوارهٔطوس. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۴. ۳۹۷ص

ك پ، ك ع

مؤلف درین اثر درقسمت های‌مختلف‌ذکری ازاشکبوس کشانی (کوشانی)نموده واشعارفردوسی رابرای تأئیدقول می‌آورد ودرتحت‌عنوان(رستم‌واشکبوس)داستان‌برخورد وی‌را بارستم بیان داشته وجریان قتل‌اشکبوس‌را بدست رستم شرح میدهد.

۲۳۸ اوپانیشاد (سراکبر) ترجمهٔ شاهزاده محمد دارا شکوه فرزند شاهجهان از متن سانسکریت، بامقدمه وحواشی وتعلیقات ولغتنامه واعلام به سعی‌واهتمام تارا چندوسید محمد رضاه

جـلالی نائینی. تهران: تابان، ۱۳۴۰. ۹۸۰، ۶۰ص. مصور
لک‌پ

این کتاب دربارهٔ چهارمین شورای بودائی معلومات‌داده می‌افزاید که چهارمین وآخرین شورای بودائی در زمان کنیشکا (۱۲۵م) درشهر تاکسیلا برای رفع اختلافاتیکه در تعلیمات بوداپیداشده بود تشکیل گردیده. زبانی که‌درین شورا استعمال شده زبان سانسکرت است. درزمان کنیشکا مبلغین‌بودایی به‌تبت وچین رفتند.

۲۳۹ بارتولد

تاریخ سیاسی‌واجتماعی آسیای‌مرکزی‌تاقرن دوازده. ترجمهٔ علی‌محمدزهما. کابل: پوهنځی‌ادبیات، ۱۳۴۴. ۲۷۰، ۲۱ص
ك پ

نویسنده‌تذکری ازکوشانیان ویفتلی هادرین کتاب‌آورده می‌نویسد که بعداز سقوط امپراطوری کوشان، هیچ یك حاکم ویاناثب‌السلطنهٔ پادشاه‌خارجی‌درماوراءالنهروجود نداشت، وهم‌چنان، باوجودبعضی‌اطلاعات‌نمیتوان‌گفت که نائب السلطنهٔ ساسانی هادرماوراء النهر حکومت کرده باشد.

۲۴۰ البلاذری. احمدبن یحیی

فتوح البلدان، بخش مربـوط به ایران. ترجمهٔ آذر تاش

آذرنوش. تهران: بنیادفرهنگ،۱۳۴۶ . ۴۶۶ص

لـ‌ـهـ‌ـه لـ‌ـ ع

نویسنده درین کتاب‌درقسمت‌فتح سیستان و کابل‌مینگارد که عبدالله بن عامر درسال‌سی‌هجری بسوی‌سیستان‌و کابل لشکر کشید وشهر زرنگ (زرنج) رامحاصره کرده‌ودونیم سال امارت کرده وبعداً ابن سمره زرنـگ (زرنج) را اشغال کرد ومابعداو، عبدالرحمن بن‌سمره درزمان‌معاویه به‌کابل حمله کرد وآنراچندین ماه در محاصـره داشت واین زمانی‌است که درکابل، کابل شاهان سلطنت داشتند. همچنان نویسنده دربارهٔ عبدالله وجنـگ وی بارتبیل دوم جانشین رتبیل اول وشکست وی ازرتبیل‌دوم، وعلاوتاًدر مورد جنگ عبدالله بن‌ابی بکر وشکست وی توسط رتبیل دوم وصلح عبدالرحمن بن‌محمد بـن‌اشعث بارتبیل دوم وصلح قتیبه بارتبیل‌دوم‌وجنگ معن‌بن‌زائد شیبانی‌با رتبیل دوم وماوند جانشین رتبیل‌دوم وبلاخره‌آمدن‌مأمون وفتح کابل.واسلام آوردن شاه کابل صحبت نموده‌است .

۲۲۱ بهنام ، عیسی (مترجم)

تمدن ایرانی، اثرچندتن ازخاورشناسان فرانسوی . تهران: بنگاه ترجمه ونشر کتاب ، ۱۳۳۷ . ۵۰۸ ص

لـ‌ـ ح

این اثر که حاصل تحقیقات دانشمندان خاورشناس فرانسوی است بصورت مقالات علمی ، تحقیقی و تاریخی نوشته شده که بر اکثر جهات تاریخی افغانستان و ایران روشنی می اندازد . در فصل های مختلف این کتاب نکات جالب دربارهٔ تاریخ کوشانیان به اساس کاوشهای باستانشاسی برای خوانندگان عرضه داشته که مفید و بدرد خور میباشد .

۲۴۲ بیانی ، شیرین

شامگاه اشکانیان و بامداد ساسانیان. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۵ . ۱۰۳ ص

ك پ ، ك ع

درین کتاب نویسنده موقعیکه از زوال دولت اشکانی و قدرت گیری ساسانیان درایران صحبت میکند از قوت وسلطهٔ امپراطوری کوشانی ها درافغانستان بحث نموده و می نویسد که پارتها با رقیبی سرسخت چون امپراطوری روم همیشه درستیز بودند وشاهنشاهی کوشانی نیز تهدیدی مداوم برای اشکانیان بشمار میرفت که بوسیله سد کردن راه های تجارتی تحت فشار قرار میگرفتند .

۲۴۳ بیرونی، ابوریحان محمد

الاثار الباقیه عن القرون الخالیه . لیزیك: بروك هوس، ۱۹۳۵ LXX III ، ۳۰ ، ۳۶۲ ص (متن به عربی)

ك پ ، ك ع

نویسنده دربارهٔ شاه، لقب ملوك غرجستان ، شیربامیان ، لقب ملوك بامیان و کابلشاه لقب ملوك کابل مطالب قابل توجه داشته وراجع به آنهامطالب سودمندی ارائه میدارد.

۲۴۴ بیهقی ، خواجه ابوالفضل محمد

تاریخ بیهقی . به اهتمام غنی وفیاض . تهران : رنگین ، ۱۳۲۴ . ۷۶۴ ص

ك پ ، ك ع

بیهقی ازشارستان رتبیل تذکر میدهد که درنسخه های مختلف این نام به اشکال مختلف ثبت شده است. چنانکه در بعضی نسخ تاپل یا بنبیل ودرحاشیه ها رتیل ، رتپل ، بیل استنساخ گردیده است وفیاض درتعلیقات تاریخ بیهقی مینویسد : دراحتمالهای که راجع باین کلمه درحاشیه داده شده بهتر ازهمه ظاهراً رتبیل است وتؤیدمطلب آنکه ازنسخه بدلهای مورلی یکی رتبیل است . بهار گفته که این لقب پادشاهان کابل وسجستان رخج بوده است واین کلمه در تاریخ سیستان زنبیل آمده وبناء به تحقیق بهار باید زنتبیل باشد یعنی زنده پیل .

۲۴۵ پروکوپیوس

جنگهای ایران وروم ، ترجمهٔ محمدسعیدی . تهران : بنگاه

ترجمه و نشر کتاب ، ۱۳۴۷ . ۲۲۳ ص

ك ح

مجلد حاضر که از کتاب (تاریخ جنگها) دو قسمت آن که مربوط به تاریخ ایران است، ترجمه شده درباره هیاطله (یفتلیان) باهون های سفیدمطا لبی دارد . چنانچه نویسنده می نگارد که فیروز پادشاه ایران به سر اختلافات سرحدی باهیاطله به جنگ پرداخت و بالشکری جرار به مقابله آنها شتافت . بعداً می نویسند که هیاطله مانند سایر طوایف هونها چادرنشین وسیار نیستند ومدتهاست که درسر زمین حاصل خیزی اقامت دارند، وهمچنان درباره خصوصیات هیاطله وهمسایگان ایشان درین اثر صحبت شده است .

۲۴۶ وتاریخ افغانستان بیك نظر، د کابل کانی. کابل: داطلاعاتو او کلتور وزارت، ۱۳۵۳ ــ ۱۳۵۴ . ۹۶۴ص. مصور، نقشه، جلد اول

ك پ ، ك ع

درین مقاله راجع به تاریخ افغانستان بصورت اجمالی صحبت شده درضمن آن راجع به کوشانی ها بحث صورت گرفته وافزود گردیده است که: آثار بودائی و کلتوری وهنری وسکه ها وغیره که درطول حفریات از بگرام ، هده ، بامیان ، کاپیسا، وغیره جا ها بدست آمده گواه قولی از گذشتهٔ پردرخشش این کشور است .

سکه های متنوع ازازمنهٔ گذشته نمایشگر آنست که هیچ کشوری درین زمینه غنی تراز افغانستان نیست وسکه ها همه نمایانگر تاریخ دورهٔ یونان وباختری وکوشانی ها است . معابد بودائی نه‌تنها از نگاه باستانشناسی وتاریخ ارزش بسیار دارد بلکه از نگاه تاریخ هنر نیز اهمیت و مقام بس والائی را حایز میباشد .

۲۴۷ تاریخ سیستان ؛ تألیف درحدود ۴۴۵ ــ ۷۲۵ . ب-ه تصحیح محمد تقی بهار . تهران : خاور ، ۱۳۱۴ . ۴۸۶ ص
ك پ ، ك ع

درتاریخ سیستان موقعیکه از اشغال اعراب کابل راوجنگ عبدالله با زنبیل ودیگر حوادث مربوط سخن مـی رود ، این کلمه باضبط های مختلف زنبیل وزبیل وغیره بـوده که بهار درحواشی این کلمه در تاریخ سیستان‌مینویسد : این‌اسم درغالب کتب‌خاصتاً نسخ‌چاپی رتبیل‌بضم راء و تأ ساکنه وبأ ویأ ضبط شده است وآن لقب پادشاهان کابل وسجستان و رخج بوده است. ودر تاریخ طبری همه جا این اسم زنبیل ضبط آمده ودر یك مورد همین اسم را زنده پیل نوشته است .

۲۴۸ تجلی پور ، مهدی (مهتمم)

دایرة المعارف موضوعی دانش بشر . تهران : امیر کبیر ،

۱۳۴۹ . ۱۷۳۰ ص. مصور

ك پ

درصفحات۷۲۷و۷۲۸ و۸۰۹و۸۳۹ ضمن مادهٔ شاپوراول، شاپور ذوالاکتاف ، افغانستان وهند درقسمت معلومات تاریخی مطالبی دربارهٔ کوشانیان ، سکاها وهفتالیان ارایه میدارد .

۲۴۹ توروایانا ، نجیب الله

آریانا یا افغانستان . کابـل : وزارت معارف ، ۱۳۱۹ .

ز، ۱۸۲ ؟ ص

ك پ ، ك ع

نویسنده پس از آنکه دربارهٔ هویت ملی افغانهـا وتثبیت تاریخ افغانستان ازابتدای مهاجرت های آریائی‌ها صحبت میکند . در فصل کوشانی ها مینویسد که این خانـدان از حوالی ۵۰ ق . م . تانهایت قرن ۵ میلادی یعنـی بیش از پنج قرن درآریانا یا افغانستان حکمرانی داشتند. ودنبالتر مینویسد که دورهٔ سلطنت کوشانیهادرخشانترین دورهٔ مدنیت افغانی در اعصار قبل از اسلام میباشد . درین دوره دین، فلسفه ، حکمت ، ادبیات ، صنایـع نفیسه ، معمـاری و صنعت ترقی شایانی نموده و در بـاره‌ـرای کوشانـی

مخصوصاً دربار کنشکا مانند دربار غزنویان آستانهٔ علم بوده است .

۲۵۰ جلالی ، علی احمد

مطالعهٔ تاریخ افغانستان ازنگاه عسکری ؛ از زمان باستان تاختم اقتدار اولادهٔ تیمور گورگانی . کابل : مدیریت عمومی نشرات ستردرستیزوزارت دفاع ملی، ۱۳۴۳ . ج ۱، ۵۰۰ ص . مصور ، نقشه

ك پ ، ك ع

این کتاب از تاریخ قدیمهٔ افغانستان از نگاه عسکری ، واقعات نظامی وبسط وتوسعهٔ سرزمین های آریانا تحت زمامداری خاندانهای مختلف تاختم اقتدار اولادهٔ تیمور گورگانی درافغانستان معلومات ارائه میدارد . نویسنده دربارهٔ به سر اقتدار آمدن کوشانی ها در افغانستان ، خاندان کوشانی های بزرگ وسرسلسلهٔ آن خاندان ، کنشکا وحدود امپراطوری وی ، وکار نامه های آن خاندان بحث های طولانی نموده ودربارهٔ کیداری ها ، یفتلی ها ، کابلشاهان وغیره دودمان مربوطه، خواننده را درجریان حوادث قرار میدهد .

۲۵۱ حبیبی ، عبدالحی

افغانستان بعد از اسلام : مشتمل براوضاع سیاسی، اداری،

فکری ، اجتماعی ، اقتصادی در دوقرن اول‌هجری تاحدود ۲۰۰ هـ . کابل: انجمن‌تاریخ ، ۱۳۴۵. ج۱، ۱۰۶۰ ص. مصور
ك پ ، ك ع

نویسنده اوضاع افغانستان را مقارن دیـن اسلام شرح داده می‌نویسد که درکوهسار مرکزی و زابلستان ووادی دریای کابل بنام گندهارا ووادی ارغنداب تاسلسله‌جبال هندوکش درشمال وکرانه هـای سند دودمانهـای حکمرانان داخلی که از بقایای کوشانیان ویفتلیان ودیگر مردم این سرزمین بودند ودیانت های بودائی وبرهمنی داشتند حکم میراندند .درین‌اثر دربارهٔ معابد وکیش های متعدد موجود معلومات داده ومؤلف مینگارد: ازآثاریکه در نقاط مختلف‌افغانستان‌ازقندهارتا تکسیلاآخرگندهارا، در بامیان وقندز وکاپیسا وهده و پشاور وغیره بـدست آمده به ثبوت میرسد که درپنج قرن اول میلادی صنعت گریکو بودیك وادیان وتمدن مخلوط درمحل‌تقاطع خود یعنی سرزمین بین تکسیلا ، ومجاری هلمنـد (هیرمند) و شمالاً تابلخ وتخارستان موجود بوده ومـردم افغانستان درپدید آوردن این مدنیت مخلوطی دستی داشته اندوتا قرن هفتم وآمدن دین اسلام دیانت‌های بودائی، زردشتی، شیوایی ، نـطوری وغیره درین سرزمین رواج داشت .

هم چنان درین اثر در بارهٔ کابل شاهان ، نیکیان، نگینهان، شیران بامیان وغیره بحث های جداگانه شده است .

۲۵۲ حبیبی ، عبدالحی

دافغانستان پېژلیلك. کابل : بیهقی ، ۱۳۵۳ . لومړي توك ، ۳۱۸ ص

ك پ ، ك ع

دا کتاب نه یوازې دافغانستان اجتماعی ،سیاسی، کلتوري آرت او هنري ار خونه په تاریخی دول څیړي بلکی د افغانستان دتاریخ په باب هم ډیر مطالب په کوته کوي. دمثال په دول د کوشانی او کوشانیانو دبقایا وو په باب داسی مطالب بیانوي : د ۷۰ ق . م . په شاو خوا کی یوچی یعنی کوشانیان تر آمورا واوښتل اود تخاریانو په کومك ئی باختر ونیو. اوبه ۴۰–۷۸م. لوي کوشانشاه کجولا کدفیزس د کوشانیانو شهنشاهی پـه آریانا کی جوړه کـړه . پـه ۷۸ – ۱۱۰ م . کی ویما کـدفیزس دلومړي کدفیزس زوی د کوشانی کهول دوهم لوی بادشاه خپل سلطنت دګنګا ترغنډ وپوري ورسا وه او داسی نور مطالب د کوشانیانو په دوره کې .

۲۵۳ حبیبی ، عبدالحی

دپښتو ادبیـاتـو تـاریـخ . کابل : دادبیاتو اوبشری علومو پوهنځی، ۱۳۵۴. لومړي توك ، اتلسم، ۳۴۲ ص

ك پ ، ك ع

دامطالب په دې کتاب کې ترخیرنې لاندې نیول شوي دی:
کوشانی یاتخاری ژبه اودپښتوسره ددغې ژبې اړیکې،
کوشانی ژبه له قدیمی اواوسنی فارسی سره مستقیماً
دهورولی نسبت لري، خودپښتوسره هم اشتراك اونژدیوالی
لري ، دکوشانی ژبې الفبا ، د پښتو او کوشانی ژبې
اړیکې، اوداسی نورمطالب چه کوشانیانوسره اړیکی لري.

۲۵۳ حبیبی، عبدالحی

پښتو ولوپکان غزنه ؛ یلك تحقیق جدید درتاریخ ادبیات
پښتو وتاریخ غزنه . کابل: انجمن تاریخ ، ۱۳۴۱ . ۱۰۸ ،
۱۶ ص

ك پ ، ك ع

نویسنده درین کتاب راجع به تاریخ ادبیات زبان پښتو
ودلایل موجودیت بعضی کلمات زبان پښتودر کتیبهٔ یغلان
وروزگان بحث نموده می‌افزاید: زبان دودمانهای شاهی
افغانستان خاصتاً کوشانیان که ازتخار تاکرانه های هلمند
حکمرانی داشتند یاپښتو بوده ویا زبانی بوده کسه بکلی
با زبان پښتو قرابت وپیوستگی کلی داشته است. همچنان
نویسنده به تحلیل کلمات کتیبه ها ونزدیکی وشباهت آن
باکلمات زبان پښتو پرداخته نتیجه گیری مینماید .

۲۵۵ حبیبی، عبدالحی

تاریخ خط ونوشته های کهن افغانستان از عصر قبل‌التاریخ تاکنون. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۵۰. ۳۱۲ ص. مصور

ك پ، ك ع

مؤلف درین اثردربارهٔ خط ونگاشتن در تاریخ مدنیت و فرهنگ افغانستان بحث نموده وبه استناد آثار مشکوفه وسنگ نوشته های قدیم درافغانستان یامملکت همجوار از زمان پیدایش خطوط تاریخی وریشه های باستانی آن وصورت رواج آنها درافغانستان قدیم صحبت کرده دربارهٔ کتیبهٔ سرخ کوتل عهد کوشانیان ومسکوکات آنها ودیگر کتیبه ها وشواهدتاریخی آن عصرمعلومات میدهد.

۲۵۶ حبیبی، عبدالحی

تاریخ مختصرافغانستان از زمان قدیم تا خروج چنگیز و حدود (۶۰۰ هـ) کابل: مؤسسهٔ چاپ کتاب؛ انجمن تاریخ ۱۳۴۶. ۲ ج، ج ۱. مصور، جداول

ك پ، ك ع

نویسنده بعد ازبحث پیرامون دورهٔ تاریخ افغانستان ازقبل‌التاریخ وقبل‌ازاسلام ومدنیت‌های‌ویدی واوستائی، دربارهٔ دین بودا ونشرآن درافغانستان، سلطنت یونان و باختری، ساکها وپارتها وپهلوا ها، کوشانیان. بقایای

کوشانیان وظهور هپتالیان و کابلشاهان مقارن ظهوراسلام صحبت می نماید .

۲۵۷ حبیبی، عبدالحی

زبان دوهزار سالهٔ افغانستان یامادر زبان دری (تحلیل کتیبهٔ سرخ کوتل بغـلان) کابـل: انجمـن‌تاریـخ، ۱۳۴۲. ۳۰، ۱۴۰، ۵ ص. مصور

ك پ،ك ع

نویسنده درین کتاب پیرامون کتیبه ایکه از سرخ کوتل بغلان بدست‌آمده بحث‌نموده، در مورد زبان کتیبه، عهد کنیشکا وسال تحریر این کتیبه ، الفبای زبان کوشانـی ، فواصل کلمات، علامات خاص یاامضاء ،حالت گرامری ، اضافت و توصیف ،لگوگ اتصاف و تفخیم، ابتداءبساکن، تبدیل حرف کوشانی، تذکیروتأنیث، نتایج‌تاریخـی سه نسخهٔ این کتیبه وترجمهٔ فارسی کتیبه، به تحلیل کلمات کتیبه پرداخته نتیجه گیری مینماید.همچنان نویسنده‌اظهار میدارد: آتشکدهٔ سرخ کوتل‌اولین‌معبدآتش پرستی است که درافغانستان کشف گردیده وبنابرعقیدهٔ ازدانشمندان تاریخ وباستان شناسان، آثار این‌معبد روشنگـر ممیزات فرهنگی، هنری وادبی افغانستان‌درعصر کوشانیها است .

۲۵۸ حبیبی عبدالحی

هفت کتیبهٔ قدیم. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۴۸، ۵۳ص. مصور

ك پ، ك ع

نویسنده دریـن کتاب راجع به‌دو کتیبهٔ روزگـان شمال قندهار، دو کتیبهٔ جغتوی غزنی وسه کتیبهٔ وادی تـوچی وزیرستان که‌برسم‌الخط یونانی‌وزبان‌دری‌قدیم‌وسانسکرت وعربی است ودر اثر حفریات بدست آمده بحث نموده می‌افزاید: این رساله متمم رسالهٔ تحقیق نوین در تاریخ کابلشاهان بوده‌درروشن ساختن تاریخ کوشانیان وبقایای شهزادگان کوشانی در کابل، غزنه، روزگان، گردیزوگومل درقرون ۷ـ۸ میلادی که‌حکمرانان کوشانی بودند وزبان وفرهنگ وکلتورخاص وآئین بومی‌افغانی‌داشتندصحبت مینماید.

۲۵۹ حبیبی، عبدالحی

یك تحقیق نوین دربارهٔ کابلشاهان، تاج کابل‌شاه درکعبه، هماهنگی‌منابع عربی وچینی. به‌اهتمام‌حبیب‌الله‌رفیع. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۴۸، ۴۰ ص

ك‌پ، ك ع

نویسنده درین کتاب راجع به‌تاج وتخت کابلشاه، سپهبد کابلشاه، کابلشاه، مهراب شاه یکی از کابلشاهان وقبایل کوشانی بحث نموده است.

۲۶۰ دوبواز، نیلسون

تاریخ سیاسی پارث (اشکانیان) ترجمهٔ علی اصغر حکمت.
تهران: ابن‌سینا، ۱۳۴۲ . ۲۹۱ ص. مصور
لک ، ك ع

نویسنده درفصل سوم این کتاب جائیکه دربارهٔ سرحدات هندوایران بحث‌میکند تذکری ازقبایل یوچی نموده ومینگارد که‌سکون واستقرار قبایل‌یوچی‌درایالت باکتریا وحمله و هجوم ساکاها بهندوستان، بیکی ازرؤسای قبایل کوشانی موقع دادکه‌بردیگرعشایر وطوائف غلبه وتفوق حاصل کند وسلطنتی‌بنیادنهدکه‌بنام قبیلهٔ اوکوشان موسوم ومعروف شود. کجولاکدفیزس بنیان گذارکوشانی ها بسرعت بر اراضی ونواحی ملك پاکورس (فیروز) غلبه یافت وایالات کانداهارا (قندهار) وآرشوسیاوکابل‌رابه حیطهٔ تسخیر درآورد. ویماکد فیزس دومین پادشاه این سلاله‌وکنیشکا سرسلهٔ کوشانی های بزرگ میباشند .

۲۶۱ دوست، دوست محمد

دافغانستان ژبی‌اوتوکمونه. کابل: پښتو تولنه ، ۱۳۵۴ . دولسم، ۴۸۲ص
لك پ ، ك ع

لیکونکی پدی کتاب کی دپښتوملی‌ژبی، پهساکی، تخاری یفتلی، باختری، اوسنائی اونورو ژبو په‌باب خبری کوی

اودالاندی مطالب بیانوی: دخروشتی الفباء رواج دکنیشکا اوهمه داخلاقو پهذریعه پهتدریج سرهلهمنځهلاړه اوځای یی یونانی الفباونیوه بیادکوشانیانواوګریکوباختر په دوره کښی زیات انکشاف ورکړشوی دی. دګوشانی اویفتلی شاهانو په سکواوتاپو باندی دتخاری ژبی تائیدشوی دی. سیویان خزیان چینی زایردتخاری الفباپتیپ اولیك دواړه پهبامیانو، کاپیسا، شوغان اوچترال کی مروج بولی اوپه کوشانی دوره پوری ئی مربوط کښی. دساك، تخاری توکم څخه خوشاهی کورنی منځ تهراغلی چه یوه دیرهمشهوره ئی دکوشانیانو کورنی ده. دکوشانیانوپه دوره کښی دبومی ژبودلیك لهپاره یونانی الفباء ومنلهشوه. چهپه یونانی الفبا دکوشانی اویفتلی شاهانودزمانی دیری سکی، توتی اونور لیکلی آثارموندل شوی چه اوس هغی ته اصطلاحاً دتخاری لیک، ویل کیزی.

۲۶۴ دولافوز، ث. ف.

تاریخ هند. ترجمهٔ محمدتقی فخرداعی گیلانی. تهران: کمیسیون معارف، ۱۳۱۶. ز، ۳۵۷ ص مصور

ك پ

درین کتاب راجع بهطوائف سیتی یاساکا، یوچی ها، کوشانیها وامپراطوربزرگ این خاندان کنشکا ومدارس بودائی (ماهایانا، هینایانا) درزمانوی بحث رفته است.

۲۶۳ دیاکونوف ، م.

تاریخ ایران باستان. ترجمهٔ روحی ارباب. تهران: بنگاه ترجمه ونشر کتاب، ۱۳۴۶. ۵۱۷ص. مصور

ك ح

نویسنده در قسمت های مختلف کتاب دربارهٔ کوشانیان وعصر فرمانروایی آنها وروابط ایشان با همسایگان صحبت نموده می نویسد که کوشانیها یك امپراطوری عظیم ومقتدری ازملل کوچ نشین آسیای میانه ونواحی کشاورزی وحوزهٔ جیحون وشهرهای که بوسیله یونانیان در دشتهای کابل وپنجاب احداث شده بود، تأسیس نمودند. اولین پادشاه کوشانیها، کجولا کدفیزس بود که بدنبال او پادشاهانی مانندویما، کنیشکا، هوویشکاو واسودیو اروی کار آمدند که مشهورترین همه کنیشکاست. رواج مذهب بودا در آسیای میانه بانام کنیشکا ارتباط مستقیم دارد. حکومت کوشانیان دوبرابر پارتها وبعداً ساسانیان حریف زورمندی بشمار میاید واین دولت مقتدر تاقرن سوم بعد ازمیلاد وجود داشت.

۲۶۴ رامادین، و . آ

تاریخ افغانستان اززمانهای قدیم تا شروع قرن ۱۶. تألیف و. آ. رامادین و و.م. ماسون. ماسکو: اکادیمی علوم، موسسهٔ شرق

شناسی،۱۹۶۴. جلداول،۴۶۳ص.مصور(متن به روسی)
ك،علمی

درفصل ششم این جلد نویسنده دربارهٔ امپراطوری کوشانی معلومات مفصل ارائه کرده که شامل بحث های چون: تشکیل دولت کوشانی، کنیشکاوجانشینان او، دولت کوشانی وکیداری ها،انکشاف شهرها،انکشاف تجارت،ریفورم تبادلهٔ پولی، ساختمان اجتماعی، کلتور وفرهنگ وغیره میباشد. همچنان مؤلف دربارهٔ حفریات دورهٔ مربوط کوشانی از جمله معبد سرخ کوتل معلومات داده و دربارهٔ تاریخ یفتلی هاودیگر دودمان کوشانی بحث میکند.

۲۶۵ راولند،بنجامن،۱۹۰۴-

هنرقدیم افغانستان.ترجمهٔ احمدعلی کهزاد. کابل: مؤسسهٔ انتشارات فرانکلن،۱۳۴۶.۱۴۴ص.مصور،نقشه
ك‌پ،ك‌ع

نویسنده پیرامون هنر قدیم افغانستان بصورت مختصر بحث نموده وآثاریکه در اثر حفریات ازمندیگك،بگرام هده،بامیان، کابل،فندقستان،باختر وغیره جاهابدست آمده وروشنگر تاریخ باستانی کشور خاصتاً هنرگریك‌وبودیك ودورهٔ کوشانیان است،مفصلا صحبت مینماید.

۲۶۶ رسولی،غلام‌عمر

اقتصادیات بامیان؛تکثر نفوس وانکشاف اقتصادی. کابل:

پوهنتون کابل،۱۳۵۱.۱۰۰ص

ك پ

نویسنده علاوه بر آنکه جهات اقتصادی،اجتماعی وغیرهٔ ولایت بامیان را مورد تحقیق وبررسی قرار داده است، دربارهٔ اهمیت شهر بامیان درتاریخ بحث نموده وراجع به هیکل ۳۵متری و۵۳متری که به‌احتمال قوی درعهد کنیشکا پادشاه بزرگ کوشانی بوجود آمده اند،صحبت میکند.

۲۶۷ رضا، زاده شفق، صادق

فرهنگ شاهنامه. بکوشش وتصحیح مصطفی‌شهابی. تهران: انجمن آثارملی،۱۳۵۰.۲۳۳ص

ك پ ، ك ع

درین مجلد تحت مادهٔ اشبکوس نوشته شده که اشبکوس نام رزمندهٔ تورانی است.واین بیت نیز ثبت شده است: بگرزگران دست برداشبکوس زمین‌آهنین‌شدسپهر آبنوس مگر ازدیگر اشخاص مربوط کوشانی(کشانی) درین اثر ذکری بمیان نیامده ونیز صرف‌اشکبوس بدون نظرداشت کشانی(کوشانی)بودن وی رزمندهٔ تورانی معرفی‌شده است.

۲۶۸ شاه‌حسینی،ناصرالدین‌شاه

«کوشانیان وتاریخ بیهقی» یادنامهٔ ابوالفضل بیهقی. مشهد: دانشکدهٔ ادبیات‌وعلوم انسانی-۱۳۴۹. جهل‌ویك:۸۲۹ ۱۲۸ص

ك ه

نویسنده درین مقاله پیرامون تاریخ بیهقی و کوشانیان صحبت نموده می‌افزاید: درقسمت شمال وجنوب افغانستان مسکوکاتی بدست آمده که بدانها نامهای (بیکی یابکی ملکا) و (تگین‌شاهی) داده اند که معمولا مسکوکات تگین‌شاهی مربوط به قرن هفتم میلادی وپس ازآن تعلق میگیرد. شاهان تگین شاهی امرای محلی قندز بودندوتفوذ آنها درتخارستان محدود بود وبگمان غالب که امرای محلی کوشانوهپتالی بوده اندوبقایای ایشان تافتح تخارستان بدست سپاهیان عرب دراین خطه حکمرانی داشتند که مرکزامارتشان شهر قندزبود. نام تگین‌شاه درکتیبهٔ کوشانی که درجفتو درشمال غرب غزنی بدست آمده وهمچنین دریکی از کتیبه های کوشانی توچی در وزیرستان دیده شده است. کوشانیان وهپتالیان همواره کلمات ترکی رابکار میبرده‌اند. درتاریخ بیهقی نام تگین آباد بیست‌وسه بار تکرار شده است. کابلشاهان از خانـدان کوشانی بـوده وامروزه تردیدی درآن دیده نمیشود. همچنان نویسنده دربارهٔ تکرار وبکار رفتن کلمات بیغو، باك، قلعهٔ نغر، درمیش‌بت، وکلمهٔ رتبیل در تاریخ بیهقی صحبت نموده است.

۲۶۹ شهرانی، عنایت الله

هنر در افغانستان. کابل: وزارت معارف، ریاست تألیف وترجمه،

۲۷۱ صدقی ، محمد عثمان

« فهرست شهرهای افغانستان» د کابل کالنی . کابل: پښتو تولنه ، ۱۳۲۰. ۳۰۰ ص. مصور

ك پ ، ك ع

نویسنده درضمن اینکه دربارهٔ نامهای قدیم شهرهای افغانستان وسوابق تاریخی آن صحبت مینماید در مورد شهر کابل چنین مینگارد: مؤرخین موقعیت کابل قدیم را دریگرام یا کاپیسا تعیین میکنند. هنگامیکه دولت کوشانی ضعیف گردید کابلشاهان کابل را مرکز قرار دادند . خلیفهٔ سوم چندین بار به کابل لشکر کشید اما ناکام شد . دیوارهای کوه شیر دروازه و آسمائی ازطرف کابلشاهان بناء شده و کوشانی ها ی خورد آنرا دراثر فشارهیاطله ساختند . لشکر اسلام درسال ۸۱ هجری باتلفات زیاد کابل رافتح و آخرین زمامدار آنرا بدین اسلام مشرف نمودند .

۲۷۲ صدقی ، محمد عثمان

«پغتالیان» سالنامهٔ کابل. کابل: پښتو تولنه ، ۲۶ ــ ۱۳۲۵. ۴۹۲ د، ص. مصور، جدول

ك پ ، ك ع

درین مقاله برمطالب ذیل بحث صورت گرفته است : منطقهٔ یفتل ، اوضاع سیاسی افغانستان در آواخر قرن چهارم ،

ظهور یفتلیها، نام یفتل ، نژاد یفتل ،تشکیل دولت یفتلی‌ها ها ، یفتلی هایکی ازطوائف پنجگانهٔ یوچی‌است ، دولت ساسانی درزیرحمایهٔ دولت یفتلی، فتح هندوستان ، انحطاط دولت یفتلی آریانا ، دولت یفتلی درهند ، خصوصیات دورهٔ یفتلی ، اوضاع سیاسی واجتماعی یفتلیان ، آثار یفتالیان وروابط دیپلوماسی یفتلیان ، زبان یفتالیان با زبان کوشانیان قرابت داشت چه حروف آن از الفبای یونانی اشتقاق یافته برد ، خط هندی معروف به براهمی را نیز یفتالیان استعمال میکردند

۲۷۳ طبری ، محمد بن جریر

تاریخ طبری یاتاریخ الرسل والملوك . ترجمهٔ ابوالقاسم پاینده . تهران : بنیاد فرهنگ ، ۱۳۵۳ . جلد ۲
ك ب ، ك ع

نویسنده درین کتاب راجع به لشکر کشی اردشیر به سوی سیستان وگرگان وبلخ صحبت نموده می‌افزاید : هنگامیکه اردشیر در شهر گور بعد از پیکار مقر گرفت فرستادگان شاه کرشان وشاه طوران وشاه مکران به اطاعت نزد وی آمدند .

۲۷۴ طبری ، محمد بن جریر

تاریخ طبری یاتاریخ الرسل والملوك ترجمهٔ ابوالقاسم پاینده.

تهران : بنیاد فرهنگ ، ۱۳۵۳ . جلد ۸
ك پ ، ك ع

نویسنده دوین کتاب درصفحهٔ ۳۶۶۴ ـ ۳۶۶۷ پیرامون جنگ عبدالله بارتیبل شاه ، شاه کابلستان و همچنان در مجلدات مختلف این اثرمعلومات دربارهٔ احفاد کوشانیها و حکمروائی شان ارائه گردیده است .

۷۵ ظفر کاکاخیل ، بهادرشاه

پښتانه د تاریخ په رڼا کښې ؛ د ۵۵۰ ق . م . نه ۱۹۶۴ ع .
پېښور : یونیورسټی بک اینجنسی ، ۱۳۸۴ ق .
ل ، ۱۳۹۹ ص
ك پ

لیکونکی دکوشانیانو په برخه کې دالاندې مطالب بیانوي: دکوشانیان دوره ، کوشانیان څوک وو ؟ یوچی‌ها یا یوهیچی‌ها، کنشکا، دکنشکا دامپراطوری دوره، دکنشکا په دوره کې دکوشانیانو دین اوآئین ، دګندهارا آرټ ، دکنشکا مسکوکات ، هویشکا ، واسودیوا ، دکوشانیانو د دورې اهمیت ، دکوشانیانو او رومن سلطنت تجارتی اوسیاسی تعلقات ، دګندهارا ژبه اورسم‌الخط د کوشانیانو په زمانه کې ، په ګندهارا کې آرامی رسم الخط، خروشتی رسم‌الخط ، یونانی رسم‌الخط، برهمی یا کوشانی رسم‌الخط،

ادبیات اوآرت دکوشانیانو په دوره کې،موسیقی دکنشکا په زمانه کی ، کوشانی زمانه اوپښتانه ، ساسانـی دوره ، کیداریان یاکوچنی کوشانیان ، یفتلیان او کـابلشاهـان (رتبیل شاهان)

۲۷۶ عزیزی، نظرمحمد

تاریخ امپراطوری کوشانیان ؛ مشتمل بر اوضاع اقتصادی، سیاسی وفرهنگی . کابل: بیهقی، ۱۳۵۵ . ج ۱ ، ۱۲۸ ص - مصور ، نقشه ها

ك پ ، ك ع

این اثر شامل هشت فصل ، مقدمه ها ، فهرست منابع و اسم ها بوده ودربارهٔ یوچی ها ، کجولاکد فیـزس ، ویماکدفیزس وروابط وی بادولت روم ، کنشکای کبیر ، ترمینوس کنشکا، کنشکا وادیان‌هندی ، کنیشکا وشیوائیزم، واسیشکا، واسودیوا ، جدول‌مسکوکات کجولاکدفیزس، ویماکدفیزس ، سوترمیگاس ، کنشکا ، واسودیوای اول ودوم ، مسکوکاتیکه از نواحی مختلف افغانستان و داخل افغانستان بدست آمده ، کشاتراپاس‌و مهاکشاترا پاس ، دندانایاکا ومهادندا نا یاکا ، خوانین ، اربـاب و قضات دورهٔ کوشانی، علل‌سقوط امپراطوری کوشانی، هنر دورهٔ امپراطوری کـوشانیان ، ومحـلات عمدهٔ گندهـارا ،

هندگریکو بودیك ، آرت ماتهورا ، بوداوبودا ستوادر آرت کوشانی ، کوشانیان ومیراث یونانی ، آرت کوشانی درباختر ، آثار کوشانی سرخ کوتل ، مراکزهندی دورهٔ کوشانی ، وضع سرخ کوتل ، تکسیلایا تکشاشیلا، گاپیسا، محلات کوشانی که در ممالك همجوارتثبیت وتأیید شده است ، محلات کوشانیکه درصفات شمال آکسوس تثبیت وتأئید شده است .

۲۷۷ غبار ، غلام محمد

افغانستان بیك نظر . کابل : پښتو تولنه ، ۱۳۲۶ . ۱۰۴ ص

ك پ ، ك ع

درین کتاب پیرامون یوچیها ومهاجرت آنان بهافغانستان، تشکیل دولت کوشانی ، کجولا کدفیزس ، ویما کدفیزس (کدفیزس دوم) ، کنیشکا ، واسیشکا ، کنشکای دوم ، هویشکا ، واسودیوا (واسوشکا) مدنیت کوشانی، تجارت در دورهٔ امپراطوری کوشانی ها ، زبان ورسم الخط دورهٔ کوشانی ها ، دین درزمان کوشانی ها ، ترویج مذهب بودائی درچین ، صنعت هیکل تراشی درین دوره، کوشانی های کوچك (کیداری ها) یفتلی ها ، کابل شاهان و لشکر کشی های اسلام ومقابلهٔ رتبیل شاهان بحث رفته است.

افغانستان در مسیر تاریخ . کابـل : مؤسسهٔ چـاپ کتب ، ۱۳۴۶ . ب ، ۸۵۲ ص
ك پ ، ك ع

نویسنده مینگارد : کوشانیها (یوچی ها) که ازهزاران خانواده متشکل بودند در قرن اول قبل از میلاد جیحون را درشمال افغانستان عبور وواردباختروافغانستان شدند. این مردم درتمام نقاط افغانستان‌بسیج گردیده ودرزندگی مادی ومعنوی مردمان ماشریك شدند . هـر قبیله از خود رئیسی‌داشت. بالاخره اولین پادشاه مقتدر کـوشانـی کجولا کد فیزس درسال چهل مسیحی دولت کابلستان را تشکیل نمود. ویما کدفیزس دوم‌بعداز پدرخود هندوستان شمالی‌راتسخیر ودولت کوشانی‌رابسط وانکشاف بخشید. مقدرترین شاهان کوشانی افغانستان کنشکا است که بین ۱۲۰ و ۱۶۰ میلادی سلطنت کرده‌است . نویسنده همچنان پیرامون سلطنت واسودیوا پادشاه متأخر کوشانی،اوضاع اجتماعی افغانستان در دورهٔ کوشانی های بـزرگ ، در قرن اول تاسوم میلادی ، زبان کوشانیها، علمای مذهبی، دانشمندان‌وهنرمندان ،معماری، هیکل‌تراشی، مسکوکات دورهٔ کوشانی ها ، تجارت افغانستان‌درزمان کوشانی‌ها ، موسیقی ورقص، انقراض‌دولت کوشانی هـای بزرگ ،

ظهور یفتلی ها ، کوشانیهای کوچك یـا کـیداری ها و حکمرانان بزرگی چون کـابلشاهان ، رتبیل شاهـان و تگینشاهان تخارستان وغیره بحث نمود است .

۲۷۹ غبار ، غلام محمد

په افغانستان کښی داسلام خپریدل او دعربو نفوذ . ترجمهٔ گل پاچاه الفت . کابل : دتاریخ تولنه ، ۱۳۳۸ . ۹۰ ص
ك پ ، ك ع

لیکونکی په دی کتاب کی دافغانستان اوضاع د اسلام د ظهور په وخت کی دمذهبی اوسیاسی حالاتو پـه لحاظ څیړی او وائی ، کله چه عربو لشکر په افغانستان یـرغل وکړ په دغه وخت کی په افغانستان کې محلی حکومتونه دکابلشاهان په لاس کی و ، چه دآریانا دیفتلی اوکوشانی پخوانیو امپراطوریو یادگار و . دکابل شاهانو سلسله چه په رتبیل ملقب ده دکیداریانو اخلاف دی او دلـویـو کوشانیانو اویفتلیانوبقایابلل کیږی. په هرحال دکابلشاهانو دوارو سلسلو شپږم قرنه تریولسم مسیحی قرن پـوری د هندوکش په جنوب کښی حکمرانی کوله اومرکزیت ئی په کابل وه چه بودائي او برهمنی دین ئی دولود اوځـو قرنه دتورکانو، ساسانیانو ، هندیانو او عربو پـه مقابل کی له خپل حکومت نه مدافعه کوله .ترڅو چه د افغانستان

صفاری‌دولت‌را پیدا شواودکابلشاهانو قلمرو محدودشو،
او وروسته بیاغزنوی دولت له کابل نه دشرق په لوری
لغمان اوپښور ته وشرل او بیابیخی‌ورك شوه .

۲۸۰ غبار، غلام محمد

تاریخ افغانستان. نوشتهٔ غلام محمد غبار (ودیگران) کابل:
انجمن تاریخ ، ۱۳۳۶ . جلد ۳ ، ۶۶۹ ص . مصور
ك ،پ ك ع

نویسنده درین کتاب‌راجع به اوضاع اجتماعی،دینی،ادبی
سیاسی، واقتصادی افغانستان مقارن ظهور اسلام ومقابلهٔ
حکمرانان محلی افغانستان خاصتاً کابلشاهان یارتبیل‌شاهان
درمقابل لشکر اسلام بحث نموده است .

۲۸۱ غبار ، غلام محمد

تاریخ افغانستان . نوشتهٔ غلام محمد غبار وعلی احمد
نعیمی . کابل : انجمن تاریخ ، ۱۳۲۶ . ۸ ، ۱۵۰ ص
ك پ ، ك ع

نویسند راجع به‌لشکر کشی‌های اسلام به‌افغانستان ومقابلهٔ
کابلشاهان یارتبیل‌شاهان صحبت نموده می‌افزاید: سلسلهٔ
کابلشاهان ملقب به رتبیل ، اخلاف کیداریها یا کوشانیان
خوردهستند که‌بعدازانقراض امپراطوری‌یفتلی درصفحات

شمال وجنوب هندوکش وبعدها صرف درجنوب هندوکش قرنها حکمرانی داشتند واین سلسله بدو دسته تقسیم میشوند: ۱ـ رتبیل ها یا کابلشاهان (که بعدها تگین وتجن اختیار کردند ومؤسس آنان برهاتگین وآخرین حکمران شان که تورمان است، ۲ـ برهمن ها (که دراوایل سمت وزارت کابشاهان را بعهده داشتند وبعدها قدرت را بدست آوردند .)

۲۸۲ غبار، غلام محمد

«تاریخچهٔ شهر کابل» سالنامهٔ کابل، کابل: انجمن ادبی، ۱۳۱۱ . ۴۱۴ ص . مصور، جدول

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله پیرامون شهر کابل وشهرت وعظمت آن درطول تاریخ مخصوصاً عهد یونان و باختری ، کوشانیان ویفاتلسه بحث میکند .

۲۸۳ غبار، غلام محمد

«نفوذ عرب درافغانستان» سالنامهٔ کابل، کابل: پښتو تولنه، ۱۳۲۳ . ۴۱۷ ، ۸ ص . مصور، نقشه ، جدول

ك پ ، ك ع

درین مقاله پیرامون پیشرفت عرب درفارس بصورت مقدمه ووضع افغانستان درهنگام هجوم اول اعراب به سال ۲۲

هجری به افغانستان، هجوم دوم آنان به سال ۲۳ هجری، حملهٔ سوم آنان به سال ۳۱ ـ ۳۲ هجری وامراء کوشانی در مقابل حملهٔ اعراب صحبت گردیده است .

۲۸۴ غرغنبت ، محمد ناصر

رهنمای کابل. کابل: کابل بناروالی، ۱۳۴۵ . ه ، ۳۶۸ص مصور ، نقشه

ك پ ، ك ع

درین کتاب چنین معلومات ارائه گردیده که کوشانیها سلطنت مقتدری رادر کابلستان بناء نهادند که مرکز آن شهر کاپیسا بود. آنها بغرض دفاع ازشهر کابل بالای کوههای اطراف کابل ، دیوارهای اعمار کردند تادر استحکام آن بافزایند. لذا دیوار های کوه‌های کابل وبالاحصار کابل هردویکجا توسط کابشاهان (رتبیل شاهان) تعمیر گردیده است .

۲۸۵ غفوراوف ، باباجان

تاجکان (دلرغونی ، پخوانی اومنځنیو پیریو تاریخ) مسکو: دعلوموا کادیمی دختیځ پیژندنی انستیتوت، ۱۹۷۲ . ۶۷۵ ص (متن به روسی)

ك رښتین

لیکونکی پدي کتاب کې دامطالب ترخیرنی لاندي نیولی دي: دکوشانیانو دلومړنی دورې امپراطوری، دمسکوکاتو نمونی او زمانه ، دکوشانیانو دکرونولوجی مسئله ، دکوشانیانو

مستعمري ، دکنیشکا دامپراطوری ظهور ، دکوشانیانـو عسکری اوجنگی جامی اوفورم ، دباختر په شمالی برخو کی دکوشانیانو دمیشته کیدو بارونه، دکوشانیانو په وخت کی دمنځی آسیا اقتصادي، زراعتی، کلتوري، لاسی صنایع، مذهبی عقاید ، قلمی آثـار ،مذهبی عقاید، ساختمانـی اوصنعتی چاري، خارجی اوداخلی سوداکري اونور .

۲۸۶ فرای ، ریچارد ن .

میراث باستانی ایران. ترجمهٔ مسعود رجب نیا. تهران: بنگاه ترجمه ونشر کتاب ، ۱۳۴۴. ۵۱۰ ص. مصور

ك پ ، ك ع

درفصل چهارم این اثردربارهٔ اسکندرومیراث او ، تمرکز سلوکیان ، میراث هلنی ، دولت یونانی باختر ، قندهارو نفوذ عرب ودرفصل پنجم دربارهٔ اشکانیان ، پارت وروم، پایهٔ دین زردشت وکوشانیان ومشرق بحث رفته ومؤلف مینویسدکه نیروی کوشان به سوی شمال جیحون گسترده شد وکجولا کد فیزس ، ویما کدفیزس درپایان قرن اول میلادی می زیسته اند وه ر زمان کنیشکا وهـویشکا دولت کوشان به اوج قدرت رسید . از کنیشکا در نوشته هـای بودائیان همچون پشتیبان بزرگ آئین بودائی وانتشار دهندهٔ آن یاد شده است. وکوشانیان پهناورترین قلمرو را به هنگام ناتوانی همسایگانش درزیر فرمان داشتند .

۲۸۷ فردوسی ، ابوالقاسم

خلاصهٔ شاهنامهٔ فردوسی. بانتخاب میرزا محمد علی‌فروغی.
تهران: ابن سینا ، ۱۳۱۳ . ۸۴۴ ص
ك پ ، ك ع

درجزوهٔ هفتم خلاصهٔ شاهنامهٔ فردوسی ، درقسمت دوم تحت عنوان خون سیاوش درقسمت هنگامهٔ کوه هماون تذکراتی ازکاموس کشانی (کوشانی) دارد چنانچه :

کوشانی چو کاموس شمشیر زن
که چشمش‌ندیدست هرگزشکن

و همچنان درقسمت داستان اشکبوس کوشانی فردوسی میگوید :

بگرزگران دست برد اشکبوس
زمین آهنین شد سپهر آبنوس
برآهیخت رهام گرزگران
همی شد زپیکار دشت سران
چو رهام گشت ازکشانی ستوه
به پیچیدازاوروی‌وشدسوی کوه

۲۸۸ فردوسی ، ابوالقاسم

شاهنامهٔ حکیم‌ابوالقاسم‌فردوسی؛ متن کامل‌چهارکتاب‌اصلی وسه داستان الحاقی . بانضمام فهرست کامل مندرجات ،

مقدمهٔ بایسنغری. . . بافرهنگ لغت شاهنامهٔ . . . . تهران:
امیرکبیر، ۱۳۴۳ . ۶۱۵ ص. مصور
ك پ

فردوسی دربارهٔ اشکبوس کوشانی و کاموس کوشانی مطالبی در شاهنامه دارد که در شروع داستان کاموس کشانی (کوشانی) چنین می‌گوید:

کنون رزم کاموس پیش آورم
زد فتر به گفتار خویش آورم

واین داستان درجلددوم مجلد حاضردنبال میشود واوصاف این پهلوان وشاه کوشان را بیان میکند که:

کشانی چو کاموس شمشیر زن
که چشمش ندیدست هرگز شکن

وهمچنان دربارهٔ اشکبوس کشانی (کوشانی) فردوسی اشعارزیررا سرائیده است:

دلیری که بد نام او اشکبوس
همی برخروشید برسان کوس
یکی تیر دردست رنگ آبنوس
خرامید وآمد براشکبوس
کشانی بخندیدوخیره بماند
عنان راگران کرد واورا بخواند

علاوه به کاموس واشکبوس کوشانی، فردوسی درشاهنامه از اشخاص دیگری که با کوشانیان بودند نیز تذکراتی دارد چنانچه ازغرچه ، شنگل، فرطوس،شکنی ودیگران

۲۸۹ فضل احمد (مدون)

رهنمای افغانستان. کابل: پښتو تولنه ، ۱۳۲۸ ، ۳۸۲،۴ص
مصور ، نقشه ، جدول
لك پ ، لك ع

نویسنده درین کتاب تحت عنوان تاریخ افغانستان ؛ تحقیقات عتیقه شناسی در افغانستان ، راجع به حفریاتی که طی مراحل مختلف در نقاط مختلف افغانستان چون بامیان ، هده ، سرخ کوتل وغیره صورت گرفته وآثار و بقایای دوره های مختلف که نماینگر تاریخ افغانستان است بحث نموده می افزاید: هده ازنقطهٔ نظرغنی بودن وتنوع هیکل ومجسمه‌ها در تمام گندهارا وپنجاب وشمال غرب هند از بهترین کانون صنعت گریك وبود یك بوده است . اهمیت بامیان نه تنها از نظریت های بزرگ است بلکه آنچه که بیشتر اهمیت آن را دوچندان میسازد موجودیت تصاویر رنگهٔ دیواری و ارتقای سبك تزئینات از رنگ آمیزی است که از مهمترین وقدیمترین تصویر رنگه بودائی دنیا است. همچنان نویسنده راجع به دورهٔ یونا نو

با ختری ، پارت ها ، اسکائی ها ، پهلواها ، کوشانیهای بزرگ ، کنشکا ، کنشکای دوم ، واسیشکا ، هوویشکا ، واسودیوا ، کیداری ها یا کوشانی های خورد ، یفتلی ها ورتبیل شاهان وغیره به تفصیل صحبت نموده است .

۲۹۰ فوشه، آلفرد

(آثار بودائی در افغانستان، تمدن ایرانی . ترجمهٔ عیسی بهنام. طهران: ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۶ . ۵۲۶ ص. جدول، نقشه ك پ ، ك ع ، ك ح

نویسنده درین قسمت راجع به آثار باستانی بودائی که در اثر چندین دوره حفریات از نقاط مختلف چون هده، بگرام، کاپیسا وغیره در افغانستان بدست آمده صحبت مینماید. مذهب بوداء در افغانستان درطی سه مرحله وارد افغانستان شد واین مراحل طی چندین نسل انجام یافته . بنآبه قول هیوان تسنگ درباغ آثار دیده شده که متعلق بدورهٔ اخیر کوشان است . وابنیهٔ کاپیسا همگی به کنشکا نسبت داده میشود . انواع جدید استوپه ها از ابتکارات دورهٔ کنشکا است وامپراطوری بزرگ کوشان بزرگترین بتخانهٔ هندی را درپوروشاپورا بناء نموده بود .

۲۹۱ فوشه، آلفرد

«دین بودائی در افغانستان» تمدن ایرانی. ترجمهٔ عیسی بهنام.

طهران: ترجمه ونشر کتاب، ۱۳۴۶ . ۵۲۶ ص. جدول،نقشه
ك پ، ك ع، ك ح

نویسنده درین قسمت راجع‌به دین بودائی وپیشرفت آن درافغانستان در ادوار مختلف مخصوصاً دورهٔ کوشانیان ودورهٔ امپراطوری کنشکای کوشانی بحث میکند . چهار قـرن بعد ازآشوکا وسه قرن بعد ازمیناندر، کنشکا امپراطوری وسیع هند وایرانی کوشان را بارث برد ودر مذهب بودا وترویج آن کمك شایانی نمود .

۲۹۲ فوشه، آلفرد

«کـوشانیان درایران شرقی» تمدن ایرانی . ترجمهٔ عیسی بهنام . طهران : ترجمه و نشر کتاب ، ۱۳۴۶ . ۵۲۶ ص جدول، نقشه
ك پ، ك ع، ك ح

نویسنده مینگارد که درابتدای قرن دوم بعدازمیلاد اقوام (هیونگ‌نو) یعنی هونها براقوام یـوچی کـه درحـدود (ایالت کانسو) مسکن دارند حمله میکنند ومواضع ومراتع آنها رامیگیرند وآنها ناچار میشوند مرتع همسایه هـای خودرا تصاحب کنند . یوچیها درنتیجهٔ فشار وارد صحنه گردیده وسکاها رابحرکت درآوردند، وسکاهابایهلوا ها طوری مخلوط شدند که متون هندی، آنهـا را همـواره

پهلوی هم ذکر میکنند. رؤسای یوچی کی منطقهٔ بلـخ و سغدرا بتصرف درآوردند وبعد از کمی تأمل ناحیهٔ متصرفی خودرا میان خود به پنج قسمت تقسیم نمودند . ولی کمی بعدتر یکی ازین پنج طا ئفه که طایفه کوشان نام داشت بر چهار طایفهٔ دیگر مسلط شد و امپراطوری سکاها و پهلوا ها را منقرض نمودند . سلاطین کوشان هم بوطن اصلی خود درآسیای علیا علاقه مند بودند وهم بتصرفات جدیدشان. کوشان کنشکا طرفدار وپیرو مذهب بودا بود که در عصر وی این مذهب بترقیات زیاد نایل گشت ودر اقصی نقاط بسط پیدا کرد .

۲۹۳ قاموس جغرافیایی افغانستان . به اهتمام محمد حکیم ناهض . کابل: انجمن آریانادایرة المعارف، ۱۳۳۸. جلدسوم، ۴۹۴ص لك پ

درین مجلد جای که دربارهٔ کابل معلومات ارائه میگردد راجع به عصر کوشانیها درسیر تاریخی افغانستان نوشته شده که کوشانیها درسنه ۹۰ قبل المیلاد ظهور کرده باکتریا را استیلا کردند ونخستین شاه بنام کدفیزس درحدود ۴۰ یا ۵۰ میلادی به سلطنت رسید وباکتریا، کابل وپنجاب را در تصرف گرفت . بعدازوی کند وفارس رویکار شدوسپس پسرش کدفیزس دوم ازسال ۸۵ الی ۱۱۰ میلادی حکمروا

گردید. متعاقباً کنشکای اول درقندهار حکومت نمود بعداً کنشکای دوم، هویشکا وواسودیوا به سراقتدار رسیدند. همچنان معلوماتی دربارهٔ سلالهٔ کوشانیهای خورد، هفتلیان کابلشاهان وغیره درین کتاب آمده است.

۲۹۴ گریستن سن، آرتور

ایران درزمان ساسانیان. ترجمهٔ رشیدیاسمی. تهران: رنگین، ۱۳۱۷. ۴۹۴ ص. مصور
ك پ، ك ع

نویسنده درین اثر نکات وتذکراتی دربارهٔ کوشانی‌هاو پادشاهان آن دودمان داشته ومینویسدکه قندهار وپنجاب بدست یوچی‌هاکه ازنژادساکا بودند ومعروف به کوشانیان میباشند افتاد. کجولاکدفیزس وویماکدفیزس جانشین او تمام قلمرو یوچیان، وتخاریان‌راباقسمت اعظم‌مستملکات ساکا هابتصرف درآوردند، وبعد ازسال ۱۲۵ میلادی این کشور بپادشاهی تعلق گرفت کانیشکانام، کـه درادبیات بودائی شهرت بکمال دارد واز مبلغین بزرگ ومعتقدین مؤمن دیانت بودا بشمار میرود.

۲۹۵ کهزاد، احمدعلی

دافغانستان پخوانی تاریخ. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۳۹. دوهم جلد، ه، ۲۱۱ ص
ك پ، ك ع

لیکونکی په دی کتاب کی دلوی کوشانیانو، دکد فیزس کورنی، دکنیشکا کورنی اودده دوری جامعه او تهذیب، کیداریان یاکوچنی کوشانیان، دکوشانیانو یفتلی یادرتبیل شاهانو کورنی اوکابلی رایانو یادکابل برهمن شاهانوپه باره کی مطالب پهمفصل دول بیانوی.

۲۹۶ کهزاد، احمد علی

افغانستان درپرتوتاریخ، مشتمل بر۱۱۴ گفتارتاریخی ازسخن پراگنی های رادیو افغانستان. کابل: موسسهٔ چاپ کتب، ۱۳۴۶. ۲۴۸ ص

ك پ ، ك ع

این کتاب کهمجموعهٔ ازمقالات است دربساجهات تاریخی، کلتوری وادبی افغانستان روشنی انداخته ودربارهٔ کوشانیها، آثار هنری وتاریخی آنها درمقالات چون: کوشانی ها درتاریخ افغانستان، کجولاکدفیزس دومین پادشاه کوشانی افغانستان، کنشکا پادشاه وامپراطور تاریخی، سرخ کوتل بغلان اولین کانون ادارهٔ فرهنگ کوشانی درافغانستان شمالی، اهمیت بغلان ازنظر باستان شناسی، سرخ کوتل مقام باختر رادرعالم هنرتثبیت کرد، معبد کنشکا، هیکل کنشکا، استوپهٔ که بانی آن کنشکا است، مدرسهٔ هنری یونانوباختری، سبك یونانی وکوشانی، افغانستانومدرسه

هیکل تراشی گریکو بود یك، تبلیغ آئین بودائی ازطرف روحانیون افغانستان درچین، آخرین روزهـای کابیسی، معبد سریکه وبهارا یامعبد شالوکیا یامعبد شترك ، کابـل بودائی، رتبیل شاهان کابلی، سلالهٔ برهمنشاهی یاهندوشاهی کابلی وده ها مقالهٔ دیگر.

۲۹۷ کهزاد، احمدعلی

«افغانستان درجریان تاریخ» سالنامهٔ کابل. کابل: دمطبوعاتو مستقل ریاست، ۱۳۳۸ . ۴۹۹ ص. مصور

ك پ، ك ع

نویسنده دربارهٔ افغانستان اززمانه های دور، ازدورهٔ اولی پالهٔ ای اولی تیك «دورهٔ قدیم حجر» که شکاریان نیمه برهنه درغارهای هندوکش زندگی داشتند، تاامروز (وسط قرن بیست) که تحولات گوناگونی پیش آمده است بحث نموده وراجع بـه دین بودائی در زمان کوشانی ها خصوصـاً امپراطوری کنشکا، یفتلی ها، برهمن شاهان، کابلشا هان ورتبیلان ودوره های هندی وفرهنگ شان معلومات ارائه میدارد.

۲۹۸ کهزاد، احمد علی

«امپراطوری کوشان» سالنامهٔ کابل. کابل: انجمن ادبی، ۱۳۱۷. ۱۶،۵۰. ز ص. مصور

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به تشکیلات سلطنتی، اسامی شاهان وواقعات مربوط به دورهٔ کوشانی‌ها واینکه کوشانی‌ها کی بودند؟ از کجا نشئت کردند؟ وچطور به سلطنت رسیدند؟ وبالاخره دربارهٔ تمدن ، فرهنگ، صنعت، ادب وتاریخ کوشانیان به تفصیل صحبت نموده است .

۲۹۹ کهزاد، احمد علی

امپراطوری کوشانی. کابل: پښتو تولنه، ۱۳۱۷ . ۵۳ ص

ك ع

نویسنده راجع به کوشانیان بزرگ و کوچك، باختری‌ها ، کابلشاهان و کنشکا وتجارت امپراطوری کوشانی بحث می کند .

۳۰۰ کهزاد ، احمدعلی

بالاحصار کابل و پیش آمد های تاریخی. کابل : انجمن تاریخ ، ۱۳۳۶. ۳۱۶ص. مصور

ك پ ، ك ع

نویسنده دوین کتاب راجع به بالاحصار کابل درعصر کابلشاهان یا رتبیل شاهان صحبت نموده وعلاوتاً می افزاید که درعصر کوشانی ها یعنی بعد از قرن دوم مسیحی شهر کابل به عوج خود رسیده و در هرگوشه و کنار دریای

کوه ها و تپه های اطراف کابل معاید بودائی بسیج گردیده است . هنگام حملهٔ اعراب به افغانستان در کابل کابلشاهان (رتبیل شاهان) حکمروائی داشتند .

۳۰۱ کهزاد ، احمد علی

« تاریخ ادبیات افغانستان ؛ از قدیم ترین زمانه ها تا ظهور دین مقدس اسلام » تاریخ ادبیات افغانستان . کابل : وزارت معارف ؛ ریاست دارالتألیف، ب . ت . ح ، ۴۰۸ ص
ك پ ، ك ع

نویسنده درین قسمت راجع به ادبیات کوشانو بودائی ، تعریف محیط ادبی معاصر کوشانی‌ها ، سانسکرت وادب بودائی، کنشکا ، ادبا وعلما ، کتابخانه های معابد اسکائی، تخاری سغدی و پهلوی ساسانی بحث نموده است. وهمچنان درمورد رسم الخط آرامی ، خروشتی وسیر وتحول آن در دوره های مختلف مخصوصاً کوشانیان ، کتیبهٔ هده ، کتیبهٔ خواب و کتیبهٔ بگرام صحبت رفته است .

۳۰۲ کهزاد ، احمد علی

تاریخ افغانستان از آغاز سلطنت مستقل یونانو باختری تاظهور اسلام . کابل: انجمن تاریخ ، ۱۳۲۵ . ج۲ ، ۵۹۹ص. مصور
ك پ ، ك ع

این‌مجلد که به تعقیب جلداول، حوادث تاریخی وسلاله های‌زمامداران‌افغانستان را ازآغاز سلطنت یونانوباختری (۲۵۰ ق.م.) تاپایان حکمفرمایی‌رایان کابلی‌وآمدن‌اسلام را مورد بحث قرارمیدهد، درفصل‌هشتم دربارهٔ عمومیات، عرف وزبان کوشانی ها معلومات داده و در عصراول از خاندان کد فیزس و واقعیات تاریخی ، اجتماعی ومیاسی آنها صحبت بمیان می آورد . بعداً دربارهٔ خاندان کنشکا ومساحت امپرا طوری کنشکا و دیگـر کارنامه های وی باشرحی‌مبسوطی تاریخی معلومات عرضه میدارد . مؤلف درفصل نهم دربارهٔ صنعت گریکوبودیك ، مظاهـرآن ، ترقـی این‌مکتب درعصر کنشکا ، ممیزات مـدرسه های گریکوبود یك درنقاط مختلف افغانستان وغیره جهـات معلومات ارزندهٔ تقدیم خواننده میکند. درفصل دهم این اثر دربارهٔ کیداریها یاکوشانیهای‌خورد ودرفصل یازدهم پیرامون خاندان یفتلی‌ها و اوضاع افغانستان با حـوادث تاریخی شرحی مفصلی ارائه میکند . درفصل سیزد هم و چهاردهم این مجلد دربارهٔ سلالهٔ کوشانو یفتلی ، رتبیل شاهان ورایان کابلی‌تاآمدن‌اسلام معلومات ارزنده ومفید گردآوری گردیده است .

۳۰۳ کهزاد ، احمد علی

تاریخ افغانستان . نوشتهٔ احمدعلـی کهزاد ومحمدعثمان

صدقی . کابل ب ن ، ب ت . جلداول

ك پ ، ك ع

درین اثر جائیکه ازمقایسه بین بعضی نام های ارباب انواع ویدی واوستائی بحث صورت میگیرد نویسنده مینگارد که اسم دیگری که درعقاید عصرویدی واوستایی کشور ما قابل مقایسه است (میتهرا ومیترا) است که درعصر کوشانی کمی تغییرشکل کرده وشکل(میرو) را بخودگرفته است . چنا نچه روی مسکوکات کنشکا وهوویشکا باکمی نرمی وسختی حروف علت وتشدید حروف صدادار بصورت های مختلف آمده که بالاخره درادبیات دری بشکل (مهر) باقی مانده است .

۳۰۴ کهزاد ، احمد علی

«رتبیل شاهان» سالنامهٔ کابل، کابل : پښتو ټولنه، ۱۳۲۱ .

۳۲۸، ب ص . مصور، جدول

ك پ ، ك ع

نویسنده پیرامون بوجود آمدن سلسلهٔ رتبیل شاهان، طرز حکومت وادارهٔ آنهاوانقراض این سلسله وروی کارآمدن برهمن شاهان وفرق آنان بارتبیل شاهان بحث می کند.

۳۰۵ کهزاد، احمدعلی

رتبیل شاهان. کابل: مدیریت عمومی تاریخ، ۱۳۲۱ . ۱۸ص

ك ع

دوین اثر پیرامون نام (رتبیل)رتبیل‌شاهان، قلمرووسلطنت آنان درسلسلهٔ تاریخ افغانستان وقشون اعراب درآن‌زمان بافغانستان صحبت می کند.

۳۰۶ کهزاد ، احمدعلی

رهنمای بامیان. کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۳۴. ۵۰ ص. مصور
ك ب ، ك ع

نویسنده دراین اثر معلومات میدهد که مقارن آغازعهد مسیحی تحول بزرگی ازنظر ادارهٔ مملکت داری درافغانستان پدیدارشد وجای یونانی های باختری را کوشانی‌ها گرفت. کنشکا کوشانشاهٔ بزرگ درآواخر قرن اول ویانیمهٔ قرن دوم در کوشانشهر به سراقتدار آمدودرانبساط دین بودائی در افغانستان همان نقش رابازی کرد که کلوویس پادشاه فرانکها درتوسعهٔ دین مسیحت درغرب اروپا بازی کرده است. کنیشکا آزادی عقاید ومذاهب رااحترام میکرد وبدین ملحوظ دردورهٔ کوشانی‌ها ادیان مختلف اعم از آتش پرستی وبودائی وغیره همه‌آزادبود.

۳۰۷ کهزاد ، احمد علی

سرخ کوتل؛ آتشکدهٔ سرخ کوتل در کوشانشهر وآبدهٔ باستانی دور کوشانی درباختر. نوشتهٔ احمدعلی کهزاد ودانیل شلوم برژه . کابل: انجمن تاریخ، ۱۳۳۳ . ۲۱ص. مصور
ك ب ، ك ع

نویسنده درین اثر مینگارد که: آتشکدهٔ سرخ کوتل از نظر عصر وزمان مربوط به عصر کوشانی های بزرگ است، چه، این موضوع راشواهـد وموجودیت مسکوکـات ومجسمه های کوشانیان به اثبات می‌رساند. زیرا درجریان حفریات هجده سکهٔ مفرغی بدست آمده که اقلاً چارده عدد آن به کوشانیان بزرگ تعلق میگیرد ودر آن میـان هفت سکه از کنشکا ودوسکه از هوویشکا است ودو سکـهٔ دیگر هم یکی به لوترمگاس ودیگری به یکی ازشاهان کوشانو ساسانی ارتباط دارد. دورهٔ کوشانی‌های بزرگ دونیم قرن اول عهد مسیح را در بر میگیرد. درسرخ کوتل تاحال دو آتشکده بدست آمده که یکی بزرگ ودیگری کوچك است که شاید دومی الحاقی اولی باشد. همچنان نویسنده پیرامون دوره های مختلف حفریات درسرخ کوتل وآثار بدست آمده درآنجا که نمایانگر تاریخ افغانستان خاصتاً دورهٔ کوشانیان است به تفصیل صحبت نموده است.

۳۰۸ کهزاد، احمد علی

«کابلشاهان بـرحمنی» سالنامهٔ کابل، سال ۱۳، شمارهٔ ... (...، ۱۳۲۳) ص ۱۰۹—۱۳۷

لك پ

نویسنده درین مقاله دراطراف ارتباط میان رتبیل شاهـان

وبرهمن‌شاهان، ارتباط عرقی وسیاسی‌میان‌این دو، را بان کابلی وسلسلهٔ دودمان برهمن‌شاهی‌وسائرشاهان‌این‌خاندان صحبت نموده است .

۳۰۹ کهزاد ، احمد علی

«کنشکاه» سالنامهٔ کابل ، کابل : پښتو تولنه ، ۲۵-۱۳۲۴ .

۴۱۷ ، ۸ ص مصور ، نقشه ، جدول

ك پ ، ك ع

نویسنده دربارهٔ سکه‌های بزرگ‌مسی که‌حاکی‌ازمسکوکات دورهٔ‌کنشکا، امپراطور بزرگ کوشانی است واینکه کوشانی هاازچه نژادی‌هستند،حدود امپراطوری کوشانی های بزرگ وخورد ، امپرا طوری کنشکا ، شخصیت کنشکا بحیث بزرگترین مبلغ دین بودائی وجنبش های ادبی بحث میکند .

۳۱۰ کهزاد ، احمد علی

کنشکا . کابل: مدیریت عمومی تاریخ ، ۱۳۲۵ . ۲۴ ص

ك ع

نویسنده پیرامون شرح حال کنیشکا ودورهٔ امپراطوری ومعبد بزرگ وی بحث می کند .

۳۱۱ کهزاد، احمدعلی

«کوشانیهای‌خورد» کیداری» سالنامهٔ کابل، کابل: پښتو تولنه،

۲۶-۱۳۲۵ . ۴۹۲ ، د ص. مصور، جدول

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع به کوشانی های خورد که در حقیقت وارث کوشانی های بزرگ میباشندواولین پادشاه آن بنام کیدارا است صحبت مینماید. نویسنده همچنان مطالب ذیل را دنبال مینماید: دورهٔ عظمت کوشانی‌های بزرگ وانحطاط آنان،فتوحات کوشانی های بزرگ در خاك هند، ظهور سلطنت ساسانی ها، چگونگی سقوط کوشانی های بزرگ ، کیداری ها (کوشانی های خورد) کوشانی‌های خورد ومنابع چینی، مسکوکات کوشانی ها وساسانی ها،بعضی اشارات‌مؤرخین به‌اوضاع قرن چهار و کوشانی‌ها، دوان دوان واخراج کوشانی ها ازباختر،مقابلهٔ کیداری ها باساسانی ها درباختر، شاخهٔ غربی کوشانی ومقابله باساسانی‌ها، سلطنت کوشانی های خورد درجنوب هندوکش،مؤسس سلطنت کوشانی های خورد،تصادمات بین کیداری ها وساسانی ها وبالاخره ظهور یفتلیها واختتام دولت کیداری ها.

۳۱۲ کهزاد ، احمد علی

«موزهٔ کابل» سالنامهٔ کابل، کابل: انجمن‌ادبی، ۱۳۱۵ .

۶۰۰ . ۱۰ . ۱۲ ص

مصور ، نقشه ،جدول

ك پ ، ك ع

نویسنده درین مقاله راجع بهموزهٔ کابل وآثار دوره های مختلف تاریخ افغانستان بحث نموده درقسمت آثارعصر قبل الاسلام چنین معلومات ارائه می نماید که: آثاریکه قبل از اسلام درافغانستان ازهده، بگرام ، پایتاوه ودیگر نقاط بدست آمده است اکثراً متوط بدورهٔ کوشانیان و کابلشاهان می باشد. وآثاریکه دراثرحفریان بدست آمده ومبین تاریخ قبل ازاسلام درافغانستان میباشد عبارت اند ازآثارگچی، سنگی، تصاویر، سکه ها، آثارچوبی، آثارگلی، تیکروغیره

۳۱۳ کیرو ، سراولف

پتهان، ترجمهٔ سیدمحبوب علی. بمقدمهٔ ازعبدالقادر. پشاور: پښتو اکدمی ، یونیورستی آف پشاور ، ۱۹۶۷ . ۷۲۷ ص (متن به اردو)

ك پ

نویسنده دربارهٔ کوشانیان وسرحدات مملکت شان بحث نموده ودربارهٔ کجولا کد فیزس، ویما کدفیزس و کنشکامعلومات ارایه میدارد . همچنان دربارهٔ کوشانیان کوچك، یقتلیان و کابلشاهان صحبت نموده معلومات میدهد که درعصراین شاهان دین بودائی بمدارج عالی ترقی خود رسیده واز سکه های آنها مسلمانان بغرض ضرب تقلید نمودند . مترجم درترجمهٔ کوشانی . همه جا کشانی ضبط کرده است.

۳۱۴ گردیزی ، ابوسعید عبدالحی بن الضحاك بن محمود

تاریخ گردیزی یازین الاخبار . با مقدمهٔ میرزا محمد خان قزوینی . ب م ، ب ن ، ۱۳۲۷. ه ، ۱۰۷ص
ك پ ، ك پ

نویسنده درصفحهٔ ششم این کتاب راجع به بقایای کوشانیان (رتبیل شاهان) می نویسد : یعقوب بن لیث پس از فتح بست به سمت بنجوای وتکین آباد رفت وبا رتبیل جدال کرد وباحیله رتبیل را بکشت وپس از شکست ابومنصور اغلح بن محمد بن خاقان امیر گردیز بجانب بلخ وبامیان لشکر کشید ونوشاد بلخ را ویران نموده به طرف کابل بازگشت وبا شاه کابل جدال نموده پیروز گشت .

۳۱۵ گردیزی، ابوسعید عبدالحی بن الضحاك بن محمود

زین الاخبار. به مقابله وتصحیح وتحشیه وتعلیق عبدالحی حبیبی. تهران: بنیاد فرهنگ ، ۱۳۴۷ . ی ، ۳۵۱ ص .
ك پ ، ك ع

نویسنده درین کتاب راجع به لشکر کشی عبدالرحمن در زمان حجاج به کابل وفرستادن عبدالرحمن توسط رتبیل بنزد حجاج ولشکر کشی قتیبه به کابل ویعقوب بن لیث و لشکر کشی وی درمقابل رتبیل صحبت نموده است .

۳۱۶ «گزارش چهل سالهٔ باستان شناسی درافغانستان» سالنامهٔ کابل، کابل: دمطبوعاتومستقل ریاست، ۱۳۳۷ . ۵۰۱ص. مصور
ك پ ، ك ع

درین مقالات ضمن حفریات در قسمت های مختلف افغانستان وروشن ساختن تاریخ باستانی افغانستان راجع به حفریاتی که درهده، بامیان ،بگرام وغیره صورت گرفته وروشنگر تاریخ دورهٔ کوشانیهاست ، بحث شده است .

۳۱۷ گوتشمید ، هرمان الفردفن

تاریخ ایران وممالك هجوار آن از زمان اسکندر تا انقراض اشکانیان. با مقدمهٔ از تولدکه ، ترجمه وحواشی کیکاوس جهانداری. تهران : علمی ، ب ت . ۳۴۶ ص. مصور
ك پ

نویسندجائیکه ازاقتدار کوشانیان بحث میکند می‌نگارد که کنیشکا مؤسس نامدار سلسلهٔ نوروشکا با نشستن خود بـر تخت سلطنت در سال اول عصر چاکانی (۷۹ میلادی) وضع سیاسی مشرق ایران را قوام ودوام بخشید و از ین سلسله مشهور آنها عبارت اندازکانشکا، جوشکا ، هویشکا وغیره . کنیشکا برکابل وسراسرهندوستان فرمان رانـده است وزمستان را در چیناپاتـی ، تابستان رادرکاپی چا (شمال بگرام) بهاروپائیزرا درگندارا می گذرانده است . بفرمان کنیشکا خط یونانی خط رسمی سکه ها شد وارباب الا نواع دوسکه ها ضرب زده شده ونقوش معابد بروی دیگرسکه ها دیده می‌شود. درزمان کنیشکا معبد وبهارا در

پورو شاپورا (پشاورامروز) برپاگردید . کنیشکا شورای مرکب از پانصدتن از بزرگان دین بودا را در کشمیرفرا خواند تامجموعهٔ سخنان بودا راکه تری پیتاکا نامیده می شود گردآورند وتفسیرشایستهٔ برآن بنویسند . همچنان مؤلف دربارهٔ دیگر کارنامه های کوشانیان ، سلطه وقدرت آنها وروابط شان باهمسایگان بحث نموده ومعلومات در باره تقدیم میدارد .

۳۱۸ گودار ، ی

آثار عتیقهٔ بودائی بامیان . تألیف گودارو ژوزف هاکن. ترجمهٔ احمد علی کهزاد . کابل : انجمن ادبی ، ۱۳۱۵ .

ج۲ ، ۸۷ ص . مصور

ك پ ، ك ع

این اثر مشتمل به سه حصه با مقدمهٔ مترجم وضمایم بوده که درقسمت های جداگانه دربارهٔ آثار عتیقهٔ بودائی بامیان وملاحظات تاریخی ومطالعات تصویر شناسی،ذکر آثار عتیقهٔ بامیان از زبان سائراروپائی ها،بت های بزرگ، تصاویر رنگه ، سموج ومعابد بامیان ، اسم بامیان در مضامین چینائی ها وغیره صحبت مفصل شده است . مترجم در مقدمه بصورت اجمال تاریخی می نویسد که سلاطین مقدر کوشانی ها مخصوصاً کنیشکا تمام اقتدار وداراثی

سلطنتی را در راه انبساط وتجلیل معابد مذهبی صرف نمود وبالشکر کشی های اودین بودا تا کنار رود تارم در ترکستان چین شیوع یافت واز طرف دیگر دراثرثروت خزائن سلطنتی باحشمت ترین و مجلل ترین معابدی که روز گار نظیرآنراندیده بود بمیان آمد . شروع عمرانات بودائی بامیان راهیوان تسنگ زوار چینی بیك نفر پادشاه قدیم که نام اورانمی برد واحتمالاً کنشکا باشد نسبت میدهد . ودنیالر می نویسدکه روزگار شکوه وجلال بامیان مقارن به‌اوایل عهدمسیحی‌درزمان اقتداربزرگترین امپراطور کوشانی ، کنشکا شروع شده ودرطی قرون بعد با سلطنت اولادهٔ او بمراتب ترقی وعظمت‌آن افزوده‌شد وشاهکار های جاویدان تا امروز بیادگار مانده است .

۳۱۹ گودار ، ی.

« نظری به بامیان » تمدن ایرانی . ترجمهٔ عیسی بهنام . طهران :ترجمه‌ونشر کتاب ، ۱۳۴۶ . ۵۲۶ ص . جدول،نقشه

ك پ ، ك ع

بامیان در ارتفاع (۲۵۰۰) متری از سطع دریا واقع شده وبرسرراه قدیمی‌هند به چین درافغانستان‌درمحل باشکوهی قرار دارد . معابد ، مغاره ها (سمرج ها) وبت های مختلف آن حکایت از تاریخ قدیم دوره های مختلف

افغانستان می کند که نویسنده طی مقالهٔ فوق بر آن روشنی انداخته است .

۳۲۰ گودار ، ی .

ویك کشف باستان‌شناسی در افغانستان و تمدن ایرانی . ترجمهٔ عیسی بهنام . طهران : ترجمه ونشر کتاب ، ۱۳۴۶ . ۵۲۶ ص جدول ، نقشه

ك پ ، ك ع

نویسنده می نگارد در زمانیکه کوشانیان در شهر کاپیسا حکمرانی داشتند ، کاپیسا شهر آبادی بود، وعلت آبادی آن بیشتر گرویدهٔ تجارتی بود که با امپراطوری روم داشت . همچنان نویسنده در بارهٔ کاپیسا، بگرام و آثاری که در اثر حفریات بدست آمده و گویای تاریخ باستانی افغانستان خاصتاً دورهٔ کوشانی‌ها است بحث نموده است.

۳۲۱ گیرشمن

ایران از آغاز تا اسلام . ترجمهٔ محمد معین . تهران : بنگاه نشر وترجمه ، ۱۳۴۹ . ۵۰۰ ص . مصور

ك پ

مؤلف در بخش پنجم این کتاب موقعیکه در بارهٔ پارتیان معلومات ارایه میدارد مینویسد که : کوشانیها یکی

ازشعب اتحادیهٔ یوئه چی ها ازنیمهٔ اول قرن اول میلادی حکومت مقتدری بمیان آوردند و کجولا کدفیزس پس از فتوحات پیاپی همه ایالات بلخ را درتصرف درآورده و از هندوکش عبور کردو ناحیهٔ کابـل را اشغال نمود و مساحدت حکومت خود را تاساحل چپ سند ادامه‌داد. دنباتر می نگارد که : کجولا کدفیزس بـاالحاق میرودر تصرفات خویش تقریباً سراسر مسیر قابـل کشتیرانـی جیحون را تحت نظارت در آورد وخود را بدروازه‌خزر رسانید . ویما کدفیزس کارهای پدر را دنبال کـرد ودر مغرب، هرات، سیستان ورخج را ، ودر مشرق ، سراسر هند غربی را تصرف نمود ومصب سند وبنا درغربی شبه جزیره را مـخرساخت . کوشانی‌ها از آغاز قرن دوم ، سه قطعهٔ عمدهٔ ازجادهٔ بزرگ‌ابریشم رادرقبضه‌گرفتند: اول جادهٔ بین دو دریا ، دوم جادهٔ که ازراه مروبه سوی شهر صد دروازه وهمدان میرفت وپس از عبور از فرات به بنادر بحرالروم میرسید ، سوم طریق بحری بین هند وبحراحمر. درین کتاب‌علاوتاً دربارهٔ کنیشکا(۱۴۴ـ۱۷۳م.) ودیگر دودمان کوشانی وسرحدات آنها ومناسبات ایـن دولت باهمسایگان وحیات کلتوری وهنـری و اقتصادی شان معلومات داده شده است .

۳۲۲ لطیفی ، عبدالباقی

افغانستان ویك نگاه اجمالی بـه اوضاع وشئون مختلفه و حالات عمومیت مملکت مذکـور . کابـل : دارالفنون ، ۱۳۲۵ . ۱۳۶ ص

ك پ ، ك ع

نویسنده درین کتاب درپهلوی اینکه درمورد جغرافیـه و تاریخ ، تشکیلات سیاسی ،مردم‌افغانستان وغیره معلومات ارائه می دارد ، علاوه می کند : دولت بزرگی که بعد ازسلطنت‌مستقل یونان‌وباختری روی کارآمد کوشانیهاست که بین امپراطوری هان های چین وامپراطوری رومـن مقام ممتازی داشت ودرعمـران وتجارت وصنعت نقش مهمی بازی کرده است . ولی در نیمهٔ قرن سوم مسیح ، کوشانی ها بتدریج روبه‌سقوط نهاد . بعدازآنان ، بقایای کوشانیان یعنی کوشانویفتلی تـاقـرون ۸ و ۹ مسیحی در افغانستان سلطنت کرده اند .

۳۲۳ لطیفی ، عبدالباقی (مدون)

، افغانستان ویك نگاه اجمالی بـه اوضاع وشئون مختلفه و حالات عمومیت‌مملـکت مذکور . سالنامهٔ کابل ، کابل : پښتو تـولنه ، ۲۶ ـ ۱۳۲۵ . ۴۹۲ ، د ص . مصور ، جـدول ك پ ، ك ع

نویسنده راجع به آریانا یا افغانستان قبل ازاسلام ، مردم افغانستان ، جغرفیات در بگرام ، هده ، کـکرك ، کوتـل خیرخانه ، افغانستان مقارن ظهور اسلام ، حملات عرب به افغانستان درزمان کابل شاهان ومقاومت آنان درمقابل اعراب وصنعت هیکل تراشی وهنرمدرسهٔ یونان وباختری وگندهارا ، صنایع معماری ، نقاشی ، کتیـبه نـویسی ، فلزکاری ، حجاری ، کنده کاری ، کاشی سازی وروابط تهذیبی افغانستان وهند در دوره های مختلف مخصوصاً کوشانیان بحث نموده است .

۳۲۴ لوکونین ، ولاد یمرگریگوویچ

تمدن ایران ساسانی ، ایران درسده های سوم تاپنجم میلادی ؛ شرحی دربارهٔ تاریخ تمدن ایران . ترجمهٔ عنایت‌الله رضاء . تهران : بنگاه ترجمه ونشر کتاب ، ۱۳۵۰ . ۳۷۸ ص . مصور

ك ح

اثرحاضر دربارهٔ تاریخ فرهنگ وتمدن ساسانی ها درفاصلهٔ سده های سوم تا پنجم میلادی بوده که روابط ساسانی ها راباهمسایگان آن نیزبیان می نماید . نویسند درجمله ، روابط دولت ساسانی را با دولت مقتدر کوشانی ها که حکمروای کوشانشهر بودند در قسمت های مختلف کتاب یادآورشده است . بصورت عمده معلومات این مجلد برمبنای کتیبه ها و آثار

باستان‌شناسی بنا یافته که در پهلوی تاریخ ،از آثار فرهنگی، دین وغیره خصوصیات اجتماعی آن دوره صحبت می نماید.

۳۲۵ مجمل التواریخ وا لقصص ؛ تألیف سال ۵۲۰هجری به‌تصحیح محمد تقی بهار . تهران : خاور ، ۱۳۱۸ . ۵۶۷ ص .

ك پ ، ك ع

درین کتاب دوبار ذکر زنبیل یا زنبیل آمده‌است چنانچه یک جادر فتح شهر مکران نوشته که پس عبدالله از کرمان وحکم بن عمیر الغلبی را باسپاه بمکران فرستادو ایشان استعانت بملک سند کردند که ملک ایشانرا زنبیل خوانند واو بحرب مسلمانان آمده وعبدالله نیز برفت وبشبیخون ایشانرا بکشت وزنبیل کشته شد و درجای دیگر همین اثر نوشته شده که پس عبدالله بن ابی بکر به سجستان رفت وبا زنبیل حرب کرد وسجستان گشاده شد .

۳۲۶ مستمندی ، شاهی بای

حفریات جدیدهده . به‌اهتمام میر عبدالاحد میرزاد . کابل: مدیریت عمومی باستانشناسی وحفظ آبدات تاریخی ، ۱۳۵۰ .

۹۴ ص . مصور

ك پ ، ك ع

نویسنده درین کتاب پیرامون حفریات جدیدهده وآثاری که بدست آمده وروشنگر تاریخ افغانستان اززمانه‌های دور

خصوصاً کوشانیان وآرت‌وهنروصنعت این دوره می‌باشد بحث نموده می افزاید : درقرن اول‌میلادی اولین‌پادشاه کوشانی کجولاکدفیزس‌وویماکدفیزس‌وسعت‌قلمروخودرا بطرف‌شمال‌وشمال‌شرقی‌باختررسانیدند . کنشکامانندآشوکا گرویدهٔ مذهب بودائی‌شده‌وآبدات بودائی‌زیادی‌درعصر این‌امپراطور ـ آباد شده است . کشورکشائی کوشانی‌ها زیاده تردرآخرقرن‌دوم میلادی صورت‌گرفته است .

۳۲۷ موهن ،من

تاریخ‌هند . مصنفه‌من موهن‌وعبدالحمید .ایدت‌محمد سعید. لاهور: منشی‌گلاب،۱۹۱۶. حصهٔ‌اول۲،۳۳۵ص. مصور،نقشه

ك پ ، ك ع

نویسنده درین‌کتاب راجع به‌کوشانیان و رویکارآمـدن آنان درافغانستان ، کنشکا امپراطور بزرگ این خانـدان در تاریخ‌افغانستان،مذهب بودیزم درزمان کنشکاوفتوحات وی ، آرت وهیکل‌تراشی‌گند هارا وسکه های وی وغیره موضوعات مربوطه صحبت نموده است .

۳۲۸ میرخواند، میرمحمد بن‌سیدبرهان‌الدین خواوند شاه

تاریخ روضة الصفا. تهران: خیام، ۱۳۳۸ .جلد ۳، ۵۴۶ ص

ك پ ، ك ع

نویسنده راجع به‌لشکر کشی‌عبدالله به کابل وشکست وی‌از قوای رتبیل، شاه کابل ولشکر کشی عبدالرحمن بن‌اشعث بن‌قیس به کابل ومقابلهٔ وی با رتبیل شاه وبعداً مصالحهٔ وی بارتبیل شاه صحبت نموده است. همچنان راجع بـه حیلهٔ رتبیل ومصالحهٔ اوباحجاج واسیرگرفتن عبدالرحمن بن‌اشعث وفرستادن وی بنزد حجاج درین میان بحث رفته است .

۳۲۹ نهرو، جواهرلعل

نگاهی‌به تاریخ جهان . ترجمهٔ محمود تفضلی. تهران : امیر کبیر، ۱۳۴۳. ۳جلد، جلداول، ۷۲۶ص. نقشه
ك پ، ك ع

نویسنده دراین کتاب تحت‌عنوان امپـراطوری مـ رزی کـوشان، در اطـراف امپراطوری کـوشانیان خاصتاً امپراطوری کنشکای کبیر، پایتخت امپرا طوری کوشان درتاکشاشیلا، ارتباط بین‌پایتخت کوشان هـاومغولستان، دین بودائی وهنراین دوره بحث می کند .

۳۳۰ وهابزاده، محمد سعید

تاریخ حماسی وکلتوری افغانستان. کابل: مدیریت عمومی نشرات‌مستردرسنیز وزارت‌دفاع، ۱۳۵۰. ج۱، ۱۱۴ص. مصور
ك پ ، ك ع

نویسنده درقسمت های مختلف کتاب دربارهٔ کوشانی‌ها معلومات ارائه نموده ودرمبحث کوشانی می‌نویسد کـه دودمان کـوشانی ها ازحوالـی ۴۰ میـلادی تا اواسط قرن سوم میلادی، مدت ۲قرن در افغانستان حکمروایـی داشتند. کنشکا (۱۲۰ــ ۱۶۰) مؤسس دودمان کوشانی‌های بزرگ که‌درتاریخ بنام شهزادهٔ‌گندهارا نیزشهرت دارد نه تنها آریانا بلـکه تبت، هند، چین وروم‌راکارنامه های وی فراگرفته بود وامپراطوری وی وادی های‌چهارروده خانهٔ بزرگ آکـوس، کنگا، انـدوس وتارم را دربـر میگرفت. تاآنکه یفتلی‌ها وارث امپراطوری کوشانی‌های بزرگ شد ومسئولیت دفاع ازکشوررادرمقابل‌ساسانی‌های فارس وگوپتاهای هند بعهده گـرفتند. درقسمت های مختلف افغانستان، خانواده های چون‌کابلشاهان وغیره تاظهور اسلام سلطنت های مستقل داشتند.

۳۳۱ هواس، هنری

«هیکل سازی‌قدیم‌افغانستان» ترجمهٔ‌عبدالغفور. سالنامهٔ کابل، کابل: انجمن‌ادبی، ۱۳۱۵. ۶۰۰، ۱۰، ۱۲ص. مصور، نقشه، جدول

ك پ ، ك ع

درین‌مقاله‌نویسنده پیرامون‌هنرهیکل سازی ومجسمه‌سازی وکنده کاریهای‌مدرسهٔ‌گندهارا، صنعت‌دورهٔ‌یونان‌وباختری

صنعت مکتب کاپیسا وبامیان صحبت نموده مـی‌افزاید : مسکوکاتی که‌ازمیان استوپهٔ تپهٔ مرنجان بدست آمده‌همه ازعصر کوشانیان خصوصاً بقایای کوشانی‌است. همچنان مسکوکاتی که‌ازهده بدست آمده مربوط به مسکـوکات کنیشکا وهوشیکاوبعضی ازامپراطوران رومی است. اکثر آبدات بودائی که درآنهامدرسهٔ یونان وبودائی وگندهارا رونق وفروغ داشت، دردورهٔ کوشانیان کبیرظهورنموده است. یکی‌ازهیکل‌سازان‌عهد کنشکا اجیسی‌لوس(Agesilas) یاد می‌شد. هیکل سازانی که در خدمت کوشانیان بزرگ بودند شاید همه‌هندی‌باشند ولی ازنمونه های سبک‌یونانی تقلیدنموده ومتأثرازآن بوده‌اند. علاوتاً نویسنده درمورد هردومکتب هیکل‌سازی‌یونان‌وبودائی‌وگندهارا واختلاف وخصوصیات این دوبه درازاصحبت نموده است.

۳۳۲ همایون ، غلام سرور

«چندنکتهٔ تازه‌دربارهٔ تاریخ بیهقی» یادنامهٔ‌ابوالفضل. مشهد: دانشکـدهٔ ادبیات وعـلوم انسانـی، ۱۳۴۹ . چهل ویك ، ۸۲۹ ، ۱۲۸ ص

ه ك

نویسنده درقسمت‌دوم مقاله‌راجع به کلمهٔ که لقب یکی‌از امرای زا بلستان است واصلا بنابر عقیده اش یك کلمهٔ

هندی انت پال (Anta Pala) درمانکر است صحبت نموده علاوه می‌دارد که کلمهٔ رتبیل درآثار هندی وچینی به‌نظرنمی رسد ، وهیچ اجباری نیست که رتبیل وزنبیل‌را یکی‌بدانیم ، بلکه اصل کلمه باید انبیل باشد.

۳۳۳ یعقوب حسن

افغانستان قدیم. کابل: وزارت معارف،۱۲۱۷ .۸ص

ك پ ، ك ع

درفصل دهم این اثر معلومات مختصری دربارهٔ اسکایی ها ویوچی ها آمده ودربارهٔ خاندان کوشانی هابخصوص کنشکا وکارنامه های وی مؤلف می‌نویسد که تخت نشینی او درسنه (۱۲۰) میلادی تخمین میگردد وبزرگترین فتوحات کنشکا درحدوده ۱۳۰تا۱۵۲ میلادی درشمال شرق افغانستان بوقوع پیوست ودر ۱۶۰ میلادی کنشکادرگذشته است.صنعت یونانی بودائی (مکتب گندهارا)درعصر وی خیلی‌هارونق داشت. در وقت کنشکا معابد زیادی بوجود آمد ودین بودائی ترقی زیاد نمود.

۳۳۴ یعقوب حسن

«نگاهی بتاریخ قدیم افغانستان» سالنامهٔ کابل، کابل: انجمن ادبی، ۱۳۱۵ . ۶۰۰ ، ۱۰ ، ۱۲ ص. مصور، نقشه ، جداول

ك پ ، ك ع

نگارنده پیرامون آریهٔ های قدیم ،آریه های دورهٔ سنگ تاریخ اجمالی شرق قدیم ، آریایی های رگ ویدی، دوران داریوش اول، سکندر مقدونی ، شاهان یونانسی، شاهان یوکرا نائیدیس ،یوچی ها، رئیس قبیلهٔ یوچی ها، کنیشکای کبیر ،کوشانی های بزرگ وخورد ، دین بودائی درعهد کنیشکا و قصهٔ مرگ کنیشکا و واقعات بعدی بحث نموده است.

۳۳۵ یعقوبی ، احمد بن ابی یعقوب ابن واضح یعقوبی

تاریخ یعقوبی . ترجمهٔ محمد ابراهیم آیتی. تهران : بنگاه ترجمه ونشر کتاب ، ۱۳۵۶. ۶۴۴ ص
ك پ ، ك ع

نویسنده دربارهٔ رتبیل و دیگر شاهان کابلستان معلومات داده درجایی می نویسد که در ۹۲ هجری حجاج امیر خراسان به قتیبه امرداد تا به سیستان رود وبا رتبیل بجنگد. رتبیل پیام داد که ما صلح کردیم وشما هم قبول کردید، اکنون چرا نقض کنید؟ قتیبه در پاسخ گفت حجاج صلح را نپذیرفت. رتبیل گفت: اگر صلح را بخواهید برشما نیک است ، والا امیدواریم نصرت باما خواهد بود. ودرجای دیگر می نویسد که بعداز ۱۶۳ هجری المهدی خلیفهٔ عباسی بغداد سفیرانی را به ملوك خراسان وما ورای آن فرستاد وایشان را به اطاعت خویش فرا خواند که ازجمله کابلشاه، خنجل وشیر بامیان ورتبیل ملك سیستان اطاعتش را پذیرفتند .

بخش سوم

فهرست ها:

عناوین

نام ها

فهرست عناوین

عنوان	معرف
آ — الف	
آتشکدهٔ سرخ کوتل درکوشانشهر	۱۳۲
الآ ثارالباقیه عن‌القرون الخالیه	۲۴۳
آثار باستانی که دردورهٔ ششم حفریات ...،	۶۲
آثار بودائی درافغانستان	۲۹۰
آثار دورهٔ کوشانی و . . .،	۱
آثار عتیقهٔ افغانستان	۱۷۳
آثار عتیقهٔ بودائی بامیان	۱۱۸ ، ۲۰۲
آثارهنری آسیای میانه وافغانستان	۳۷
آرت کوشانی	۱۸۳
آرت گریکوباختر	۱۸۴
آریانا، خراسان وافغانستان	۳
آریانا دایرةالمعارف	۲۳۴
آریانا یاافغانستان	۲۴۹

آریانایاافغانستان‌باستان ۳۵
آغاز مجدد کار انسجام مطالعات کوشانی ۸۱
آغازهنرگندهارا ۲۰۱
آیادرمجسمه های شیران کاپیسا اثرهخامنشی ...، ۹۴
آی خانم هم ازنگاه تاریخی وهم...، ۵
آی خانم یامهیانو...، ۱۳۳
ارتباط کلتوری قدیم افغانستان باآسیای...، ۱۱۷
اطلس‌ولایات، ولایت‌بامیان ۹
اعراب وکشور رتبیل شاه ۸۷
افغانستان ۱۴۳،۲۳۲
افغانستان ازگذشته های دور...، ۲۳۱
افغانستان ازنظر کیش وآئین ۱۳۳
افغانستان امروز ۱۰
افغانستان بعدازاسلام ۲۵۱
افغانستان به‌یك نظر ۲۷۷
دافغانستان پخوانی تاریخ ۲۹۵
دافغانستان پینلیك ۲۵۲
دافغانستان تاریخی پیښی ۳۴
افغانستان توانسته‌است بزرگترین نمایش باستانی ...، ۱۱
افغانستان درپرتو تاریخ ۲۹۶

افغانستان درجریان تاریخ ۲۹۷
افغانستان درظهوراسلام ۱۰۰
افغانستان درمسیرتاریخ ۲۷۸
افغانستان دموزیمو اولرغونو آثار...، ۲۳۶
دافغانستان ۲۰۰۰ کلنی ژبه کوشانی ...، ۴۲
دافغانستان ژبی‌اوتوکمونه ۲۶۱
افغانستان ۱۳قرن پیش ۲۲۵
افغانستان قدیم ۳۳۳
افغانستان وکنشکا ۱۸۰
افغانستان وهند...، ۸۸
افغانستان وهند... درترمیم آبدات بامیان...، ۱۲
افغانستان ویك نگاه اجمالی به‌اوضاع وشئون...، ۳۲۳،۳۲۲
اقتصادیات بامیان ۲۶۶
امپراطوری کوشان ۲۹۸
امپراطوری کوشانی ۲۹۹
اناهیتا ربه النوع آمودریا ۱۳۵
انتیلا ن زابلی ۲۲
انتیل مرزبان زابل ۲۲۱
انتقال مردم وافکار ازعصرقبل التاریخ ۱۶
اوپانیشاد (سراکبر) ۲۳۸

اولین نمایشگاه آثار دورهٔ کوشانی افتتاح گردیده ۱۸
اهمیت تاریخی ، جغرافیائی ومذ هبی هده ۶۵
ایران ازآغاز تا اسلام ۳۲۱
ایران درزمان ساسانیان ۲۹۴

ب ، پ ، ت

باستان شناسان ، آثار تاریخی هده را مهم خواندند ۱۹
بالاحصار کابل وپیش آمد های تاریخی ۱۳۶ ، ۳۰۰
با میان ۶۷
بامیان مرکز بلند ترین مجسمه های جهان ۲۱
بامیان وشیران درلغت وتاریخ ۴۳
بامیان یاگهوارهٔ تمدن ۷۴
بتکدهٔ سکاوند ۱۳۷
بخت تاریخی افغانستان . . . ، ۱۱۸
بعضی ازمسکو کات نیکی ملکا . . . ، ۱۷۶
بعضی عجایب بوداثیت درافغانستان ۹۲
بغولا نگو ــ بغه دانکه ۱۳۸
بقایای حمکرانان کوشانی درافغانستان ۴۴، ۴۵
بگرام ۱۳۹
بگرام باستان باشهر نیکایا ۳۰
بگرام پایتخت ۶۲۵ ساله ۶۸

بگرام در دوجلد ۲۱۳
بگرام یا پخوانی کاپیسا ۳۱
بگولا نگو ــ بغلان ۲۲۲
بلخ ۱۴۰، ۲۰۹
بهرهٔ افغانستان درانتقال وتخلیق افکار . . . ۳۶
بیانیهٔ رئیس پوهنتون کابل درسمینار ۳۲
بیانیهٔ وزیر اطلاعات وکلتور . . . ۳۳
پایتخت های امپراطوری کوشان ۱۴۱
پتهان ۳۱۳
پښتانه‌دتاریخ په رڼا کښی ۲۷۵
پښتو آریانا دایرة المارف ۲۳۵
دپښتو ادبیاتو تاریخ ۲۵۳
پښتوولوبکان غزنسه ۲۵۴
په افغانستان کښی داسلام خپریدل . . . ۲۷۹
په افغانستان کی دکوشانی یادگارونو ۱۷۱
په پخوانی افغانستان کی بودائی اوبونانی آثار ۴۷
تأثیر تمدن هنر یونان برآریانای هیروز . . . ۱۰۵
تأثیر هنربودائی افغانستان برهنر بودائی جاپان ۲۰۰
تاج کابل‌شاه درکعبه ۴۸
تاجکان . . . ۲۸۵

تاریخ ادبیات افغانستان ۳۰۱
تاریخ افغانستان ۲۸۰، ۲۸۱، ۳۰۳
تاریخ افغانستان از آغاز . . . تا ظهور اسلام ۳۰۲
تاریخ افغانستان بیك نظر ۲۳۶
تاریخ افغانستان اززمانهای قدیم تا . . . ، ۲۶۴
تاریخ افغانستان ۱۳ قرن پیش ۶۳
تاریخ امپراطوری کوشانیان ۹۶، ۲۷۶
تاریخ ایران باستان ۲۶۳
تاریخ ایران وممالك همجوار . . . ، ۳۱۷
تاریخ بیهقی ۲۴۴
تاریخ تحقیقات باستانشاسی درافغانستان ۱۹۳
تاریخچهٔ شهر کابل ۲۸۲
تاریخچهٔ صنعت درافغانستان ۷۷
تاریخ حماسی وکلتوری افغانستان ۳۳۰
تاریخ خط ونوشته های کهن افغانستان . . . ، ۲۵۵
تاریخ روضة الصفا ۳۲۸
تاریخ سیاسی پارث (اشکانیان) ۲۶۰
تاریخ سیاسی واجتماعی آسیای مرکزی . . . ، ۲۴۹
تاریخ سیستان ۲۴۷
تاریخ طبری ۲۷۳، ۲۷۴

تاریخ کابل قدیم ۲۱۲
تاریخ گردیزی ۳۱۴
تاریخ مختصر افغانستان . . . ، ۲۵۶
تاریخ نام کابل ۱۱۴
تاریخ هند ۲۶۲، ۳۲۷
تاریخ یعقوبی ۳۳۵
تپهٔ شترهده ۸۹
تحقیقات در طبقات خاك توده های بلخ ۲۳
تشخیص و تعین سکه های کشف شده . . . ، ۳۶
تقسیم مسکوکات قدیم در افغانستان ۲۱۵
تمدن ایرانی ۲۴۱، ۲۹۰،
۲۹۱، ۲۹۲،
۳۱۹، ۳۲۰
تمدن ایرانی ساسانی ۳۲۴
تمدن بزرگ کوشانی ها ۱۰۳

ج ، چ ، ح ، خ

جامهای منقوش بگرام والیاد بروسی ۱۲۵
جنگهای ایران و روم ۲۴۵
چم قلعه ۱۴۳
چم کلا ۱۴۲

چند نکتهٔ تازه دربارهٔ تاریخ بیهقی ۲۲۳ ، ۳۳۲
حفریات اخیر هده ۱۰۴
حفریات بگرام ۶۴
حفریات تپهٔ بلندسرای خواجه ۱۴
حفریات جدید هده ۱۸۵ ، ۳۲۶
حفریات جدیدهده ، تپهٔ شتر ۱۸۶
حفریات در بامیان ۱۷۸
حفریات در بگرام ۹۱
حفریات در سرخ کوتل ... ، ۱۴۴
حفریات دورهٔ ششم تپهٔ هده خاتمه یافت ۵۶
حفریات سرخ کوتل وتاریخ قدیم افغانستان ۲۴
خاك آریانا دریکی ازمأخذ قدیم چین ۱۴۵
خلاصهٔ شاهنامهٔ فردوسی ۲۸۷

د ، ر ، ز

دایرة المعارف موضوعی دانش بشر ۲۴۸
در اطراف نام نژاد یفتلی ها ۱۴۶
در حفریات اخیر هده مجسمهٔ بودا وپاپوش های ... ۵۷
درحفریات هدهٔ پرارزشترین آثاربدست آمده ۵۸
در زوایای تاریخ ۵۹
دسته بندی مسکوکات قدیم درافغانستان ۲۱۶
دوتن احفاد یفتلی شاهان بامیان ... ، ۱۴۷

دورهٔ کوشانی ها درافغانستان تحقیق میشود ۶۰
دین بودائی در افغانستان ۲۹۱
دیوار های قدیم کابل ۱۱۹
را پورحفریات هیئت باستانشناسی افغانی درهده ۱۸۷
رایان کابلی ۱۴۸
رتیلان زابلی ورتیل وپیل ۴۹
رتبیل شاهان ۳۰۴ ، ۳۰۵
رتبیل وپیل ۲۰
روابط بین ساختمان های دیدگاهی وترکیبی ۷۰
روابط تهذیبی افغانستان ۱۴۹
روابط فرهنگی افغانستان وهند ۱۵۰
رواق ماهی ها ۱۸۸
روشهای هنری مکاتب گندهارا ۸۵
رهنمای افغانستان ۲۸۹
رهنمای بامیان ۳۰۶،۲۱۷،۱۵
رهنمای کابل ۲۸۴
زبان دوهزار سال قبل ۵۰
زبان دوهزارسالهٔ افغانستان . . . ، ۲۵۷
زنبیل بفتح یاضم ؟ ۷۱
زندگی ومرگ پهلوانان در شاهنامه ۲۳۰

زین الاخبار ۳۱۵
زیورات عصر کوشانی ۱۷۴

س ، ش

سالنامهٔ کابل ۲۷۲ ، ۲۸۲ ، ۲۸۳ ، ۲۹۸ ، ۳۰۴ ، ۳۰۸ ، ۳۰۹ ، ۳۱۰ ، ۳۱۱ ، ۳۱۲ ، ۳۱۶ ، ۳۲۳ ، ۳۳۱ ، ۳۳۴
سبوی بگرام کاپیسی ۱۲۴
سرخ کوتل ؛ آبدهٔ باستانی عصر کوشانی ... ، ۲۵
سرخ کوتل ؛ آتش کدهٔ سرخ کوتل . . . ، ۳۰۷
سرمایه های نهفته در زیرخاك ۱۵
سفرنامهٔ فاهیان ۱۱۰
سیمنار بین المللی انسجام مطالعات کوشانی . . . ، ۴
شامگاه اشکانیان و بامداد ساسانیان ۲۴۲
شاهنامهٔ حکیم ابوالقاسم فردوسی ۲۸۸
شعاعی بر دورهٔ کوشانیان ۷۳
شواهد مدنیت های کهن در کشورما ۷۶
شهرهای آریانا ۷۸، ۷۹، ۲۷۰

شهرهای قدیم آریانا ۱۲۳
شیران یامیان ۵۱

ص ، ط

صحنه های میتولوژی ومذهبی . . . ، تپهٔ شترخده ۹۷
صنایع افغانستان ۸۴
صنعت باختری ۱۵۲
صنعت گریك وبودیك یایونانی بودائی ۱۵۳
طبقات سه گانهٔ کاپیسا ویگرام ۱۵۴

ع ، ف ، ق

عتیقه شناسی وآیندهٔ آن در افغانستان ۱۵۵
عرب و کابل شاهان ۱۰۱
عملیات حفاری درتپهٔ سرخ کوتل چشمهٔ شیر ۱۷۹
فتوح البلدان ۲۴۰
فتوحات کوشانیان ۱۸۹
فرهنگ شاهنامه ۲۶۷
فندقستان ۹۰ ، ۲۱۸
فهرست شهرهای افغانستان ۲۷۱
فهرست قسمتی‌ازامرای محلی افغانستان ۱۰۲
قاموس جغرافیایی افغانستان ۲۹۳
قدیمترین اثر مجسمه سازی جهان... ، ۳۱

قدیمترین معبدبامیان ۱۵۶
قلمرو دولت کوشانیهای‌بزرگ ۸۲

ک ، گ

کابل شاهان برهمنی ۳۰۸
وکابل کالنی ۲۷۱
کاپیسا ۹۳
کاپیسا درنظر سمین هوی ۱۰۶
کاپیسا درنظرهیوان تیسگانگ وسموبیل ۱۰۷
کاپیساء دیروز باحوزهٔ کوهستان ...، ۱۰۸
کافرقلعه شاهد چندین مدنیت...، ۱۹۵
کانفرانس بین‌المللی تاریخ ودورهٔ کوشانیان . . . ، ۱۱۵
کاوشهای ... درگاپیسا ۱۹۰
کتاب‌الفهرست ۲۲۹
کتیبهٔ کوشانی‌ها به سه‌زبان درناور...، ۱۱۶
کشانیان وداستانهای ملی ایران ۸۳
کشف کتیبهٔ بزرگ وسیار مهم درسرخ کوتل ۱۵۷
کشف متون قدیمهٔ سانسکرت دربامیان ۱۵۸
کشف مسکوکات ازمیرزکهٔ گردیز ۱۵۹
کشف بقایای یك شهربزرگ درتالقان ۱۲۰
کشف مدنیت کهنی دردل تپهٔ شترهده ۴۰

کنشکا ۳۰۹ ، ۳۱۰
کنیشکا حکمران بزرگ کوشانی افغانستان ۵۲
کنیشکای کبیر ۶
کنفرانس بین‌المللی کوشانیان‌دردوشنبهٔ تاجکستان ۱۲۱
کنفرانس یونسکو درتر کیو...، ۱۲۲
کوشانشاه کنیشکا وآبدات مذهبی ۱۶۱
کوشانیان...، ۹۹
کوشانیان درایران‌شرقی ۲۹۲
کوشانیان درسال‌های ۷۰ ...، ۱۲۶
کوشانیان درشاهنامهٔ فردوسی ۲۰۴
کوشانیان وتاریخ بیهقی ۲۶۸
دکوشانیانو دپیځلیك پرابلم ۱۷۵
دکوشانیانو دوری بین‌المللی سمینار...، ۱۲۸
دکوشانیانو دوره مطالعه کیږی ۱۲۷
کوشانیان وکوشانشهر ...، ۱۶۰
دکوشانی دوری بین‌المللی سیمینار ۱۲۹
دکوشانی دوری کتیبه په‌مریوژبو ۱۳۰
دکوشانی دوری نندارتون ۱۳۱
دکوشانی دولت منځ نه‌راتګ ۶۱
کوشانی‌هادرتاریخ افغانستان ۷
کوشانیهای خورد کیداری ۳۱۱

دکیسندنو په‌نتیجه لاس ته‌راغلی آثار...، ۱۷۰
گزارش چهل سالهٔ باستانشناسی درافغانستان ۳۱۶
گندهارا وزائرین چینی ۳۰۸

م ، ن

میادی تاریخی‌فرهنگ افغانی ۵۳
مجسمه های برونزی ...، ازیك‌معبدبودائی ...، ۱۷۷
مجمل‌التواریخ والقصص ۳۲۵
مختصری تاریخ تحقیقات باستانشناسی ۱۹۶
مدنیت عصر کوشانی ۸۰
مدنیت قدیم افغانستان ۱۹۷
مردم وشاهنامه ۲۳۷
مسکوکات وآثارمکشوفهٔ افغانستان‌درقرن ۱۹ ۲۱۳
مطالعهٔ آثاربودائی...، ۱۹۳
مطالعهٔ تاریخ افغانستان ازنگاه عسکری ۲۵۰
مظاهر هنر درافغانستان ۱۱۳
معبدزردشت درسرخ کوتل ۲۲
معبد سرخ کوتل درباختر ۲۶
معبد سوریا یامعبد آفتاب پرستی ۱۶۲
معمای‌صنعت‌گریکوبودست درهند . . . ، ۱۸۲
معنی رتبیـــل ۳۸
مکتب متورا ۱۷

ملاحظات دوباستان شناسی آلمانی ۱۹۱
مملکت گریك وبودیك ۱۷۲
موزهٔ کابل ۳۱۲
موزهٔ کابل درنمایشگاه آسیائی دهلی . . . ، ۱۶۳
موزیم آرت دورهٔ بودائی درهده و . . . ، ۲۰۳
مؤکل تپهٔ کاپیسا ۱۶۴
میراث باستانی ایران ۲۸۶
ناواریها را یامعبد نوبهار ۱۱۲
نتایج سمینار کوشانیها ۲۰۵
نخستین امپراطوری ها دردامان هندوکش ۱۱۱
نژاد سلسلهٔ شاهان کاپیسا ۱۰۹
نشریهٔ سمینار بین‌المللی مطالعات کوشانی ۲۰۷
نظری به بامیان ۳۱۹
نفوذ صنعتی افغانستان قدیم درآسیای مرکزی وچین ۱۶۵
نفوذ عرب درافغانستان ۲۸۳
نگاهی بتاریخ قدیم افغانستان ۶۵
نگاهی به تاریخ جهان ۳۲۹
نگاهی بتاریخ قدیم افغانستان ۳۳۴
نگاهی بتاریخ هنرهای زیبا درافغانستان ۲۹
نظری بتاریخ کابل ۳۹

نکات جدید درتاریخ افغانستان ۵۴
نگاهی بسوابق تاریخی بامیان ۷۵
نمایش آثار کوشانی ها ۲۰۹
نمایشگاه آثار کوشانیان ۶۶
نمایش معبد کوشانیان. . . ، ۱۹۸
نمایندهٔ مؤسسهٔ بین‌المللی یونسکو، سیمینار. . . کوشانیها ۲۱۰
نمود هایی ازتمدن باستانی افغانستان ۲۱۱

و ، ه ، ی

ولایت باستانی کاپیسا ۶۹
هپتالان وخراسان ۱۶۶
هده موضع تاریخی ، . . . ، ۱۳
دهدي اوښ غوندي ميندل . . . ، ۱۹۱
دهدي لرغونی آثار ۱۸۱
دهدي ودانی دغوندي. . . ، ۲۱۴
هفت کتیبهٔ قدیم، ۲۵۸
هفت کتیبهٔ قدیم تخاری، سنسکرت وعربی ۵۵
هلینسم درافغانستان ۲۷
هنر درافغانستان ۲۶۹
هنر قدیم افغانستان ۲۶۵
هنر کوشانی ومقام آن دربین . . . ، ۲۸
هنر گریکو بودیك ۸۶

هنرهای کوشانی ۱۹۹
هیکل تراشی یونان وبودائی . . . ، ۲۱۹
هیکل سازی قدیم افغانستان ۳۳۱
هیکل کنیشکای کبیر ۸
هیمانله‌یا‌یفتل ۱۶۷
هیوان تسانگ زایرو . . . ، ۷۲
یادداشتهای هیوان تسنگ راجع به . . . ، ۲۲۶
یاد گارها وبناهای تاریخی افغانستان ۲
یاد نامهٔ ابوالفضل بیهقی ۲۶۸ ، ۳۳۲
یفتالیان ۲۷۲
یفتلی ها درآریانا ۱۶۸
یفتلی ها وفتوحات آنها درهند ۱۶۹
یك تحقیق نوین دربارهٔ کابلشاهان . . . ، ۲۵۹
یك کشف باستانشناسی درافغانستان ۳۲۰
یك مجسمهٔ بودا کشف شد ۲۲۷
یونسکو اود بامیان‌نو تاریخی آثار ۲۲۸

فهرست نام ها

اسم	معرف
آ ـ الف	
آذرنوش ،آذرتاش	۲۴۱
آرونووا ، مریم	۲
آهنگ ،محمدکاظم	۴
آیتی ، محمد ابراهیم	۳۳۵
ابن ندیم ، محمد بن‌اسحقان	۲۲۹
اسلامی ندوشن ، محمدعلی	۲۳۰
اشعه ، ر .	۸،۷،۶
افغانستان . انجمن آریانا دایرةالمعارف	۲۳۳،۲۳۲
افغانستان . ریاست مستقل مطبوعات	۲۳۵،۲۳۴
افغانستان ، موزیم	۲۳۶
امیری ، غلام رحمان	۱۳

انتظار، سخی ۱۵،۱۴
انجمن آریانا دایرة المعارف
نگاه کنید به :
افغانستان . انجمن آریانا دایرة المعارف
انجوی ، سید ابوالقاسم ۲۳۷
انصاری ، محمدآصف ۲۲
اوبوایی ۱۷
ب ، پ ، ت
بارتولد ، ۲۳۹
باستانی پاریزی ، محمد ابراهیم ۲۰
بایسنغری ، ۲۸۸
برتر اند، گابرئیل ۲۲
برژه ، دانیل شلوم ۲۳،۲۴،۲۵،
۲۶،۲۷،۲۸،
۳۰۷
برنجنا ، عبدالغفور ۲۹
البلاذری ، احمد بن یحیی ۲۴۰
بهار ، محمد تقی ۲۴۷،۳۲۵
بهنام ، عیسی ۲۴۰،۲۹۰،
۲۹۱،۲۹۲،
۳۱۹،۳۲۰

بیانی ، شیرین ۲۴۲
بیرونی ، ابوریحان محمد ۲۴۳
بینوا ، عبدالرؤف ۳۴
بیهقی ، خواجه ابوالفضل محمد ۲۴۴
پاینده ، ابوالقاسم ۲۷۳
پروکوپیوس ۲۴۵
پژواك ، فضل ربی ۳۵
پوگاچینکوا ، گالینا ۳۶
تاراچند ۲۳۸
تجدد، محمد رضاء ۲۲۹
تفضلی ، محمود ۳۲۹
توروایانا ، نجیب‌الله ۲۴۹
تیسو ، فرانسین ۳۷

ج ـ چ

جعفری ، علی‌اکبر ۳۸
جلالی، علی‌احمد ۲۵۰
جلالی نائینی، محمد رضاء ۲۳۸
جهانداری ، کیکاوس ۳۱۷
حافظ ، نورمحمد ۳۹

حباب، نعمت‌الله ۴۰
حبیبی، حامد ۴۱
حبیبی، عبدالحی ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۳۱۵
حکمت، علی اصغر ۲۶۰

د ، ه

داراشکوه، محمد شاهزاده محمد ۲۳۸
دوبوار، نیلسون ۲۶۰
دوست، دوست محمد ۶۱، ۲۶۱
دولافوز، ث.ف. ۲۶۲
دیاکونوف، م.م. ۲۶۳
ذکی، اسدالله
نگاه شود به:
زکی، اسدالله
ذلیق، صفر ۶۲

ر ، ز

رامادین، و . ا . ۲۶۴

راولند ، بنجامن ۲۶۵
رجب نیاء ، محمود ۳۷، ۲۸۶
رسولی، غلام عمر ۲۶۶
ربنتیا ، سیدقاسم ۶۳،۶۴،۶۵ ،
۱۷۳، ۲۲۵،
رضازاده شفق، صادق ۲۶۷
رضاء، عنایت‌الله ۳۲۴
روحی ارباب، ۲۶۴
رهین، سید مخدوم ۶۶
ریاست مستقل مطبوعات
نگاه کنید به :
افغانستان. ریاست مستقل مطبوعات
زکی، اسدالله ۶۷،۶۸، ۶۹
زهما، علی محمد ۱۱۱،۲۳۹

س ، ش

سپاگنولی،مایامارلوئینی ۷۰
سعیدی، محمد ۲۴۵
سکارسیا، گیان‌روبرتو ۷۱
شاه‌حسینی ،ناصرالدین‌شاه ۲۶۸

شایگان، محمداکبر ۷۲
شبلی، سلطانعلی ۷۴، ۷۵
شهابی، مصطفی ۲۶۷
شهرانی، عنایت‌الله ۲۶۹

ص، ض

صدقی، حمیدالله ۱۸
صدقی، محمدعثمان ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۳۰۳
صدیقی، امین‌الله ۸۲
صفا، ذبیح‌الله ۸۳
ضیائی، عبدالرحیم ۱۷، ۲۷، ۲۸، ۸۵، ۸۶

ط، ظ

طبری، محمدبن جریر ۸۷، ۲۸۳، ۲۷۴
طبیبی، عبدالحکیم ۸۸
طرزی، زمریالی ۸۹، ۹۰
طرزی، محمدصدیق ۳۶، ۱۱۷، ۱۱۸
ظفر کاکاخیل، بهادرشاه ۲۷۵

ع، غ

عبدالجبار ۹۱
عبدالحمید ۳۲۷
عبدالغفور ۹۲، ۹۳، ۳۳۱

عبدالقادر ۳۱۳
عزیزی ، نظرمحمد ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۲۷۶
عصمتی ، معصومه ۹۸
علمی ، محمد یوسف ۹۹
غبار ،غلام محمد ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲ ،۲۷۷،۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳
غرغبت ، محمد ناصر ۲۸۴
غفوراوف ، باباجان ۱۰۳ ، ۲۸۵
غلام حضرت ۱۰۴
غنی ۲۴۴

ف ، ق

فاضل ، محمدفاضل ۱۰۵ ، ۱۰۶ ، ۱۰۷ ، ۱۰۸ ، ۱۰۹
فاهیان ، ۱۱۰
فخرداعی گیلانی ، محمدتقی ۲۶۲
فرای، ریچارد ن . ۲۸۶
فردوسی ، ابوالقاسم ۲۸۷ ، ۲۸۸
فروغی ، محمدعلی ۲۸۷
فریزر ــ تتلر، ۱۱۱
فضل احمد ۲۸۹
فوشه ، آلفرد ۱۱۲ ، ۲۹۰ ، ۲۹۱ ، ۲۹۲

فیاض ، ۲۴۴
فیشر ، کلاوس ۱۱۳
قرار ، عبدالغفور ۱۱۴
قریشی ، یعقوب حسن ۷۱
قزوینی ، محمد خان ۳۱۴

ک ، گ

کریاژین ، گورکو ۱۱۸
کریستن سن ، آرتور ۲۹۴
کسپانی ، پی . ای . ۱۱۹
کسروگلووا ، ۱۱۷
کننگهم ، ۱۲۳
کورتووا ، لیلیان ۱۲۴
کورلی ، فلیپو ۱۲۵
کهزاد ، احمدعلی ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۱۱۲، ۱۲۳، ۱۳۲
۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸
۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴
۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰
۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶
۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲
۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸

۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۴، ۲۰۲، ۲۱۴، ۲۱۵،
۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۶۵، ۲۹۵، ۲۹۶،
۲۹۷ ــ ۳۱۲، ۳۱۸

کهزاد، محمدنبی ۲۱۶
کیرو، سراولف ۳۱۳
کیوبچ، یور ۱۷۱
گردیزی، ابوسعید عبدالحی بن الضحاك بن محمد ۲۱۴، ۲۱۵
گروسه، رونه ۱۷۲
گوتشمید، هرمان، آلفرد فن ۳۱۷
گودار، آندره ۱۷۳
گودار، ی ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰
گیرشمن، ر. ۱۷۴، ۳۲۱

ل، م

لطیفی، عبدالباقی ۳۲۲، ۳۲۳
لوکونین، ولادیمیر گریگوریویچ ۱۷۵، ۳۲۴
کارتن، ام. الف. سی. ۱۷۶
ماسون، و. م. ۲۶۴
محبوب علی ۳۱۳

محرابی ، عنایت ۷۰
محمد ابراهیم ۱۷۸ ، ۱۷۹
محمد سعید ۳۲۷
محمد عثمان ۱۸۰
محمد کریم ۱۸۱ ، ۲۲۶
مراد ، عبدالباقی ۱۷۶
مستانـــه ، ۱۸۲
مستمندی ، شاهی بای ۱۸۳، ۱۸۴ ، ۱۸۵ ، ۱۸۶، ۱۸۷
۱۸۸ ، ۱۸۹ ، ۱۹۰، ۱۹۱ ، ۳۲۶
مستمندی، ماری ۱۸۷ ، ۱۹۰
مضطرب باختری ، محمداسحق ۱۹۱
معتمدی ،احمد علی ۱۲۴ ، ۱۹۴ ، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷،
۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰
معتمدی، هرو کو ۲۰۰
معین، محمد ۳۲۱
مندیـــزی ۱۷۱ ، ۱۷۵
موزیم کابل
نگاه کنید به :
افغانستان . موزیم کابل
مولائی ، محمد سرور ۲۰۴

موهن ، من ۳۲۷
میرحسین شاه ۱۱۵ ، ۲۰۱
میر خواند ، میرمحمد بن سید ۳۲۸
مهزاد ، عبدالاحد ۳۲۶
مهسن ، ۲۰۲

ن ، و ، ه ، ی

ناهض ، محمد حیکم ۲۹۳
نزیهی ، محمد کریم ۲۰۶
نعیمی ، علی‌احمد ۲۰۸ ، ۲۸۱
نولدکـه ، ۳۱۷
نهرو ، جواهر لعل ۳۲۹
نیر ، محمدانور ۲۱۲ ، ۲۱۳
وهابزاده ، محمد سعید ۳۳۰
هاکن ، ژوزف ۲۱۴ ، ۲۱۵، ۲۱۶ ، ۲۱۷ ، ۲۱۸ ، ۲۱۹ ، ۳۱۸
هراس ، هنری ۳۳۱
همایون ، غلام‌سرور ۲۲۰ ، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۳۳۲
هو نتیسن ، ۲۲۵
هیوان‌تسنگ ، ۲۲۶
یاسمی ، رشید ۲۹۴
یعقوب حسن ۳۳۳ ، ۳۳۴
یعقوبـی ، احمد بن ابی یعقوب ۳۲۵

PROPERTY OF ACKU 2493

Kushans

ANNOTATED BIBLIOGRAPHY

M. I. STWODAH

A. Z. MODARRISSI

NOVEMBER

1978

مطبعة بو هنتو ن